

ROZPORZĄDZENIE MINISTRÓW KOMUNIKACJI I SPRAW WEWNĘTRZNYCH

z dnia 1 października 1962 r.

w sprawie ruchu na drogach publicznych.

Na podstawie art. 14 pkt 1, art. 17 ust. 3 i 4 oraz art. 20 ust. 2 i 5 ustawy z dnia 27 listopada 1961 r. o bezpieczeństwie i porządku ruchu na drogach publicznych (Dz. U. Nr 53, poz. 295) zarządza się, co następuje:

CZĘŚĆ I

Ruch drogowy.

DZIAŁ I.

Przepisy wstępne.

§ 1. W rozumieniu niniejszego rozporządzenia:

- 1) jezdnia — oznacza część drogi przeznaczoną do ruchu pojazdów;
- 2) pas ruchu — oznacza część jezdni o szerokości wystarczającej do ruchu jednego rzędu pojazdów;
- 3) pojazd samochodowy — oznacza pojazd napędzany umieszczonym na nim silnikiem zasilanym z własnego źródła energii, nie biegnący po szynach, z wyjątkiem:
  - a) roweru wyposażonego w pomocniczy silnik spalinowy (pkt 8),
  - b) maszyny samobieżnej (pkt 9);
- 4) autobus — oznacza pojazd samochodowy przeznaczony do przewozu więcej niż dziewięciu osób łącznie z kierowcą; autobus o bardzo krótkim tylnym zwisie, krótko spięty za pomocą przegubu z przyczepą bez osi przedniej, nazywa się autobusem przegubowym;
- 5) przyczepa — oznacza pojazd przeznaczony do przyczepiania go z tyłu pojazdu samochodowego; określenie to obejmuje również naczepy;
- 6) naczepa — oznacza przyczepę przeznaczoną do sprzęgnięcia z pojazdem samochodowym w taki sposób, że część naczepy spoczywa na pojeździe samochodowym i że znaczna część ciężaru przyczepy i jej ładunku obciąża ten pojazd;
- 7) pojazd członowy — oznacza zespół składający się z pojazdu samochodowego i naczepy sprzęgniętej z tym pojazdem;
- 8) rower — oznacza pojazd jednośladowy lub wielośladowy (wózek rowerowy) poruszany siłą nóg kierującego; określenie to obejmuje również rower wyposażony w pomocniczy silnik spalinowy o pojemności skokowej nie przekraczającej 50 cm³ oraz o cechach konstrukcyjnych ograniczających szybkość do 40 km na godzinę;
- 9) maszyna samobieżna — oznacza pojazd, którego cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 20 km na godzinę, napędzany umieszczonym na nim silnikiem zasilanym z własnego źródła energii, nie biegnący po szynach i nie przeznaczony do przewozu osób lub ładunków ani do ciągnięcia przyczep;
- 10) ciężar całkowity (ciężar pojazdu z ładunkiem) — oznacza ciężar pojazdu w stanie gotowym do jazdy łącznie z ciężarem kierowcy oraz innych osób i rzeczy znajdujących się w pojeździe;
- 11) dopuszczalna ładowność — oznacza największy ciężar ładunku oraz największą liczbę przewożonych osób, określone przez organ dopuszczający pojazd do ruchu jako dopuszczalne do przewozu na tym pojeździe;
- 12) dopuszczalny ciężar całkowity (największy dopuszczalny ciężar pojazdu z ładunkiem) — oznacza ciężar pojazdu w stanie gotowym do jazdy wraz z ciężarem kierowcy oraz dopuszczalną ładownością;
- 13) obszar zabudowany — oznacza obszar, na którym są zgrupowane co najmniej trzy zabudowania znajdujące się bezpośrednio przy drodze (ulicy) lub w odległości nie większej niż 15 m od krawędzi jezdni;
- 14) wymijanie — oznacza przejeżdżanie (przechodzenie) obok użytkownika drogi poruszającego się w przeciwnym kierunku;
- 15) omijanie — oznacza przejeżdżanie (przechodzenie) obok znajdujących się na drodze przeszkód lub nie poruszających się użytkowników drogi;
- 16) wyprzedzanie — oznacza przejeżdżanie (przechodzenie) obok użytkownika drogi poruszającego się w tym samym kierunku;
- 17) holowanie — oznacza ciągnięcie pojazdu mogącego się poruszać w warunkach normalnych za pomocą umieszczonego na nim silnika;

- 18) skrzyżowanie dróg — oznacza przecięcie się lub rozwidlenie (odgałęzienie) dróg;
 19) światło — oznacza światło samodzielnie świecące, a światło odblaskowe — oznacza szkiełko odblaskowe oraz materiały lub urządzenia odblaskowe.

§ 2. 1. Określone w niniejszym rozporządzeniu uprawnienia organów do spraw komunikacji prezydium powiatowych rad narodowych przysługują właściwym do spraw komunikacji organom prezydium rad narodowych miast stanowiących powiaty miejskie oraz miast wyłączonych z województw.

2. Właściwość miejscową organu do spraw komunikacji prezydium rady narodowej ustala się — jeżeli dalsze przepisy nie stanowią inaczej:

- 1) w sprawach praw jazdy — według miejsca stałego zamieszkania osoby zainteresowanej;
- 2) w sprawach ewidencji i rejestracji pojazdów — według miejsca stałego postoju (garażowania) pojazdu, z wyjątkiem przypadku, gdy miejsce stałego postoju (garażowania) pojazdu oraz miejsce stałego zamieszkania (siedziba) jego właściciela znajdują się na obszarze tego samego miasta wyłączonego z województwa; w tym przypadku właściwość miejscową ustala się według zamieszkania (siedziby) właściciela pojazdu.

DZIAŁ II

Przepisy o porządku na drogach.

§ 3. 1. Ustawianie na drodze wszelkiego rodzaju stoisk, budek, wózków, pojazdów, tablic itp. urządzeń służących do prowadzenia działalności handlowej, usługowej, reklamowej lub innej może być dokonane tylko po uprzednim uzyskaniu zezwolenia właściwego do spraw komunikacji organu prezydium powiatowej rady narodowej, wydanego w porozumieniu z zarządem drogi oraz organem Milicji Obywatelskiej.

2. W zezwoleniu (ust. 1) należy określić:

- 1) rodzaj prowadzonej działalności;
- 2) rodzaj przedmiotu, który może być ustawiony na drodze;
- 3) miejsce, które przedmiot może zająć na drodze;
- 4) okres czasu, w którym przedmiot może znajdować się na drodze;
- 5) osobę odpowiedzialną za przestrzeganie warunków zezwolenia.

3. Zezwolenie (ust. 1) może być cofnięte, jeżeli okaże się, że działalność prowadzona w związku z wydanym zezwoleniem przyczynia się do tamowania ruchu drogowego.

4. Ustalanie miejsca przystanków i postoju pojazdów transportu publicznego powinno być dokonywane w porozumieniu z właściwym do spraw komunikacji organem prezydium powiatowej rady narodowej oraz organem Milicji Obywatelskiej, a w stosunku do przystanków i miejsc postoju na drogach państwowych — także w porozumieniu z zarządem drogi.

§ 4. Każdy użytkownik drogi obowiązany jest na dźwięk sygnału ostrzegawczego pojazdu uprzywilejowanego w ruchu (§ 37) ułatwić przejazd tego pojazdu, w szczególności niezwłocznie usunąć się z jego drogi, a w razie potrzeby — zatrzymać się.

§ 5. Do wprowadzenia za pomocą znaków i sygnałów na drogach ograniczeń ruchu, uzasadnionych względami bezpieczeństwa lub porządku ruchu drogowego, upoważnione są właściwe do spraw komunikacji organy prezydium powiatowych rad narodowych w porozumieniu z właściwym zarządem drogi oraz organem Milicji Obywatelskiej.

DZIAŁ III

Przepisy o ruchu drogowym.

Rozdział 1.

Przepisy o ruchu pieszym.

Postanowienia ogólne.

§ 6. 1. Pieszy obowiązany jest korzystać z chodnika lub innej drogi specjalnie przeznaczonej dla pieszych bądź z pobocza drogi w taki sposób, aby nie tamować ruchu innych użytkowników drogi oraz nie narażać ich na niebezpieczeństwo.

2. Ruch pieszych po jezdni dozwolony jest tylko w razie braku drogi dla pieszych lub braku pobocza bądź w razie czasowej niemożności korzystania z nich.

3. Pieszy idący po jezdni lub poboczu poza obszarami zabudowanymi powinien iść po lewej stronie drogi.

4. Na obszarach zabudowanych, w razie zamknięcia chodnika dla ruchu, piesi mogą poruszać się po jezdni przy jej krawędzi.

5. Zabrania się pieszym korzystania z dróg przeznaczonych tylko dla rowerów i w tym celu specjalnie oznakowanych; wyjątkowo pieszy może korzystać z drogi dla rowerów w razie braku na danej drodze chodnika lub pobocza bądź niemożności korzystania z nich.

6. Przepisów dotyczących ruchu pieszych na jezdni i przekraczania jezdni nie stosuje się w przypadkach, gdy ruch pojazdów na drodze jest zamknięty.

§ 7. 1. Przepisy § 6 ust. 1, 2 i 3 nie dotyczą zorganizowanych grup pieszych (kolumn), które powinny poruszać się po jezdni jak najbliższej prawej jej krawędzi. Liczba osób idących w kolumnie obok siebie nie może przekraczać czterech, a w kolumnach wojskowych — sześciu. Kolumna nie może zajmować więcej niż połowę szerokości jezdni i powinna stosować się do ogólnych przepisów o ruchu drogowym. Pieszym idącym w kolumnie zabrania się wyprzedzania innych użytkowników drogi.

2. Jeżeli przemarsz kolumny odbywa się w czasie od zmroku do świtu oraz w warunkach niedostatecznej widoczności w ciągu dnia, pierwszy i ostatni z maszerujących z lewej strony powinien nieść zapaloną latarkę:

- 1) pierwszy — o świetle białym, skierowanym do przodu,
  - 2) ostatni — o świetle czerwonym, skierowanym do tyłu.
- Jeżeli długość kolumny przekracza 20 m, maszerujący po lewej stronie powinni nieść dodatkowo zapalone latarki o świetle białym, rozmieszczone w taki sposób, aby odległość między sąsiednimi latarkami nie była większa niż 10 m.

3. Piesi idący w kolumnie obowiązani są poruszać się przy prawej krawędzi jezdni również przy skręcaniu w lewo, nawet jeżeli znaki na jezdni wskazują inaczej.

4. Za przestrzeganie przepisów ust. 1, 2 i 3 odpowiedzialny jest kierownik grupy pieszych (kolumny), a w kolumnach wojskowych — dowódca maszerującej kolumny.

5. Narzędzia lub przedmioty niesione przez pieszego, a mogące stanowić niebezpieczeństwo dla innych użytkowników drogi, powinny być w czasie przenoszenia odpowiednio zabezpieczone i tak niesione, aby nie przeszkadzały innym użytkownikom drogi.

6. W przypadkach uzasadnionych względami porządku i bezpieczeństwa drogowego prezydium wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonych z woje-

wodztw) mogą wydawać przepisy lokalne, ograniczające na określonych odcinkach dróg korzystanie z jezdni przez grupy pieszych.

Korzystanie z chodników.

§ 8. 1. Liczba osób idących po chodniku obok siebie w tym samym kierunku powinna być taka, aby nie powodowała utrudnienia ruchu pieszym idącym w kierunku przeciwnym; wymijając pieszych należy — jeżeli to jest potrzebne dla ułatwienia ruchu — zboczyć na prawo.

2. Na środki komunikacji publicznej piesi powinni oczekiwać na chodnikach, wysepkach lub w innych miejscach do tego przeznaczonych.

§ 9. W miastach (osiedlach) osoby niosące, pchające lub ciągnące duże lub brudzące przedmioty, które mogą utrudnić ruch pieszym na chodniku lub narazić ich na szkodę, powinny poruszać się po jezdni jak najbliższej prawej jej krawędzi, zachowując przy tym szczególną ostrożność. Przepis § 7 ust. 3 ma odpowiednio zastosowanie.

§ 10. 1. Nieletni do lat 14, idący w kolumnach, powinni maszerować dwójkami po chodniku, pod nadzorem osoby dorosłej, odpowiedzialnej za przestrzeganie przepisów ruchu.

2. Liczba nieletnich w kolumnie powinna być taka, aby osoba nadzorująca mogła bez trudności zapewnić im należyłą opiekę.

§ 11. 1. Na chodnikach i innych drogach dla pieszych dopuszcza się ruch wózków dziecięcych, podręcznych wózków do zakupów oraz wózków inwalidzkich poruszanych siłą mięśni ludzkich.

2. Prezydya wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonych z województw) mogą wydać przepisy lokalne, regulujące sposób korzystania z chodników przez dzieci do lat 12, używające do jazdy wrotek, hulajnóg, rowerków, drezynek itp.

Przechodzenie przez jezdnię.

§ 12. 1. Przechodzenie przez jezdnię (przekraczanie jezdni) może odbywać się tylko przy zachowaniu szczególnej ostrożności.

2. Przed wejściem na jezdnię pieszy powinien upewnić się, czy nie nadjeżdżają pojazdy, a do przeciwległej krawędzi jezdni kierować się drogą jak najkrótszą (prostopadle do osi jezdni); zwłaszcza należy zachować ostrożność, jeżeli na jezdni stoją pojazdy zasłaniające widoczność drogi.

3. Pieszy powinien przekraczać jezdnię:

1) w miejscach w tym celu wyznaczonych (wskazanych znakami);

2) na skrzyżowaniach dróg (ulic).

4. Jeżeli na skrzyżowaniu dróg (ulic) wyznaczono przejścia tylko dla niektórych ciągów ruchu pieszego, przekraczanie jezdni na takim skrzyżowaniu dozwolone jest jedynie w tych wyznaczonych miejscach.

5. Na ulicach o małym ruchu oraz na drogach poza obszarami zabudowanymi pieszy może przekraczać jezdnię w innych miejscach niż określone w ust. 3, po upewnieniu się, że do miejsca, w którym zamierza przejść przez jezdnię, nie zbliża się żaden pojazd.

6. Zabrania się:

1) przechodzić przez jezdnię na zakrętach (łukach) oraz w innych miejscach, gdzie widoczność drogi jest ograniczona;

2) wchodzić na jezdnię bezpośrednio przed jadącym lub ruszającym pojazdem;

3) przebiegać przez jezdnię.

7. Jeżeli jezdnia podzielona jest wysepką na dwie części, obie części przejścia uważa się za przejścia niezależne.

Przechodzenie przez tory tramwajowe i kolejowe.

§ 13. 1. Zabrania się chodzenia po torach (torowiskach), zatrzymywania się na nich oraz przechodzenia przez wydzielone torowiska w miejscach do tego nie przeznaczonych.

2. Przy przekraczaniu torów tramwajowych lub kolejowych pieszy obowiązany jest zachować szczególną ostrożność i na tory wejść dopiero po upewnieniu się, że nie nadjeżdża pojazd szynowy. Jeżeli przejście przez tory zamknięte jest za pomocą sygnalizacji świetlnej, zapór (rogatek), półzapór (półrogatek) lub w inny widoczny sposób, zabrania się wchodzenia na tory, gdy zapory (rogatki) lub półzapory (półrogatek) są opuszczone (obchodzenia zapór-rogatek) lub gdy opuszczanie ich zostało rozpoczęte bądź gdy jakiegokolwiek sygnały zabraniają wejścia na tory.

3. Osoby maszerujące w kolumnach, a zwłaszcza kierownik (dowódca) kolumny, powinny podczas przekraczania torów tramwajowych lub kolejowych zwracać uwagę na tory oraz urządzenia zabezpieczające i w razie stwierdzenia, że zbliża się pojazd szynowy lub że urządzenia zabezpieczające wskazują jego zbliżanie, natychmiast wstrzymać przemarsz kolumny.

Dzieci oraz osoby upośledzone.

§ 14. 1. Na drogach (ulicach) należy zapewnić opiekę dzieciom do lat 7 oraz osobom upośledzonym umysłowo; osoby te oraz dzieci powinny być przeprowadzane przez jezdnię przez osoby, pod których opieką się znajdują.

2. Niewidomi, korzystający samodzielnie z dróg, są obowiązani używać białej laski; mogą oni ponadto nosić na ramionach żółte opaski o szerokości 15 cm z ułożonymi w trójkąt trzema czarnymi kropkami.

3. W opaski, określone w ust. 2, mogą zaopatrzyć się również inne niż niewidome osoby upośledzone, jeżeli zechcą zwrócić uwagę innym użytkownikom drogi na konieczność zachowania w stosunku do nich większej ostrożności.

Osoby pracujące na jezdni.

§ 15. 1. Osoby, których charakter pracy wymaga przebywania na jezdni, mogą w czasie wykonywania pracy nie stosować się do przepisów o ruchu pieszym, pod warunkiem posiadania specjalnego, z dala dobrze widocznego oznaczenia oraz zachowywania należytej ostrożności.

2. Obowiązek posiadania oznaczenia (ust. 1) nie dotyczy osób pracujących na jezdni w miejscach odgradzonych od ruchu lub pracujących w porze dziennej (od świtu do zmroku) na drogach poza granicami miast i innych miejscowości o zabudowie ciągłej lub skupionej.

Rozdział 2.

Przepisy ogólne o ruchu pojazdów.

§ 16. 1. Kierujący pojazdem obowiązany jest jechać po jezdni możliwie jak najbliższej prawej krawędzi.

2. Jeżeli prawa strona jezdni jest zajęta lub z prawej strony jezdni występuje zwężenie, uniemożliwiające ruch na prawej jej połowie — kierujący pojazdem, przed wjechaniem na lewą połowę jezdni, obowiązany jest ustąpić pierwszeństwa przejazdu pojazdom nadjeżdżającym z przeciwnego kierunku ruchu.

3. Na drogach, posiadających dwie oddzielne jezdnie przeznaczone do jazdy w przeciwnych kierunkach (jednokierunkowe), kierujący pojazdami obowiązani są korzystać z prawej jezdni, zachowując przy tym przepis ust. 1.

§ 17. Jeżeli droga przeznaczona jest dla określonej kategorii pojazdów lub dla określonego rodzaju ruchu, zabrania się na niej ruchu innym użytkownikom drogi, z wyjątkiem określonym w § 6 ust. 5.

§ 18. 1. Kierujący pojazdami przeznaczonymi do wykonywania czynności na jezdni, jak np. pojazdami pogotowia drogowego, pojazdami-polewarkami, pojazdami oczyszczającymi jezdnię lub konserwującymi urządzenia na drodze, mogą w czasie wykonywania tych czynności nie stosować się do przepisów o ruchu po prawej stronie drogi i zatrzymywaniu się pod warunkiem, że pojazdy te są oznakowane w sposób określony przez Ministrów Komunikacji i Spraw Wewnętrznych.

2. W czasie pracy pojazdów określonych w ust. 1 lub osób określonych w § 15 kierujący innymi pojazdami obowiązani są zachowywać się w taki sposób, aby nie utrudniać im wykonywania zadania.

§ 19. Przepisy dotyczące ruchu pojazdów samochodowych mają zastosowanie również do trolejbusów, jeżeli niniejsze rozporządzenie nie stanowi inaczej.

Rozdział 3.

Przepisy szczegółowe o ruchu pojazdów.

Włączenie się do ruchu.

§ 20. 1. Włączając się do ruchu kierujący pojazdem obowiązany jest zachować ostrożność i w taki sposób rozpocząć jazdę, aby nie utrudnić ruchu użytkownikom drogi już znajdującym się w ruchu; w szczególności powinien ustąpić im pierwszeństwa przejazdu.

2. Za włączającego się do ruchu uważa się również kierującego pojazdem, wyjeżdżającego z nieruchomości lub parkingu na drogę, wyjeżdżającego z pola na drogę, jak również z drogi gruntowej na drogę o nawierzchni twardej oraz z pobocza lub drogi dla rowerów przylegającej do jezdni — na jezdnię.

3. Nie uważa się za drogę o nawierzchni twardej drogi gruntowej, posiadającej taką nawierzchnię tylko w obrębie skrzyżowania.

Wymijanie.

§ 21. 1. Przy wymijaniu kierujący pojazdem obowiązany jest zachować szczególną ostrożność i bezpieczny odstęp od wymijanego pojazdu; w razie potrzeby powinien zboczyć na prawo i zmniejszyć szybkość.

2. Wyjątkowo, w celu wyminięcia pojazdu szynowego, poruszającego się przy tej samej krawędzi drogi, należy zboczyć na lewo o tyle, o ile jest to potrzebne dla bezpiecznego wyminięcia.

3. Jeżeli na niebezpiecznym spadku drogi, ze względu na niedostateczną szerokość jezdni, wyminięcie wymaga zjechania z jezdni, uczynić to obowiązany jest kierujący pojazdem jadącym z góry.

O mijanie.

§ 22. 1. Przy omijaniu kierujący pojazdem obowiązany jest zachować szczególną ostrożność oraz bezpieczny odstęp od omijanego przedmiotu i w razie potrzeby zmniejszyć szybkość.

2. Omijanie wysepek lub stałych przeszkód na jezdni, jak również unieruchomionych pojazdów, znajdujących się na prawej połowie jezdni, powinno następować:

1) po prawej lub po lewej stronie, jeżeli to nie spowodu-

je wjechania na połowę jezdni przeznaczoną do ruchu w kierunku przeciwnym;

2) po lewej stronie — jeżeli po prawej stronie przeszkody nie ma dostatecznego miejsca do ominięcia.

3. Omijanie użytkowników dróg (przeszkód) znajdujących się na lewej połowie jezdni powinno się odbywać zgodnie z przepisem § 21 ust. 1.

Wyprzedzanie.

§ 23. 1. Przy wyprzedzaniu kierujący pojazdem obowiązany jest przejeżdżać z lewej strony wyprzedzanego użytkownika drogi, w bezpiecznym od niego odstępie i przy zachowaniu szczególnej ostrożności; w przypadku wyprzedzania pojazdu jednośladowego lub kolumny pieszych odstęp nie może być mniejszy niż 1 m.

2. Wyjątkowo wolno przejeżdżać z prawej strony wyprzedzanego użytkownika drogi, który zbliża się do środka jezdni i sygnalizuje zamiar skręcenia w lewo.

3. Kierujący pojazdem, który zamierza wyprzedzać, obowiązany jest upewnić się, czy droga przed pojazdem jest widoczna na dostateczną odległość, potrzebną do wyprzedzenia, oraz czy ma przed sobą dostateczne miejsce do wykonania swego zamiaru bez narażenia kogokolwiek na niebezpieczeństwo; po wyprzedzeniu kierujący powinien sprawdzić swój pojazd na prawo, po upewnieniu się, że może tego dokonać nie powodując zajechania drogi wyprzedzonemu.

4. O zamiarze wyprzedzenia na drodze poza obszarem zabudowanym kierujący pojazdem powinien zczasu ostrzec w skuteczny sposób znajdującego się przed nim użytkownika drogi, jednak wyprzedzanie może rozpocząć dopiero po upewnieniu się, że nie utrudni to ruchu jadącym za nim oraz że jadący przed nim usunął się na prawo.

5. Kierujący pojazdem wyprzedzanym obowiązany jest:

- 1) zbliżyć się jak najbardziej do prawej krawędzi jezdni;
- 2) nie zwiększać szybkości.

6. Przepis ust. 5 pkt 1 nie dotyczy wyprzedzania na jezdniach, których szerokość umożliwia wyprzedzenie bez przejeżdżania na lewą połowę, albo gdy pojazdy poruszają się po wyznaczonych na jezdni pasach ruchu.

7. Wyprzedzanie pojazdów szynowych odbywa się w zależności od usytuowania torów, a mianowicie:

- 1) jeżeli tory znajdują się na środku lub lewej połowie jezdni, wyprzedzanie powinno następować po prawej stronie pojazdu szynowego,
- 2) jeżeli tory znajdują się bezpośrednio przy prawej krawędzi jezdni, wyprzedzanie powinno następować po lewej stronie pojazdu szynowego,
- 3) na jezdniach jednokierunkowych, jeżeli tory znajdują się na środku jezdni, wyprzedzanie powinno następować po prawej lub lewej stronie pojazdu szynowego.

8. Zabrania się wyprzedzania, jeżeli droga nie jest widoczna na dostateczną odległość lub jeżeli ze względu na niedostateczną szerokość jezdni bądź ruch innych użytkowników drogi wyprzedzanie stanowiłoby zagrożenie bezpieczeństwa ruchu, a w szczególności:

- 1) na przejazdach kolejowych i bezpośrednio przed nimi;
- 2) na skrzyżowaniach dróg, z wyjątkiem skrzyżowań, na których jest ruch kierowany;
- 3) na przejściach przez jezdnię i bezpośrednio przed nimi;
- 4) na lukach drogowych oznaczonych znakami ostrzegawczymi;
- 5) przy dojeżdżaniu do wierzchołka wzniesienia;
- 6) przed przystankami tramwajów lub kolei, gdy stoją na nich tramwaje lub pociągi;
- 7) jeżeli kierujący pojazdem, który ma być wyprzedzony, podał sygnał o zmianie kierunku jazdy w lewo, z wyjątkiem przypadku określonego w ust. 2.

Szybkość.

§ 24. 1. Szybkość pojazdu powinna być bezpieczna, to jest taka, aby kierujący mógł panować nad pojazdem.

2. Kierujący pojazdem powinien zmniejszyć szybkość i — jeżeli bezpieczeństwo ruchu tego wymaga — zatrzymać się.

- 1) przy zbliżaniu się do skrzyżowania dróg;
- 2) przy zbliżaniu się do przejść przez jezdnię, jednak przed przejściami oznaczonymi w sposób specjalny (§ 109 ust. 3) kierujący obowiązany jest zawsze zatrzymać się, jeżeli na przejściu tym znajduje się pieszy;
- 3) przy przejeżdżaniu przez chodnik (wjazd do bramy, garażu, nieruchomości przydrożnych);
- 4) przy zbliżaniu się do przejazdu kolejowego (tramwajowego);
- 5) przy przejeżdżaniu obok pochodów i zwartych oddziałów pieszych oraz obok wysepek na jezdni, na których znajdują się piesi;
- 6) w razie śliskiej nawierzchni;
- 7) na wewnętrznych ulicach osiedli mieszkaniowych;
- 8) gdy droga nie jest dostatecznie widoczna.

3. Na obszarze zabudowanym kierującym pojazdami zabrania się przekraczać szybkości 50 km na godzinę, z wyjątkiem przypadków, gdy przepisy szczególne stanowią inaczej.

4. Poza obszarami zabudowanymi kierującym następującymi pojazdami zabrania się przekraczać szybkości:

- 1) autobusami, samochodami ciężarowymi o dopuszczalnym ciężarze całkowitym przekraczającym 2,5 t, samochodami osobowymi z przyczepami oraz pojazdami czołowymi — 70 km na godzinę;
- 2) autobusami, samochodami ciężarowymi, ciągnikami drogowymi oraz motocyklami, jeżeli pojazdy te ciągną przyczepę — 60 km na godzinę.

5. Kierującym pojazdami ciągnącymi więcej niż jedną przyczepę zabrania się przekraczać szybkości 40 km na godzinę.

6. Kierującym ciągnikami rolniczymi zabrania się przekraczać szybkości 25 km na godzinę.

7. Kierowcom pojazdów samochodowych na pełnych obręczach gumowych oraz kierowcom pojazdów ciągnących pojazdy na takich obręczach zabrania się przekraczać szybkości 25 km na godzinę na obszarach zabudowanych i 40 km na godzinę poza tymi obszarami.

8. Ministrowie Komunikacji i Spraw Wewnętrznych mogą pod określonymi warunkami zezwalać na przekraczanie granic szybkości określonych w ust. 4 przez niektóre pojazdy lub na poszczególnych drogach.

9. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium rady narodowej, prowadzący rejestrację pojazdów samochodowych, niezależnie od ograniczeń określonych w niniejszym paragrafie, może przy rejestracji:

- 1) wprowadzać dalsze ograniczenia szybkości pojazdów samochodowych, których właściwości takiego ograniczenia wymagają;
- 2) określać największą dopuszczalną szybkość, z jaką mogą być ciągnięte przyczepy, których cechy konstrukcyjne lub przeznaczenie takiego ograniczenia wymagają.

10. Granice szybkości, ustalone dla poszczególnych pojazdów na podstawie przepisów ust. 8 i 9, powinny być uwidocznione z tyłu takiego pojazdu samochodowego lub przyczepy, z wyjątkiem wojskowych pojazdów samochodowych i przyczep. Szczegółowe wytyczne w tym zakresie wydadzą Ministrowie Komunikacji i Spraw Wewnętrznych.

§ 25. 1. Ministrowie Komunikacji i Spraw Wewnętrznych na wniosek prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) mogą

zezwolić na podniesienie granicy szybkości do 60 km na godzinę na obszarze zabudowanym (§ 24 ust. 3) miasta na niektórych drogach (ulicach) o dobrych warunkach bezpieczeństwa ruchu.

2. W stosunku do dróg (ulic) o dobrych warunkach bezpieczeństwa ruchu drogowego na obszarze zabudowanym, nie wymienionym w ust. 1; na podniesienie granicy szybkości do 60 km na godzinę może zezwolić prezydium wojewódzkiej rady narodowej.

Przecinanie się kierunków ruchu i pierwszeństwo przejazdu.

§ 26. 1. Na skrzyżowaniu dróg kierujący pojazdem zbliżającym się do skrzyżowania obowiązany jest ustąpić pierwszeństwa przejazdu pojazdowi zbliżającym się z jego prawej strony, z wyjątkiem przypadków określonych w ust. 3—5.

2. Zasadę pierwszeństwa przejazdu, określoną w ust. 1, stosuje się w razie przecinania się kierunków ruchu pojazdów jadących po tej samej drodze; w razie zbliżania się pojazdów z kierunków przeciwnych kierujący pojazdem skręcającym w lewo obowiązany jest ustąpić pierwszeństwa przejazdu jadącemu prosto lub skręcającemu w prawo.

3. W razie przecinania się kierunków ruchu pojazdu szynowego z pojazdem nie poruszającym się po szynach, pierwszeństwo przejazdu przysługuje kierującemu pojazdem szynowym.

4. Jeżeli przez ustawienie znaku drogowego (§ 92 ust. 20 i § 94 ust. 19) ruch na drodze podporządkowany został na skrzyżowaniu ruchowi z drogi przecinającej ją, wszyscy kierujący pojazdami — również pojazdami szynowymi — jadący drogą o ruchu podporządkowanym, obowiązani są ustąpić pierwszeństwa przejazdu jadącemu drogą, do której się zbliżają.

5. Kierujący pojazdami — nie wyłączając kierujących pojazdami szynowymi — obowiązani są zawsze dawać pierwszeństwo przejazdu pojazdowi uprzywilejowanemu w ruchu (§ 37 ust. 1), sygnalizującym przysługujące im uprawnienia.

6. Zabrania się kierującym pojazdami przecinać kolumny maszerujących osób (oddziały wojskowe, konduktory pogrzebowe, grupy manifestujących itp.).

Zmiana kierunku ruchu i jazda na wprost.

§ 27. 1. Zabrania się zajeżdżania drogi.

2. Skrećenia lub zmiany zajmowanego pasa ruchu można dokonać dopiero po upewnieniu się, że nie spowoduje to zajeżdżania drogi innym użytkownikom drogi; po upewnieniu się kierujący pojazdem obowiązany jest zamiar swój zasygnalizować; dotyczy to również włączania się do ruchu, połączonego ze zmianą pasa ruchu.

3. Przed skrećeniem kierujący pojazdem obowiązany jest zbliżyć się możliwie jak najbardziej:

- 1) do prawej krawędzi jezdni, jeżeli zamierza skręcić w prawo;
- 2) do środka jezdni (na jezdni o ruchu jednokierunkowym do lewej jej krawędzi), jeżeli zamierza skręcić w lewo.

4. Skręcając w lewo w drogę poprzeczną, kierujący pojazdem obowiązany jest rozpocząć skrećenie z pasa ruchu najbliższego środka jezdni i zakończyć na pasie ruchu najbliższym środka jezdni na prawej połowie drogi, na którą wjeżdża; przepisu tego nie stosuje się w przypadkach, gdy wymiary pojazdu uniemożliwiają takie skrećenie.

5. Przy zawracaniu kierujący pojazdem obowiązany jest zachować szczególną ostrożność i o zamiarze swym ostrzec innych użytkowników drogi, którym powinien także ustąpić pierwszeństwa przejazdu.

6. Zabrania się zawracania na jezdniach jednokierunkowych, w tunelach oraz w warunkach, w których mogłoby to zagrażać bezpieczeństwu innych użytkowników drogi lub utrudnić ruch.

7. Jazda na wprost przez skrzyżowanie dozwolona jest z każdego pasa ruchu, jeżeli znaki lub sygnały na drodze nie wskazują inaczej.

Hamowanie.

§ 28. 1. Hamowanie pojazdu należy wykonywać w sposób nie zagrażający bezpieczeństwu ruchu, a w szczególności bezpieczeństwu jadących za pojazdem.

2. Jeżeli warunki ruchu (konieczność uniknięcia zderzenia lub najechania) tego nie wymagają, zabrania się najlego hamowania pojazdu.

Cofanie.

§ 29. 1. Przed rozpoczęciem cofania kierujący pojazdem obowiązany jest sprawdzić, czy nie zagrazi to bezpieczeństwu innych użytkowników drogi lub nie zaszkodzi płynności bądź porządkowi ruchu. W szczególności kierujący pojazdem obowiązany jest upewnić się, czy nikt lub nic nie znajduje się na drodze za pojazdem, a w razie trudności w osobistym upewnieniu się, zapewnić sobie pomoc innej osoby.

2. W czasie cofania kierujący pojazdem obowiązany jest zachować szczególną ostrożność.

3. Zabrania się cofania pojazdu:

- 1) w tunelach;
- 2) na ruchliwych odcinkach dróg, jeżeli możliwa jest jazda do przodu;
- 3) o dopuszczalnym ciężarze całkowitym przekraczającym 10 ton oraz pojazdu z przyczepą (przyczepami), jeżeli kierujący nie może zapewnić sobie pomocy innej osoby.

4. W czasie cofania pojazdu kierujący pojazdem samochodowym może korzystać z dodatkowego światła umieszczonego z tyłu pojazdu (§ 174 ust. 17 pkt 1).

Zatrzymanie i postój.

§ 30. 1. Za zatrzymanie uważa się chwilowe unieruchomienie pojazdu bez opuszczenia go przez kierującego; wszystkie inne zatrzymania uważa się za postój.

2. Dojeżdżanie do krawędzi jezdni w celu zatrzymania oraz zatrzymanie i postój nie powinny powodować niebezpieczeństwa lub utrudniać ruchu innym użytkownikom drogi.

§ 31. 1. Zabrania się zatrzymywania pojazdów w miejscach, w których stanowiłoby to niebezpieczeństwo lub przeszkodę w ruchu, a w szczególności:

- 1) na przejazdach kolejowych i tramwajowych;
- 2) na skrzyżowaniach dróg;
- 3) na przejściach przez jezdnię oraz w odległości mniejszej niż 5 m przed tymi przejściami;
- 4) w pobliżu wierzchołków wzniesień oraz na wzniesieniach, łukach drogowych i innych miejscach o ograniczonej widoczności;
- 5) na przystankach komunikacji publicznej (tramwaje, trolejbusy, autobusy), z wyjątkiem pojazdów, dla których dany przystanek został ustanowiony;
- 6) na jezdni, z dala od jej krawędzi, z wyjątkiem miejsc, w których torowisko pojazdów szynowych znajduje się w jezdni przy jej krawędzi;
- 7) na zwężeniu jezdni;
- 8) na mostach i wiaduktach znajdujących się poza granicami miast;
- 9) w tunelach, z wyjątkiem miejsc do tego przeznaczonych;

- 10) na pasach ruchu wyznaczonych liniami ciągłymi;
- 11) w odległości mniejszej niż 10 m od skrzyżowania dróg (mierząc od punktu, w którym łuk krawędzi jezdni przechodzi w prostą) lub od przedniej strony znaku drogowego, jeżeli zostałyby on zastąpiony przez pojazd;
- 12) równoległe do stojącego po przeciwnej stronie jezdni pojazdu, jeżeli utrudni to ruch innym użytkownikom drogi;
- 13) przy lewej krawędzi jezdni, z wyjątkiem zatrzymania pojazdu na obszarze zabudowanym w warunkach dobrej widoczności zarówno w dzień, jak i w nocy.

2. Zabrania się postoju w miejscach określonych w ust. 1 oraz:

- 1) w miejscach utrudniających wjazd lub wyjazd (wejście, wyjście), a w szczególności przed wjazdami do bram, garaży, parkingów, wnęk postojowych i budynków użyteczności publicznej;
- 2) przy oznaczonej studziencie lub kolumnie hydrantu.

3. Postoje na chodniku dopuszczalne są tylko w miejscach w tym celu oznaczonych.

4. Zakaz zatrzymania na przystankach (ust. 1 pkt 5) obowiązuje na odcinkach po 15 m w obie strony od słupka lub tablicy oznaczającej przystanek. Jeżeli na przystanku znajduje się wysepka dla pasażerów, a jezdnia z prawej strony wysepki posiada tylko jeden pas ruchu, zabrania się zatrzymywania pojazdu na tym pasie oraz w odległości mniejszej niż 15 m od punktów krańcowych wysepki.

5. Kierujący pojazdem nie może opuścić pojazdu przed zastosowaniem środków ostrożności, koniecznych dla uniknięcia wypadku; w szczególności kierujący obowiązany jest:

- 1) tak zabezpieczyć pojazd, aby nie mógł ruszyć z miejsca lub być uruchomiony przez osoby niepowołane;
- 2) zapewnić oświetlenie pojazdu w czasie od zmroku do świtu oraz w warunkach niedostatecznej widoczności w ciągu dnia.

Przejeżdżanie obok przystanków pojazdów szynowych.

§ 32. 1. Jeżeli szyny tramwajowe nie znajdują się bezpośrednio przy chodniku, kierujący pojazdem, zbliżając się do przystanku, na którym stoi lub do którego zbliża się tramwaj, obowiązany jest:

- 1) jeżeli na jezdni nie ma wysepki dla pasażerów — zatrzymać pojazd, nie dojeżdżając do tramwaju stojącego na przystanku, do czasu ruszenia tego tramwaju;
- 2) jeżeli na jezdni jest wysepka dla pasażerów — przejeżdżać obok przystanku z zachowaniem szczególnej ostrożności, nie utrudniając przejścia przez jezdnię.

2. Przepis ust. 1 ma odpowiednie zastosowanie do innych pojazdów szynowych na drogach.

Ruch drogowy na przejazdach kolejowych.

§ 33. 1. Zbliżając się do przejazdu kolejowego oraz przejeżdżając przez przejazd, kierujący pojazdem powinien zachować szczególną ostrożność, nawet jeżeli przejazd posiada urządzenia zabezpieczające, jak sygnalizację świetlną, zapory (rogatki) lub półzapory (półrogatki); przed wjechaniem na tory kierujący pojazdem powinien się upewnić, czy nie zbliża się pociąg, a ponadto przedsięwziąć wszelkie środki ostrożności, jeżeli wskutek mgły lub z innych powodów widoczność jest zmniejszona.

2. Kierujący powinien w szczególności prowadzić swój pojazd z taką szybkością, aby mógł go zatrzymać w bezpiecznym miejscu, gdy nadjeżdża pociąg lub gdy urządzenia zabezpieczające, jak sygnalizacja świetlna, zapory (rogatki) lub półzapory (półrogatki), albo pracownicy służby kolejowej zabraniają wjazdu na przejazd.

3. Zabrania się objeżdżania opuszczonych półzapór (półrogatek).

4. Zbliżając się do przejazdu z zapoiami (rogatkami) kierujący pojazdem jest obowiązany także zwracać uwagę na położenie zapór (rogatek) i jeżeli opuszczanie ich zostało rozpoczęte, zatrzymać się przed nimi.

5. Przejazd pojazdów lub zespołów złożonych ze sobą pojazdów o długości przekraczającej 10 m i nie mogących rozwinąć szybkości powyżej 6 km na godzinę (np. pojazdów zaprzęgowych przewożących dłużycę) może być dokonany tylko po uprzednim upewnieniu się, że w czasie, potrzebnym do przejechania przez przejazd, nie nadjedzie pociąg lub po uzgodnieniu czasu przejazdu z dróżnikiem kolejowym; przepis ten stosuje się również do pojazdów ciężarowych na pło-
zach lub ciężkich maszyn samobieżnych.

Hołowanie.

§ 34. 1. Hołowanie może odbywać się tylko w razie niezbędnej konieczności, przy zachowaniu szczególnej ostrożności oraz następujących warunków:

- 1) w pojeździe holującym oraz w pojeździe holowanym powinni znajdować się kierowcy posiadający prawo jazdy na kierowanie tymi pojazdami;
- 2) pojazd holowany powinien być połączony z pojazdem holującym w sposób wykluczający odłączenie się w czasie jazdy, z wyjątkiem holowania motocykla, który powinien być połączony z pojazdem holującym w sposób umożliwiający łatwe odłączenie;
- 3) do holowania powinno być użyte połączenie sztywne, a w razie jego braku połączenie giętkie, z wyjątkiem motocykla, który może być holowany tylko na połączeniu giętkim;
- 4) w pojeździe holowanym na połączeniu sztywnym powinien być sprawny co najmniej jeden układ hamulców, a w pojeździe holowanym na połączeniu giętkim — dwa układy, jeżeli konstrukcja pojazdu przewiduje dwa układy hamulców;
- 5) połączenie sztywne powinno mieć długość 1,5—3 m i być pomalowane w pasy białoczerwone lub białoczarne; połączenie giętkie powinno mieć długość 4—6 m i być zaopatrzone w wyraźny, widoczny znak, np. chorągiewkę;
- 6) w czasie od zmroku do świtu oraz w warunkach niedostatecznej widoczności w ciągu dnia pojazd holowany powinien mieć odpowiednie oświetlenie zewnętrzne;
- 7) kierujący pojazdem holującym powinien mieć zapewnioną możliwość otrzymywania sygnałów od kierującego pojazdem holowanym;
- 8) szybkość pojazdu holującego nie może przekraczać 25 km na godzinę. Poza obszarami zabudowanymi szybkość ta może być zwiększona do 40 km na godzinę, pod warunkiem, że holowanie odbywa się na sztywnym połączeniu.

2. Zabrania się:

- 1) holować pojazd w sposób zagrażający bezpieczeństwu lub zakłócający porządek publiczny bądź powodujący uszkodzenie drogi;
- 2) holować pojazd, który może poruszać się samodzielnie;
- 3) holować pojazd o niesprawnym układzie kierowniczym lub hamulcowym;
- 4) holować jednocześnie więcej niż jeden pojazd;
- 5) holować na połączeniu giętkim pojazd, w którym działanie układu hamulcowego uzależnione jest od pracy silnika.

3. Przepis:

- 1) ust. 1 pkt 5 nie dotyczy pojazdów Sił Zbrojnych;
- 2) ust. 2 pkt 3 nie dotyczy holowania pojazdu w sposób wykluczający potrzebę użycia układu kierowniczego lub hamulcowego.

Pchanie.

§ 35. 1. Pchanie pojazdu przez inny pojazd może odbywać się w razie nagłej potrzeby przy zachowaniu szczególnej ostrożności i tylko wtedy, gdy żadne inne sposoby wprawienia w ruch pojazdu nie mogą być zastosowane.

2. Pojazd pchający nie może rozwijać szybkości przekraczającej 15 km na godzinę.

3. Pojazd pchany powinien być kierowany przez osobę posiadającą prawo jazdy odpowiedniej kategorii.

4. Kierujący pojazdem pchającym powinien widzieć drogę przed pojazdem pchanym lub otrzymywać wskazówki od osoby widzącej drogę.

Ruch pojazdów w kolumnach.

§ 36. 1. Liczba pojazdów jadących w kolumnie nie może przekraczać:

- 1) dla samochodów osobowych i motocykli — 10;
- 2) dla pozostałych pojazdów — 6.

2. Odległość pomiędzy jadącymi kolumnami nie może być iniejsza niż 1000 m dla kolumn pojazdów samochodowych oraz 200 m dla kolumn pojazdów zaprzęgowych.

3. Jazda w kolumnie nie zwalnia kierującego pojazdem od przestrzegania obowiązujących przepisów ruchu drogowego.

4. Przepisy ust. 1 i 2 nie dotyczą pojazdów Sił Zbrojnych; zasady poruszania się pojazdów Sił Zbrojnych w kolumnach określają odrębne przepisy.

Pojazdy uprzywilejowane w ruchu.

§ 37. 1. Kierowcy pojazdów: strazy pożarnej, pogotowia ratunkowego, Milicji Obywatelskiej, Wojskowej Służby Wewnętrznej, a na terenie pasa granicznego również Wojsk Ochrony Pogranicza, spieszący do wypadków lub miejsc zagrożenia, korzystają z ułatwień w ruchu drogowym i zwolnieni są od obowiązku stosowania się do przepisów o kierunku ruchu, o największej dopuszczalnej szybkości, o pierwszeństwie przejazdu, o wymijaniu i wyprzedzaniu oraz zatrzymywaniu i postoju — nawet jeżeli są one określone znakami i sygnałami na drogach — pod warunkiem specjalnego oznakowania pojazdów oraz używania w czasie jazdy specjalnych dźwiękowych sygnałów ostrzegawczych (syren), jak również specjalnych świateł dodatkowych barwy niebieskiej.

2. Zabrania się używania specjalnych dźwiękowych sygnałów ostrzegawczych oraz świateł dodatkowych w innych przypadkach niż określone w ust. 1.

3. W razie przecinania się kierunków ruchu pojazdów uprzywilejowanych, kierowcy tych pojazdów obowiązani są stosować się do przepisów o pierwszeństwie przejazdu (§ 26).

4. Uprawnienie do korzystania z przywilejów w ruchu drogowym oraz do używania specjalnych sygnałów dźwiękowych i świetlnych (ust. 1) przez kierujących pojazdami innych rodzajów pogotowia, a w szczególności pogotowia lekarskiego i wypadkowego pogotowia technicznego, wydaje właściwy do spraw komunikacji organ prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa).

5. Ministrowie Komunikacji i Spraw Wewnętrznych ustalą cechy wyróżniające, a w szczególności oznakowanie, oświetlenie i rodzaje sygnałów pojazdów uprzywilejowanych w ruchu.

Ostrzeganie sygnałami dźwiękowymi oraz głosem.

§ 38. 1. Kierujący pojazdem obowiązany jest dać sygnał dźwiękowy lub ostrzec głosem we wszystkich przypadkach, gdy zachodzi konieczność ostrzeżenia.

2. Zabrania się nadużywania sygnałów dźwiękowych bądź używania ich do innych celów niż do niezbędnego ostrzeżenia.

3. Zabrania się używania, jako sygnałów ostrzegawczych, dzwonków (z wyjątkiem rowerowych i tramwajowych), gwizdków, syren oraz sygnałów o przeraźliwym dźwięku, a na obszarach zabudowanych — ponadto sygnałów o silnym dźwięku.

4. W miastach o dużym ruchu oraz w uzdrowiskach lub innych miejscowościach wypoczynkowych właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej może wprowadzić zakaz używania sygnałów dźwiękowych na terenie całej miejscowości, umieszczając pod tablicami miejscowości odpowiednie znaki zakazu.

Światła zewnętrzne pojazdów.

§ 39. 1. Pojazdy samochodowe, przyczepy i maszyny samobieżne powinny być wyposażone w światła i światła odblaskowe określone w § 174, § 176 ust. 2, § 182 i § 186.

2. Pojazdy inne niż wymienione w ust. 1 powinny być wyposażone w następujące światła i światła odblaskowe:

1) pojazdy zaprzęgowe:

a) w co najmniej jedno światło białe widoczne z przodu i jedno światło czerwone widoczne z tyłu; na drogach o nawierzchni bitumicznej, betonowej, kostkowej i klinkierowej pojazdy te powinny mieć dwa światła białe widoczne z przodu i dwa światła czerwone widoczne z tyłu; dopuszcza się na drogach gruntowych jedno światło białe widoczne z przodu i z tyłu,

b) w dwa białe światła odblaskowe z przodu i dwa czerwone światła odblaskowe z tyłu;

2) rowery, wózki ręczne i inwalidzkie oraz kierowane przez pieszych wózki motorowe — w jedno białe światło z przodu, z tyłu zaś w jedno czerwone światło oraz jedno czerwone światło odblaskowe;

3) rowery z silnikiem pomocniczym i wózki motorowe, których cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 40 km na godzinę:

a) o szerokości nie większej niż 100 cm — w jedno światło oświetlające drogę na odległość co najmniej 15 m przed pojazdem, w sposób nie powodujący oślepienia kierujących innymi pojazdami, z tyłu zaś w jedno czerwone światło oraz jedno czerwone światło odblaskowe,

b) o szerokości większej niż 100 cm — w jedno światło oświetlające drogę na odległość co najmniej 15 m przed pojazdem, w sposób nie powodujący oślepienia kierujących innymi pojazdami, oraz w dwa białe światła z przodu, z tyłu zaś w dwa czerwone światła i dwa czerwone światła odblaskowe;

4) pojazdy szynowe lub zespoły złączonych z sobą pojazdów szynowych — w co najmniej jedno białe światło z przodu i jedno czerwone z tyłu oraz po dwa dla każdej strony światła sygnalizujące zmianę kierunku ruchu (kierunkowskazy).

3. Światła i światła odblaskowe pojazdów wymienionych w ust. 2 pkt 1—3 oraz sposób ich umieszczenia powinny odpowiadać następującym warunkom:

1) światła powinny być widoczne po zapaściem zmroku z odległości co najmniej 250 m w warunkach zapewniających przejrzystość powietrza;

2) światła odblaskowe naświetlone światłem drogowym (§ 174 ust. 5 pkt 1) powinny być widoczne z odległości co najmniej 100 m w warunkach zapewniających przejrzystość powietrza;

3) światła i światła odblaskowe powinny być umieszczone na wysokości najwyższej 150 cm i najniższej 40 cm ponad płaszczyznę jezdni;

4) światła i światła odblaskowe pojedyncze na pojazdach wielośladowych powinny być umieszczone po lewej stronie pojazdu jak najbliższej jego krawędzi, z wyjątkiem światel oświetlających drogę, które mogą być umieszczone pośrodku;

5) dwa światła i światła odblaskowe powinny być umieszczone symetrycznie po obu stronach pojazdu jak najbliższej jego krawędzi i na jednakowej wysokości ponad płaszczyznę jezdni; widoczność dwóch światel powinna być jednakowa.

4. Oprócz światel określonych w ust. 1—3 dopuszcza się umieszczenie na bokach pojazdu żółtych światel odblaskowych na wysokości określonej w ust. 3 pkt 3.

5. Jeżeli do pojazdu zaprzęgowego lub roweru przyczepiony jest inny pojazd, maszyna lub urządzenie, powinny one być wyposażone w czerwone światło odblaskowe z tyłu, a ponadto światło białe z przodu, jeżeli szerokość pojazdu ciągniętego (maszyny, urządzenia) przekracza szerokość pojazdu ciągnącego.

6. W razie zachodzącej konieczności — światła pojazdu zaprzęgowego, wózka ręcznego, wózka inwalidzkiego i wózka motorowego kierowanego przez pieszego mogą być niesione w rękę przez osobę towarzyszącą pojazdowi.

Używanie światel zewnętrznych pojazdu.

§ 40. 1. Od zmroku do świtu oraz w warunkach niedostatecznej widoczności w ciągu dnia na pojazdach powinny być zapalone i widoczne z przodu i z tyłu światła zewnętrzne, odpowiadające warunkom określonym w § 39, § 174, § 176 ust. 2, § 182 i § 186.

2. Światła zewnętrzne powinny świecić skutecznie, nie mogą być zasłonięte lub przyćmione nawet częściowo.

3. W czasie postoju mogą być zapalone światła tylko po jednej stronie pojazdu, bliższej środka jezdni, a w miejscach dostatecznie oświetlonych lub odgradzonych od ruchu bądź znajdujących się poza jezdnią i poboczem wszystkie światła mogą być zgaszone; przepis ten nie dotyczy pojazdów szynowych.

4. Kierowca pojazdu samochodowego obowiązany jest podczas jazdy:

1) używać światel pozycyjnych na drogach dostatecznie oświetlonych;

2) używać światel mijania na drogach niedostatecznie oświetlonych na obszarze zabudowanym;

3) używać światel drogowych na drogach niedostatecznie oświetlonych poza obszarem zabudowanym, a podczas mgły lub śnieżyicy używać światel mijania lub światel przeciwmgłowych łącznie ze światłem pozycyjnym;

4) zawczasu zmienić światła drogowe na światła mijania, aby uniknąć oślepienia:

a) kierującego pojazdem wymijającym,

b) kierowcy pojazdu, który go poprzedza, jeżeli zachodzi możliwość oślepienia przez oświetlenie światłem drogowym od tyłu,

c) pieszych, maszerujących w kolumnach,

d) innych użytkowników drogi podczas postoju, a w szczególności oczekujących przed przejazdem kolejowym.

5. Zmiana światel drogowych na światła mijania przez jednego z mijających się kierowców jest nakazem do takiej samej zmiany dla drugiego kierowcy.

6. Przepisy ust. 4 pkt 2—4 nie mają zastosowania do pojazdów, dla których warunki techniczne, określone w § 174, nie wymagają światel drogowych lub światel mijania.

7. Przepisy ust. 4 i 5 mają odpowiednie zastosowanie do kierujących pojazdami szynowymi lub innymi pojazdami

niesamochodowymi wyposażonymi w światła drogowe i światła mijania.

§ 41. 1. Pojazd nie może mieć światła czerwonego skierowanego do przodu ani światła białego skierowanego do tyłu. Przepisów powyższych nie stosuje się do światła używanego przy jeździe do tyłu (§ 29 ust. 4) oraz do białych światel pojazdów zaprzęgowych na drogach gruntowych (§ 39 ust. 2 pkt 1 lit. a).

2. Pojazd nie może mieć światła odblaskowego czerwonego skierowanego do przodu ani białego skierowanego do tyłu.

Ogólne warunki używania pojazdu.

§ 42. 1. Używanie pojazdu powinno być zgodne z przeznaczeniem, wynikającym z jego budowy bądź określonym w dowodzie stwierdzającym dopuszczenie pojazdu do ruchu.

2. Kierujący pojazdem obowiązany jest mieć przy sobie dokument uprawniający go do kierowania danym pojazdem oraz dowód stwierdzający dopuszczenie pojazdu do ruchu, jeżeli dokumenty te są wymagane.

3. Dokumenty określone w ust. 2 kierujący obowiązany jest okazywać na żądanie funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej oraz innych osób upoważnionych do kontroli ruchu drogowego.

4. Umieszczenie ładunku na pojeździe powinno być równomierne, nie naruszające równowagi i stateczności pojazdu oraz nie powodujące przekroczenia największych dopuszczalnych nacisków osi. Ładunek powinien być zabezpieczony przed zmianą położenia, wypadnięciem (wylaniem), wydzielaniem pyłu lub woni, wywoływaniem nadmiernego hałasu bądź budzeniem odrazy.

5. Zabrania się przeciążania pojazdu ponad normy wynikające z jego budowy bądź ustalone przepisami szczególnymi lub określone przy dopuszczeniu pojazdu do ruchu.

6. Ładunek nie może być umieszczony na pojeździe w taki sposób, aby utrudniał kierowanie pojazdem bądź zasłaniał urządzenia sygnalizacyjne pojazdu oraz tablice rejestracyjne lub inne, w które pojazd powinien być zaopatrzony. Nie może on również wystawać z tyłu za pojazd na odległość większą niż 1/3 długości powierzchni ładunkowej, jednak nie więcej niż na 2 m.

7. Zabrania się umieszczania na pojeździe przedmiotów lub ładunków wystających poza krawędzie boczne w taki sposób, że mogłyby być trudne do spostrzeżenia przez innych użytkowników dróg i przez to zagrażać bezpieczeństwu ruchu.

8. Na końcu ładunku, wystającego z tyłu poza pojazd na odległość większą niż 1 m, powinien być umieszczony w dzień (od świtu do zmroku) w warunkach dobrej widoczności znak ostrzegawczy w postaci czerwonej lub żółtej chorańki o wymiarach co najmniej 30 × 50 cm albo tarczy o wymiarach średnicy lub boków co najmniej 40 cm, a w czasie od zmroku do świtu oraz w warunkach niedostatecznej widoczności w ciągu dnia powinno być umieszczone czerwone światło.

9. Przy wywozie drogami gruntowymi drewna z lasu dopuszcza się stosowanie na dłużycach wystających z tyłu poza pojazd na odległość większą niż 1 m tarczy z czerwonym światłem odblaskowym zamiast światła czerwonego (ust. 8); przy wywozie innymi drogami takie oznakowanie dopuszczalne jest na podstawie specjalnego zezwolenia właściwego do spraw komunikacji organu prezydium powiatowej rady narodowej, w którym określone zostaną w szczególności odcinek drogi, po którym dopuszcza się ruch takiego pojazdu, pora doby oraz okres ważności zezwolenia.

10. Na podstawie zezwolenia właściwego do spraw komunikacji organu prezydium powiatowej rady narodowej

mogą być używane przy wywozie drewna z lasu tylko w porze dziennej przyczepy bez wyposażenia w światła zewnętrzne.

11. Jeżeli w czasie od zmroku do świtu lub warunkach niedostatecznej widoczności w ciągu dnia krawędź ładunku umieszczonego na pojeździe jest oddalona o więcej niż 40 cm (mierząc odległość pomiędzy płaszczyznami pionowymi, równoległymi do podłużnej osi symetrii pojazdu) od przedniego lub tylnego światła pozycyjnego pojazdu ciągnącego, powinna być ona oznaczona światłem białym skierowanym do przodu i czerwonym skierowanym do tyłu, umieszczonym na najbardziej wystającej krawędzi.

12. Zabrania się ciągnięcia przyczep podczas gołoledzi.

§ 43. 1. Zabrania się:

- 1) wsiadać (wskakiwać) do pojazdu lub wysiadać (wyskakiwać) z niego podczas jazdy;
- 2) otwierać drzwi pojazdu podczas jazdy oraz otwierać drzwi bez upewnienia się, że nie zagraża to bezpieczeństwu innych użytkowników drogi;
- 3) wsiadać lub wysiadać z pojazdu w sposób powodujący niebezpieczeństwo lub utrudnienie ruchu, a w szczególności — jeżeli to nie jest konieczne — wysiadać na jezdnię lub na lewą stronę pojazdu;
- 4) zajmować miejsce na stopniach i burtach, dyszlach, sprzęgach przyczep lub innych częściach zewnętrznych pojazdu nie przeznaczonych do siedzenia bądź stania;
- 5) zajmować miejsce w pobliżu kierującego pojazdem w sposób ograniczający jego pole widzenia oraz zachowywać się w sposób utrudniający kierowanie pojazdem;
- 6) osobom korzystającym z pojazdu (dysponującym pojazdem) wydawać kierującemu polecenia niezgodne z przepisami o ruchu drogowym.

2. Zabrania się kierowcy:

- 1) oddalać się od pojazdu, gdy silnik jest w ruchu;
- 2) dopuszczać do dymienia pojazdu;
- 3) na obszarze zabudowanym używać pojazdu w sposób wywołujący hałas, a w szczególności używać silnika na zbyt wysokich obrotach przy ruszaniu, przyspieszaniu lub na postoju przy próbach działania silnika;
- 4) jechać z otwartymi drzwiami;
- 5) umieszczać przedmioty (np. maskotki) w polu swojego widzenia do przodu i do tyłu oraz zaklejać przednią lub tylną szybę w sposób istotnie ograniczający pole widzenia.

3. Zabrania się kierowcom autobusów oraz pojazdów osobowej komunikacji publicznej palenia tytoniu i spożywania pokarmów podczas przewożenia pasażerów.

4. Osoby korzystające z pojazdu obowiązane są stosować się do wskazówek podawanych przez obsługę pojazdu.

5. Osoby jadące motocyklami (skuterami) poza granicami administracyjnymi miast i osiedli obowiązane są używać hełmów ochronnych. Terminy, od których przepis ten obowiązuje w stosunku do osób jadących na określonych rodzajach motocykli (skuterów), ustala Ministrowie Komunikacji i Spraw Wewnętrznych.

§ 44. 1. Zabrania się używania pojazdu, którego całkowita szerokość bez ładunku lub z ładunkiem przekracza 2,5 m, całkowita wysokość z ładunkiem lub bez ładunku przekracza 4,0 m (z zastrzeżeniem przepisu § 171 ust. 3), a nacisk choćby jednej osi przekracza 8 ton, a osi podwójnej — 14,5 t. Długość zespołu złączonych ze sobą pojazdów nie może przekraczać 22 m, a liczba złączonych pojazdów nie może przekraczać trzech.

2. Przejazd pojazdu lub zespołu złączonych ze sobą pojazdów o szerokości, wysokości, długości lub nacisku osi przekraczających wielkości określone w ust. 1 oraz przewóz ładunków o długości przekraczającej długość określoną w § 42 ust. 6, może się odbywać tylko po uprzednim uzyska-

niu na to zezwolenia oraz na warunkach w tym zezwoleniu określonych.

3. Zezwolenia (ust. 2) wydają:

- 1) właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej — dla przejazdu przez teren jednego powiatu;
- 2) właściwy do spraw komunikacji organ prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) — dla przejazdu przez teren jednego województwa lub miasta wyłączonego z województwa;
- 3) właściwy do spraw komunikacji organ prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) według miejscowości, z której rozpoczyna się przejazd — dla przejazdu przez obszar dwu sąsiednich województw, przy czym przejazd przez obszar miasta wyłączonego z województwa i obszar województwa, z którego zostało ono wyłączone, uważa się za przejazd przez jedno województwo;
- 4) Ministerstwo Komunikacji — dla przejazdu przez obszar trzech lub więcej województw.

4. Zezwolenie (ust. 2) powinno określać co najmniej trasę przejazdu, czas przejazdu oraz sposób oznakowania pojazdów lub ładunków.

5. Przy wywozie drogami gruntowymi drewna z lasu dopuszcza się przewóz dłużyc wystających z tyłu poza pojazd na odległość do 5 m; przy wywozie innymi drogami dopuszcza się taki przewóz dłużyc na podstawie zezwolenia właściwego do spraw komunikacji organu prezydium powiatowej rady narodowej, w którym określone zostaną w szczególności odcinek drogi, po którym dopuszcza się przewóz, pora doby oraz okres ważności zezwolenia.

6. Jeżeli zachodzi podejrzenie, że została przekroczona dopuszczalna ładowność samochodu ciężarowego lub przyczepy, kierowca pojazdu obowiązany jest na wezwanie organów kontroli ruchu drogowego poddać pojazd zważeniu na miejscu lub udać się w tym celu do wagi, jeżeli waga znajduje się nie dalej niż w odległości 10 km.

7. Przepisów ust. 1—6 nie stosuje się do przejazdów szynowych oraz pojazdów Sił Zbrojnych określonych w § 169 ust. 3.

§ 45. 1. Ciężar całkowity przyczepy lub przyczep ciągniętych przez samochód nie może być większy niż ciężar całkowity samochodu ciągnącego.

2. Przyczepy autobusowe przewożące ludzi mogą być ciągnięte tylko przez autobusy.

3. Za motocyklem może być ciągnięta przyczepa do przewozu bagażu, o ciężarze całkowitym nie przekraczającym ciężaru własnego motocykla, jednak nie większym niż 100 kg.

4. Odchylenie od warunków określonych w ust. 1 w przypadkach szczególnie uzasadnionych wymaga zezwolenia Ministra Komunikacji.

Sprawdzenie stanu technicznego pojazdu.

§ 46. 1. Kierujący pojazdem obowiązany jest dopuścić organ kontroli ruchu drogowego do sprawdzenia stanu technicznego, wyposażenia lub ciężaru pojazdu korzystającego z drogi publicznej oraz ułatwić temu organowi wykonanie czynności. Organ kontroli w razie potrzeby stwierdzenia stanu technicznego pojazdu może kierować pojazdem kontrolowanym za zgodą kierującego.

2. Organy kontroli drogowej w razie stwierdzenia w pojeździe braków lub uszkodzeń, zagrażających bezpieczeństwu lub porządkowi ruchu, podejmują odpowiednie kroki zabezpieczające i skierują pojazd do badania technicznego.

Postępowanie w razie wypadku.

§ 47. 1. W razie uczestniczenia w wypadku drogowym kierujący pojazdem obowiązany jest natychmiast zatrzymać się, ustalić skutki wypadku oraz udzielić pomocy ofiarom wypadku.

2. O każdym wypadku (ust. 1) kierujący pojazdem powinien bezzwłocznie zawiadomić właściciela pojazdu lub zarządzającego transportem (dyspozytora pojazdów), a o wypadku z ofiarami w ludziach również najbliższą jednostkę Milicji Obywatelskiej.

Ruch pojazdów z ładunkiem materiałów niebezpiecznych.

§ 48. 1. Przewóz materiałów niebezpiecznych (materiałów wybuchowych, łatwopalnych, żrących, trujących, radioaktywnych itp.) regulują odrębne przepisy.

2. Pojazdy przewożące materiały niebezpieczne powinny być oznakowane dwiema tablicami prostokątnymi koloru żółtego samochodowego o bokach 60 × 40 cm, umieszczoneymi dłuższym bokiem poziomo, z przodu i z tyłu pojazdu, przy czym:

- 1) w czasie od zmroku do świtu oraz w warunkach niedostatecznej widoczności w ciągu dnia tablice powinny być oświetlone;
- 2) tablica z przodu powinna być umieszczona nad kabiną kierowcy; dopuszcza się umieszczenie tablicy w innym widocznym miejscu w razie niemożności umieszczenia jej nad kabiną;
- 3) tablica z tyłu powinna być umieszczona na środku tylnej ściany skrzyni ładunkowej lub w innym odpowiednim miejscu, jeżeli pojazd nie posiada skrzyni ładunkowej.

3. Oświetlenie tablic (ust. 2 pkt 1) nie jest wymagane, jeżeli są one wykonane z materiału odbłaskowego.

Przewóz osób samochodami ciężarowymi, naczepami i przyczepami.

§ 49. Przewóz osób ciężarowymi samochodami i przyczepami dozwolony jest tylko w wyjątkowych przypadkach; Ministrowie Komunikacji i Spraw Wewnętrznych określają przypadki, w których przewóz ten jest dozwolony, oraz warunki jego wykonywania.

Nauka jazdy.

§ 50. 1. Nauka jazdy pojazdami samochodowymi oraz szynowymi może odbywać się przy zachowaniu następujących warunków:

- 1) pojazd samochodowy lub szynowy używany do nauki powinien być zaopatrzony z przodu i z tyłu w okrągłą niebieską tablicę z napisem „Nauka jazdy” (§ 147 ust. 8);
- 2) instruktor obowiązany jest zajmować miejsce obok uczącego się, z wyjątkiem przypadków, gdy nauka jazdy odbywa się na motocyklu;
- 3) do nauki jazdy można korzystać z dróg publicznych dopiero po opanowaniu przez uczącego się na terenie zamkniętym zasad techniki kierowania pojazdem w stopniu nie zagrażającym bezpieczeństwu;
- 4) osoba pragnąca uczyć się jazdy powinna uprzednio poznać się z obowiązującymi przepisami o ruchu drogowym, a nauczający (instruktor) obowiązany jest do sprawdzenia znajomości tych przepisów;
- 5) do nauki jazdy pojazdami samochodowymi mogą być używane tylko pojazdy wymienione w zezwoleniu na prowadzenie nauczania (§ 226) lub zarejestrowane z zastrzeżeniem używania do celów szkoleniowych.

2. Na drogach o dużym ruchu zabrania się nauki jazdy pojazdami innymi niż wymienione w ust. 1.

Rozdział 4.

Przepisy dodatkowe o ruchu pojazdów szynowych.

§ 51. Szybkość pojazdów szynowych nie może przekraczać granicy szybkości:

- 1) dozwolonej dla autobusów na danym odcinku drogi — jeżeli szyny znajdują się w jezdni;
- 2) wyznaczonej przez właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej — jeżeli szyny znajdują się na torowisku wydzielonym.

§ 52. 1. Warunki związane z ustalaniem linii tramwajowych, przystanków oraz liczby wagonów w jednym pociągu w miastach wyłączonych z województw określają prezydium rad narodowych tych miast.

2. Dla miast innych niż wymienione w ust. 1 warunki określone w tym ustępie może ustalić prezydium właściwej wojewódzkiej rady narodowej.

§ 53. 1. Kierującemu pojazdem szynowym zabrania się:

- 1) ruszać z przystanku, zanim wsiądą lub wysiądą pasażerowie;
- 2) jechać z otwartymi drzwiami wejściowymi lub wyjściowymi, jeżeli drzwi zamykane są za pomocą specjalnego urządzenia.

2. Zabrania się zatrzymywać pojazdy szynowe w obrębie skrzyżowania dróg (ulic).

Rozdział 5.

Przepisy dodatkowe o ruchu rowerów.

§ 54. 1. Ruch rowerów powinien odbywać się na jezdni, jak najbliższej jej krawędzi, a w razie wyznaczenia specjalnej drogi dla rowerów — tylko po tej drodze.

2. Ruch rowerów na poboczach dróg o twardej nawierzchni dozwolony jest tylko wówczas, gdy nie utrudnia ruchu pieszego na tych poboczach, przy czym kierujący rowerem obowiązany jest ustępować drogi pieszym.

3. Pieszy powinien prowadzić rower na jezdni jak najbliższej prawej jej krawędzi, jednak pod warunkiem, że nie powoduje to ograniczenia ruchu innych pojazdów oraz nie naraża na niebezpieczeństwo osoby prowadzącej rower. Jeżeli z tych przyczyn nie można prowadzić roweru na jezdni, może on być prowadzony po drodze przeznaczonej dla ruchu pieszych, przy czym prowadzący rower nie powinien utrudniać ruchu pieszym.

4. Jazda rowerem po drodze przeznaczonej wyłącznie dla ruchu pieszych jest zabroniona.

§ 55. 1. Zabrania się jazdy obok siebie dwóch lub więcej rowerów, z wyjątkiem przewidzianym w ust. 2.

2. Jazda dwóch rowerów obok siebie jest dozwolona poza obszarami zabudowanymi w tych przypadkach, gdy nie utrudnia ruchu innym pojazdom, a szerokość jezdni wynosi co najmniej 6 m; w razie zbliżania się innego pojazdu wymijającego lub wyprzedzającego, rowerzysta jadący z lewej strony obowiązany jest zjechać na prawą stronę do krawędzi jezdni.

3. Zabrania się jazdy bez trzymania rąk na kierownicy lub nóg na pedałach oraz czepiania się innych pojazdów będących w ruchu.

§ 56. 1. Zabrania się przewożenia na rowerze jednoosobowym innej osoby, z wyjątkiem dziecka do lat 7, jednak pod warunkiem, że zostanie ono umieszczone na dodatkowym siedzeniu przed kierującym rowerem.

2. Zabrania się przewożenia na rowerze przedmiotów o wymiarach zagrażających porządkowi lub bezpieczeństwu ruchu albo bezpieczeństwu kierującego oraz prowadzenia zwierząt podczas jazdy na rowerze; wyjątek stanowi prowadzenie psa przez myśliwego.

§ 57. We wszystkich przypadkach, gdy zachodzi konieczność ostrzeżenia, kierujący rowerem obowiązany jest dać sygnał ostrzegawczy; używanie innych sygnałów ostrzegawczych niż określone w § 58 ust. 1 i ust. 2 pkt 2 jest zabronione.

§ 58. 1. Rower powinien być zaopatrzony co najmniej w jeden skutecznie działający hamulec oraz dzwonek jako sygnał ostrzegawczy; rower wieloosobowy oraz wózek rowerowy powinien posiadać dwa niezależnie od siebie działające hamulce.

2. Rower z silnikiem pomocniczym (§ 1 pkt 8) powinien być wyposażony:

- 1) w dwa niezależnie od siebie skutecznie działające hamulce;
- 2) w dzwonek lub inny przyrząd sygnalizujący jako sygnał ostrzegawczy o nieprzeźwiłym dźwięku;
- 3) w skutecznie działający tłumik wydechu.

§ 59. Ruch rowerów dzieciennych dozwolony jest tylko na chodniku lub innej drodze dla pieszych.

Rozdział 6.

Przepisy dodatkowe o ruchu pojazdów zaprzęgowych.

§ 60. 1. Do zaprzęgu mogą być używane tylko zwierzęta niepochliwe i dające sobą łatwo kierować; zwierzęta te nie mogą być ślepe i powinny być utrzymane w należytej czystości.

2. Zwierzęta w zaprzęgu powinny być okiełznane, a zwierzęta kłuszące zaopatrzone w kagańce.

3. Zaprzęg powinien być taki, aby kierujący w każdej okoliczności panował nad pojazdem.

4. Zwierzęta mogą być prowadzone luzem przy pojeździe zaprzęgowym w liczbie nie większej niż dwa; zwierzęta te powinny być uwiązane z tyłu pojazdu po jego prawej stronie.

5. Jeden zaprzęg może ciągnąć najwyżej dwa złączone ze sobą wozy.

6. Jeden koń powinien być zaprzężony w hołoble. W okresie do dnia 1 stycznia 1965 r. prezydium wojewódzkich rad narodowych mogą zezwolić na używanie na swoim terenie pojazdów zaprzęgowych, w których jeden koń będzie zaprzężony do wozu z dyszlem.

7. Konie ostro kute mogą być używane do zaprzęgu tylko w okresie zimowym.

§ 61. 1. Zabrania się jazdy obok siebie dwóch lub więcej pojazdów zaprzęgowych lub pojazdu zaprzęgowego obok innego pojazdu.

2. Bezpośrednio jeden za drugim nie może jechać więcej niż pięć pojazdów zaprzęgowych; odległość pomiędzy grupami po pięć pojazdów powinna wynosić co najmniej 50 m.

§ 62. Zabrania się używania pojazdów zaprzęgowych na żelaznych obręczach, jeżeli ciśnienie kół na drogę jest większe niż 150 kg na jeden centymetr szerokości obręczy.

§ 63. 1. Używanie pojazdów zaprzęgowych na płozach (sani) dozwolone jest tylko w takich warunkach, w których jazda nimi nie powoduje tarcia płóz bezpośrednio o nawierzchnię drogi.

2. Zabrania się jazdy pojazdami na płozach bez dzwonek lub grzechotek.

3. Zabrania się używać pojazdu na płozach bez dyszla lub hołobli, mającego zaprzęg z postronków lub pasów.

4. Zabrania się używania do przewozu ładunków ponad 300 kg pojazdów posiadających płozy mające w dolnej części mniej niż 120 cm długości i mniej niż 10 cm szerokości.

§ 64. 1. Każdy pojazd zaprzęgowy służący do transportu zarobkowego powinien być wyposażony w hamulec uruchamiany z miejsca zajmowanego przez kierującego pojazdem; nie dotyczy to pojazdów na płozach.

2. Prezydium wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonych z województw) ze względu na miejscowe warunki topograficzne mogą rozciągnąć obowiązek określony w ust. 1 również na niektóre lub wszystkie pojazdy służące do transportu niezarobkowego.

§ 65. Kierującemu pojazdem zaprzęgowym zabrania się:

- 1) przeciążania zwierząt ciągnących;
- 2) znęcania się nad zwierzętami;
- 3) spania podczas jazdy;
- 4) wypuszczania z rąk leje podczas jazdy;
- 5) wystawiania białą poza boczne krawędzie pojazdu;
- 6) pozostawiania pojazdu bez opieki, a w szczególności nie zabezpieczonego przed ruszeniem bez kierującego.

§ 66. 1. Każdy pojazd zaprzęgowy znajdujący się na drodze poza obrębem miejsca zamieszkania właściciela (wsi, osady, miasta itp.), jak również w obrębie miejsca zamieszkania właściciela, jeżeli jest to miasto stanowiące powiat miejski lub wyłączone z województwa, powinien być zaopatrzone w tablicę o wymiarach nie mniejszych niż 25 × 15 cm umieszczoną z prawej strony pojazdu i zawierającą czytelnie wypisaną w języku polskim imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania właściciela pojazdu lub nazwę i adres gospodarstwa rolnego, zakładu przemysłowego, instytucji itp., do których pojazd należy. Jeżeli jeden właściciel posiada kilka pojazdów zaprzęgowych, na tablicy należy umieścić dodatkowo numer kolejny pojazdu.

2. Prezydium wojewódzkiej rady narodowej może rozciągnąć przepisy ust. 1 na wszystkie lub niektóre rodzaje pojazdów zaprzęgowych, poruszające się w granicach innych miast niż określone w ust. 1, położonych na obszarze województwa.

3. Przepis ust. 1 nie dotyczy pojazdów używanych wyłącznie przy pracach rolnych i leśnych lub na drogach gruntowych.

§ 67. Przewożenie osób ciężarowymi pojazdami zaprzęgowymi jest dozwolone pod warunkiem urządzenia miejsc do siedzenia. Liczba osób przewożonych nie może przekraczać liczby miejsc do siedzenia. Przepisu tego nie stosuje się podczas jazd związanych z pracami prowadzonymi w polu lub w lesie.

Rozdział 7.

Przepisy dodatkowe o ruchu wózków ręcznych oraz inwalidzkich.

§ 68. 1. Wózki ręczne oraz inwalidzkie powinny zajmować na jezdni miejsce możliwie najbliższe prawej jej krawędzi.

2. Zabrania się jazdy obok siebie wózków określonych w ust. 1 oraz jazdy wózkami obok innego pojazdu.

3. Kierujący wózkami inwalidzkimi poruszonymi siłą mięśni ludzkich mogą korzystać z chodników lub innych dróg dla pieszych, jednak szybkość ich nie może przekraczać szybkości pieszego.

4. Szerokość wózka (ust. 1) nie może przekraczać 1,5 m, a jego ciężar całkowity nie może w istniejących warunkach drogowych utrudniać kierowania.

5. Zabrania się zjeżdżać na wózkach ręcznych na spadkach dróg.

§ 69. 1. Wózek inwalidzki powinien być wyposażony co najmniej w jeden skutecznie działający hamulec oraz w dzwonek jako sygnał ostrzegawczy.

2. Wózek inwalidzki wyposażony w pomocniczy silnik spalinowy o pojemności skokowej nie przekraczającej 50 cm³ powinien posiadać:

- 1) co najmniej dwa skutecznie działające hamulce;
- 2) dzwonek lub inny sygnał dźwiękowy o nieprzerwalnym dźwięku;
- 3) skutecznie działający tłumik wydechu.

Rozdział 8.

Przepisy dodatkowe o ruchu pojazdów samochodowych o konstrukcji specjalnej i maszyn samobieżnych.

§ 70. 1. Największa dopuszczalna szybkość pojazdu samochodowego o konstrukcji specjalnej, jak np. dźwigu, piuga odśnieżnego itp., posiadającego urządzenia wystające do przodu ponad 1,5 m od siedzenia kierowcy, nie może przekraczać 25 km na godzinę na obszarach zabudowanych oraz 40 km na godzinę poza tymi obszarami.

2. Części urządzeń wystających najbardziej do przodu i do tyłu (ust. 1) powinny być pomalowane w pasy białoczarne lub biało-czerwone; wymieniony sposób malowania można stosować również na innych częściach w celu polepszenia ich widoczności.

3. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej rejestrujący pojazd samochodowy o konstrukcji specjalnej może, w celu zapewnienia bezpieczeństwa i sprawności ruchu, określić szczególne warunki jego używania i oznakowania.

4. Przepis ust. 2 nie dotyczy pojazdów Sił Zbrojnych.

§ 71. 1. Do samobieżnych maszyn rolniczych, jadących na pole lub z pola, oraz samobieżnych maszyn drogowych, jadących do pracy lub z pracy, nie mają zastosowania przepisy o dopuszczalnych wymiarach pojazdów (§ 44 ust. 1), jednak w czasie jazdy tych maszyn kierujący powinien zachowywać szczególną ostrożność.

2. Do ruchu maszyn samobieżnych, z wyjątkiem wymienionych w ust. 1, mają zastosowanie przepisy § 44 ust. 2.

§ 72. Zabrania się przewożenia osób lub ładunku na maszynie samobieżnej, chyba że konstrukcja jej przewiduje do tego celu odpowiednie miejsce.

§ 73. Do ruchu maszyn i urządzeń rolniczych lub leśnych poruszanych silnikiem, lecz prowadzonych przez osobę idącą pieszo, mają odpowiednie zastosowanie przepisy o ruchu wózków ręcznych (§ 68).

Rozdział 9.

Przepisy o jeździe wierzchem i pędzeniu zwierząt.

§ 74. 1. Przepisy o ruchu pojazdów mają odpowiednie zastosowanie do jazdy wierzchem i do pędzenia (przegonu) zwierząt, przy czym poganiacze powinni ustępować pierwszeństwa ruchowi kołowemu.

2. Jazda wierzchem oraz pędzenie (przegon) zwierząt powinny odbywać się na specjalnych drogach do jazdy wierzchem lub pasach przepędowych, a w razie ich braku — po poboczach lub wyjątkowo po jezdni, jak najbliższej prawej jej krawędzi; przy skręcaniu w lewo należy przestrzegać przepisu § 7 ust. 3.

§ 75. 1. Zabrania się używania do jazdy wierzchem zwierząt płochliwych i nie ujeżdżonych.

2. Zwierzęta używane do jazdy wierzchem nie mogą być ślepe i powinny być utrzymane w czystości oraz okiełznane, a kásające zaopatrzone w kagańce.

§ 76. 1. Zabrania się jazdy wierzchem:

- 1) bez strzemion lub bez uzdy;
- 2) jeźdźcom obok siebie lub obok innego pojazdu.

2. Jeździec może prowadzić luzem najwyższej dwoje zwierząt.

§ 77. Zabrania się jazdy wierzchem z szybkością galopu. Szybkość jazdy wierzchem na obszarach zabudowanych nie może przekraczać 6 km na godzinę (szybkość konia w stepie).

§ 78. W czasie od zmroku do świtu oraz w warunkach niedostatecznej widoczności w ciągu dnia jeździec powinien posiadać umieszczone przy lewym strzemieniu światła odbłaskowe: białe skierowane do przodu oraz czerwone

skierowane do tyłu. Przepis § 39 ust. 3 pkt 2, dotyczący widoczności świateł odblaskowych, ma odpowiednie zastosowanie.

§ 79. 1. Zabrania się wypuszczania na drogę zwierząt i ptactwa domowego.

2. Zabrania się pędzenia drogą zwierząt niebezpiecznych dla otoczenia; zwierzęta takie mogą być tylko przewożone.

3. Zwierzęta ślepe powinny być uwiązane do tylnej części wozu z prawej strony; jeżeli zwierzęta te są pędzone w grupach, zwierzę ślepe powinno być związane ze zwierzęciem widzącym, przy czym w jednej grupie związanej może znajdować się tylko jedno zwierzę ślepe.

4. Zwierzęta pędzone pojedynczo powinny znajdować się na uwięzi.

§ 80. 1. Zabrania się pędzić drogą o nawierzchni twardej zwierzęta bez dostatecznego dozoru. Jeden poganiacz może pędzić najwyżej 10 sztuk koni lub bydła bądź 20 sztuk owiec lub trzody chlewnej.

2. Konie oraz bydło powinny być powiązane grupami po 3 sztuki lub zabezpieczone w inny skuteczny sposób; przepisu tego nie stosuje się do przypadków, gdy konie lub bydło są pędzone:

- 1) w poprzek drogi;
- 2) po drodze gruntowej;
- 3) po drodze o nawierzchni utwardzonej:
  - a) na odcinku nie dłuższym niż 500 m,
  - b) na odcinku ponad 500 m, jednak nie dłuższym niż 3 km, na podstawie zezwolenia właściwego do spraw komunikacji organu prezydium powiatowej rady narodowej, wydanego w porozumieniu z organem do spraw rolnictwa, oraz na warunkach w tym zezwoleniu określonych.

3. Zabrania się pędzić zwierzęta drogami przeznaczonymi do ruchu międzynarodowego (oznaczonymi literą E z numerem drogi międzynarodowej) oraz drogami państwowymi oznaczonymi numerami dwucyfrowymi.

4. Niezależnie od ograniczeń, określonych w ust. 1—3, prezydium wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonych z województw) mogą wprowadzić dalsze ograniczenia jazdy wierzchem i przegonu zwierząt zarówno w stosunku do określonych dróg i obszarów, jak i czasu oraz rodzaju i liczby pędzonych zwierząt.

§ 81. Szybkość pędzonych zwierząt nie może przekraczać szybkości pieszego.

§ 82. 1. W razie pędzenia zwierząt w czasie od zmroku do świtu oraz w warunkach niedostatecznej widoczności w ciągu dnia, poganiacz powinien iść po lewej stronie pędzonych zwierząt, niasąc latarkę, rzucającą białe światło do przodu oraz czerwone lub — na drogach gruntowych — białe — do tyłu.

2. Jeżeli liczba pędzonych zwierząt przekracza 10 sztuk, powinno być dwóch poganiaczy: jeden z latarką o świetle białym, idący po lewej stronie na przodzie, drugi z latarką o świetle czerwonym lub — na drogach gruntowych — białym, idący po lewej stronie z tyłu.

§ 83. Poganiaczowi zabrania się:

- 1) pędzenia zwierząt, jeżeli znajduje się on w stanie nietrzeźwym;
- 2) zatrzymywania i popasania zwierząt na drogach o twardej nawierzchni;
- 3) dopuszczania do zajmowania przez zwierzęta dróg dla pieszych lub rowerzystów bądź więcej niż prawej połowy jezdni;
- 4) dopuszczania do wypasania rowów przydrożnych oraz niszczenia drzewostanu.

Rozdział 10.

Zawody sportowe oraz imprezy na drogach.

§ 84. 1. Zorganizowanie na drodze zawodów sportowych (rajdów) lub imprez, pociągających za sobą ograniczenie lub utrudnienie ruchu, wymaga uprzedniego uzyskania zezwolenia, które określa również warunki urządzenia tych zawodów lub imprez.

2. Zezwolenie (ust. 1) wydaje:

- 1) właściwy do spraw komunikacji organ prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) w porozumieniu z urzędem spraw wewnętrznych oraz właściwym zarządem drogi — jeżeli zamknięcie lub ograniczenie ruchu w związku z zawodami lub imprezą ma nastąpić na terenie jednego województwa (miasta);
- 2) Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych — jeżeli zamknięcie lub ograniczenie ruchu ma nastąpić na terenie kilku województw.

3. Jeżeli zamknięcie lub ograniczenie ruchu ma nastąpić na terenie miasta lub osiedla, na drodze o charakterze lokalnym, zezwolenie wydaje prezydium powiatowej rady narodowej.

4. Wnioski o wydanie zezwoleń, o których mowa w ust. 2, powinny być zgłoszone co najmniej na 30 dni, a zezwolenie wydane co najmniej na 15 dni przed terminem rozpoczęcia zawodów sportowych lub imprez. W przypadkach określonych w ust. 3 terminy te wynoszą 15 i 7 dni.

§ 85. O organizowaniu zawodów sportowych (rajdów) lub imprez pojazdów samochodowych, nie wymagających zamknięcia lub ograniczenia ruchu na drodze, należy zawiadomić co najmniej na 20 dni przed terminem Ministra Komunikacji, jeżeli mają one odbyć się na terenie kilku województw, a właściwy do spraw komunikacji organ prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) — jeżeli mają one odbyć się na terenie jednego województwa (miasta); o zgłoszonych zawodach sportowych lub imprezach właściwy do spraw komunikacji organ prezydium rady narodowej zawiadamia niezwłocznie zarząd drogi.

§ 86. 1. Wykorzystywanie dróg do zabaw, gier oraz w celach sportowych innych niż określone w § 84 i § 85 jest zabronione; zakaz ten nie obejmuje kuligów oraz innych podobnych imprez organizowanych w miejscowościach o charakterze turystycznym lub wypoczynkowym.

2. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej może zezwolić na ciągnięcie narciarzy przez pojazdy i konie, saneczkowanie oraz inne zabawy o charakterze sportowym lub rozrywkowym tylko na drogach zamkniętych dla normalnego ruchu.

CZĘŚĆ II

Znaki i sygnały na drogach.

DZIAŁ I

Przepisy wstępne.

§ 87. 1. System znaków i sygnałów umieszczonych na drogach obejmuje urządzenia na drogach publicznych, mające na celu podniesienie bezpieczeństwa, sprawności i wydajności ruchu drogowego, oraz sygnały podawane przez funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej lub inne osoby do tego uprawnione i posiadające wyróżniające je odznaki.

2. Znaki i sygnały (ust. 1) wyrażają ostrzeżenia, zakazy, nakazy, ograniczenia i informacje.

§ 88. Na drogach rozróżnia się następujące znaki i sygnały:

- 1) znaki drogowe;
- 2) znaki na jezdni;
- 3) sygnały świetlne;
- 4) sygnały dawane przez kierującego ruchem drogowym;
- 5) sygnały dźwiękowe;
- 6) inne znaki na drogach.

DZIAŁ II

Znaki drogowe.

Rozdział 1.

Przepisy ogólne.

§ 89. 1. Znaki drogowe dzielą się na trzy kategorie:

- 1) znaki ostrzegawcze;
- 2) znaki wyrażające zarządzenia bezwzględne:
  - a) znaki zakazu,
  - b) znaki nakazu;
- 3) znaki zawierające informacje:
  - a) znaki informacyjne,
  - b) tablice przed drogowskazami, drogowskazy i tablice kierunkowe,
  - c) tablice miejscowości oraz tablice i znaki szlaków drogowych.

2. Wskazówki, zawierające dodatkowe wyjaśnienia lub informacje, określające bliżej znaczenie znaku, czas obowiązywania wyrażanych zakazów lub nakazów bądź inne objaśnienia związane ze znakiem umieszcza się na znaku lub na tabliczce pod tarczą znaku.

3. Znaki drogowe powinny być ustawione po prawej stronie drogi i zwrócone przednią stroną do nadjeżdżających pojazdów; wyjątki od tej zasady określone są w dalszych przepisach.

4. W miejscach szczególnie niebezpiecznych dla ruchu drogowego lub w przypadkach uzasadnionych warunkami drogowymi znaki drogowe mogą być powtórzone po lewej stronie drogi.

5. Kierujących pojazdami szynowymi obowiązują znaki ostrzegawcze oraz znaki zakazu: „ograniczenie szybkości” (§ 94 ust. 18) i „zatrzymanie się przed skrzyżowaniem (stop)” (§ 94 ust. 19).

6. Wzory znaków drogowych podane są w załączniku nr 1 do niniejszego rozporządzenia.

Rozdział 2.

Znaki ostrzegawcze.

§ 90. Znaki ostrzegawcze uprzedzają kierujących pojazdami o niebezpiecznych miejscach na drodze, przed którymi lub przy przejeżdżaniu przez które należy zachować szczególną ostrożność, a zwłaszcza prowadzić pojazd z taką szybkością, aby kierujący zdążył go zatrzymać, jeżeli będzie to konieczne dla bezpieczeństwa ruchu lub uniknięcia wypadku.

§ 91. 1. Tarcze znaków ostrzegawczych mają kształt trójkątów równobocznych, których wierzchołek skierowany jest do góry, z wyjątkiem znaku „uwaga na drogę z pierwszeństwem przejazdu”, którego wierzchołek skierowany jest ku dołowi (§ 92 ust. 20).

2. Tarcze znaków ostrzegawczych mają jasnożółte tło i czerwone obrzeże, symbole na tarczach są koloru czarnego.

3. Znaki ostrzegawcze ustawione są w odległości od 150 do 250 m od wskazywanego miejsca niebezpiecznego. Jeżeli znak jest ustawiony bliżej niż 150 m, umieszcza się pod nim tabliczkę wskazującą rzeczywistą odległość.

4. Przepis ust. 3 nie ma zastosowania do znaku „uwaga na drogę z pierwszeństwem przejazdu” (§ 92 ust. 20) oraz do wszystkich innych znaków ostrzegawczych ustawionych na obszarze zabudowanym; odległość tych znaków od wskazywanego miejsca niebezpiecznego na obszarze zabudowanym nie powinna przekraczać 50 m.

5. Na tabliczce pod znakiem może być również podana długość odcinka drogi, na którym występuje wskazywane przez znak niebezpieczeństwo, jeżeli długość tego odcinka przekracza 1 km. Koniec takiego odcinka drogi oznacza się przez powtórzenie znaku z napisem „Koniec”.

§ 92. 1. Znak „poprzeczny ściek lub garb” (rys. I—1) ostrzega o zbliżaniu się do takiego miejsca niebezpiecznego na drodze, jak poprzeczny ściek, garb albo wygórowany mostek bądź inne poprzeczne nierówności na drodze.

2. Znak „niebezpieczny zakręt lub niebezpieczne zakręty” (rysunki I—2, I—3, I—4 i I—5) ostrzega o zbliżaniu się do zakrętu lub do zakrętów niebezpiecznych: znak według rysunku I—2 oznacza zakręt w prawo, znak według rysunku I—3 oznacza zakręt w lewo, znak według rysunku I—4 oznacza dwa zakręty, z których pierwszy jest w prawo, znak według rysunku I—5 oznacza dwa zakręty, z których pierwszy jest w lewo.

Pod tarczami znaków według rysunku I—4 i I—5 mogą być umieszczone tabliczki wskazujące większą liczbę bezpośrednio po sobie następujących zakrętów.

3. Znak „skrzyżowanie dróg” (rysunek I—6) ostrzega o zbliżaniu się do skrzyżowania dróg, z których żadna nie posiada prawa pierwszeństwa przejazdu na tym skrzyżowaniu.

4. Znak „przejazd kolejowy z zaporami” (rysunek I—7) ostrzega o zbliżaniu się do przejazdu kolejowego wyposażonego w zapory (rogatki) lub półzapory (półrogatki). Oprócz tego znaku przed przejazdem z półzaporami (półrogatkami) umieszcza się według zasad określonych w ust. 5 słupki wskaźnikowe oraz znak — krzyż św. Andrzeja; słupki wskaźnikowe mogą być umieszczone również przed przejazdem z zaporami (rogatkami).

5. Znak „przejazd kolejowy bez zapór” (rysunek I—8) ostrzega o zbliżaniu się do przejazdu kolejowego bez zapór (rogatek); przy przejeździe kolejowym umieszczony jest znak — krzyż św. Andrzeja (ostrzegawczy wskaźnik przejazdowy) o pojedynczych ramionach (rysunek I—9) przed liniami kolejowymi jednotorowymi oraz o podwójnych dolnych ramionach (rysunek I—9a) przed liniami wielotorowymi. Pomiedzy znakiem ostrzegawczym (rysunek I—8) a przejazdem ustawia się słupki wskaźnikowe: słupek z trzema kreskami (rysunek I—10) pod tarczą znaku, słupek z dwiema kreskami (rysunek I—10a) — na 2/3, a słupek z jedną kreską (rysunek I—10b) — na 1/3 odległości znaku od przejazdu.

6. Przed przejazdem kolejowym na linii zelektryfikowanej siecią górną umieszczony jest dodatkowo znak w kształcie prostokąta z rysunkiem trupiej główki i napisem „Baczność! Nie dotykać przewodów”, ostrzegający o niebezpieczeństwie porażenia prądem w razie dotknięcia zawieszonych nad przejazdem przewodów trakcji elektrycznej.

7. Znak „niebezpieczny zjazd” (rysunek I—11) ostrzega o zbliżaniu się do niebezpiecznego zjazdu, tj. do spadku drogi przekraczającego 10%, albo zjazdu niebezpiecznego z powodu innych warunków miejscowych.

8. Znak „zwężenie jezdni” (rysunek I—12) ostrzega o takim zwężeniu jezdni, które może stanowić niebezpieczeństwo dla kierujących pojazdami.

9. Znak „ruchomy most” (rysunek I—13) ostrzega o zbliżaniu się do mostu ruchomego (zwodzonego, obrotowego).

10. Znak „roboty na drodze” (rysunek I—14) ostrzega o zbliżaniu się do miejsc, w których kierujący pojazdem

może spotkać pracujących ludzi lub inne przeszkody, jak np. maszyny, materiały itp. znajdujące się na drodze i utrudniające ruch; na obszarze zabudowanym znak ten może być ustawiony na jezulin, bezpośrednio przed miejscem robót.

11. Znak „śliska jezdnia” (rysunek I—15) ostrzega o zbliżaniu się do odcinka jezdni, który stale lub w pewnych warunkach może być śliski; nie dotyczy to śliskości spowodowanej śniegiem, gołoledzią lub deszczem.

12. Znak „przeście przez jezdnię” (rysunek I—16) ostrzega o zbliżaniu się do miejsc wyznaczonych na jezdni jako przejście dla pieszych.

13. Znak „dzieci” (rysunek I—17) ostrzega o zbliżaniu się do miejsc szczególnie uczęszczanych przez dzieci, jak szkoły, przedszkola, tereny zabaw itp.

14. Znak „uwaga na zwierzęta” (rysunek I—18 i I—18a) ostrzega o zbliżaniu się do obszaru, w którego obrębie można spotkać na drodze zwierzęta bez dozoru (np. przy wjeździe do rezerwatu lub lasu o dużej ilości zwierzyny); znak ten może ostrzegać również o zbliżaniu się do odcinków dróg, na których odbywają się często przegony zwierząt (np. w pobliżu ośrodków hodowlanych); w zależności od potrzeby umieszcza się na znaku odpowiedni symbol.

15. Znak „skrzyżowanie z drogą nie posiadającą pierwszeństwa przejazdu” (rysunek I—19) ostrzega o zbliżaniu się do skrzyżowania z drogą, nie posiadającą pierwszeństwa przejazdu; znak ten może być użyty tylko jednocześnie ze znakiem wymienionym w ust. 20, ustawionym na drodze nie posiadającej pierwszeństwa przejazdu.

16. Znak „ruch dwukierunkowy na jezdni o ruchu jednokierunkowym” (rysunek I—20) ostrzega kierujących pojazdami, jadących po jezdni jednokierunkowej, że zbliżają się do odcinka jezdni, na którym został tymczasowo wprowadzony ruch dwukierunkowy.

17. Znak „tramwaj” (rysunek I—21) ostrzega o zbliżaniu się do niebezpiecznych przejazdów przez tory tramwajowe.

18. Znak „nisko przelatujące samoloty” (rysunek I—22) ostrzega o zbliżaniu się do miejsca, w którym kierujący pojazdem może być zaskoczony (przestraszony) nagłym pojawieniem się nisko przelatującego samolotu.

19. Znak „inne niebezpieczeństwo” (rysunek I—23) ostrzega o innych niebezpieczeństwach niż określone w ust. 1—18.

20. Znak „uwaga na drogę z pierwszeństwem przejazdu” (rysunek I—24) ostrzega o zbliżaniu się do skrzyżowania z drogą z pierwszeństwem przejazdu; na skrzyżowaniu tym kierujący obowiązany jest ustąpić pierwszeństwa przejazdu pojazdowi jadącemu po drodze, do której się zbliża; znak ten ustawia się w odległości do 50 m od skrzyżowania na obszarach nie zabudowanych i w odległości do 25 m na obszarach zabudowanych; znak ten może być poprzedzony takim samym znakiem z tabliczką podającą odległość od skrzyżowania.

Rozdział 3.

Znaki wyrażające zarządzenia bezwzględne.

A. Znaki zakazu.

§ 93. 1. Tarcze znaków zakazu mają kształt okrągły.

2. Tarcza znaku posiada obrzeże czerwone i tło białe, z wyjątkiem znaku „zakaz wjazdu wszelkich pojazdów” (§ 94 ust. 2), który ma tło czerwone bez obrzeża, oraz znaku „ograniczenie zatrzymania lub postoju” (§ 94 ust. 21), którego tło jest niebieskie. Symbole na tarczach są koloru czerwonego i czarnego.

3. Zakaz wyrażony przez znak zakazu obowiązuje na odcinku od miejsca ustawienia znaku do najbliższego skrzyżowania, z wyjątkiem przypadków, gdy dotyczy określonego manewru lub określonego miejsca na drodze.

4. Jeżeli zakaz obowiązuje na odcinku krótszym niż do skrzyżowania, zostaje on zniesiony symbolem znaku zakazu w szarym kolorze na białej okrągłej tarczy, przekreślonej czarną skośną kreską (rysunek IIA—4a, IIA—5a, IIA—18a, IIA—23a); znak taki może stać oddzielnie po prawej stronie drogi lub może być umieszczony na odwrócenie takiego samego znaku zakazu ustawionego dla kierunku przeciwnego; wyjątek stanowi znak „ograniczenie zatrzymania lub postoju” (rysunek IIA—21); zniesienie zakazu wyrażonego tym znakiem na odcinku przed skrzyżowaniem następuje przez powtórzenie znaku zaopatrzonego w tabliczkę z napisem „Koniec”.

5. Znak zakazu umieszczony pod tablicą miejscowości (§ 103) wskazuje, że zakaz wyrażony przez ten znak obowiązuje na obszarze całej miejscowości wymienionej na tablicy.

6. Znaki zakazu, dotyczące samochodów ciężarowych, mają odpowiednie zastosowanie również do wszelkich ciągników.

7. Oprócz symboli, przewidzianych na znakach określonych w § 94, mogą być stosowane odrębne symbole dla wskazania zakazu wjazdu wózków rowerowych lub wózków ręcznych.

8. Na jednym znaku zakazu dopuszcza się umieszczenie kilku symboli, wskazujących zakaz wjazdu określonych rodzajów pojazdów.

§ 94. 1. Znak „zakaz ruchu wszelkich pojazdów” (rysunek IIA—1) wskazuje, że droga jest zamknięta dla ruchu wszelkich pojazdów w obu kierunkach; znak ten może być ustawiony na jezdni.

2. Znak „zakaz wjazdu wszelkich pojazdów” (rysunek IIA—2) wskazuje, że wjazd na drogę wszelkich pojazdów od strony, od której umieszczono ten znak, jest zabroniony.

3. Znak „zakaz skrętu w lewo” („w prawo”) (rysunek IIA—3 i IIA—3a) wskazuje, że na najbliższym skrzyżowaniu zabronione jest skręcanie w lewo (w prawo).

4. Znak „zakaz wyprzedzania” (rysunek IIA—4) wskazuje, że wyprzedzanie pojazdów samochodowych wielośladowych i trolejbusów jest zabronione kierowcom wszelkich pojazdów samochodowych.

5. Znak „zakaz wyprzedzania przez samochody ciężarowe” (rysunek IIA—5) wskazuje, że kierowcom samochodów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym, przekraczającym 3,5 tony, nie wolno wyprzedzać innych pojazdów samochodowych wielośladowych i trolejbusów.

6. Znak „zakaz wjazdu wszelkich pojazdów samochodowych, z wyjątkiem motocykli bez bocznych wózków” (rysunek IIA—6), wskazuje, że wjazd na drogę wszelkich pojazdów samochodowych, z wyjątkiem motocykli bez bocznych wózków, jest zabroniony.

7. Znak „zakaz wjazdu motocykli bez bocznych wózków” (rysunek IIA—7) wskazuje, że wjazd na drogę motocykli bez bocznych wózków jest zabroniony.

8. Znak „zakaz wjazdu wszelkich pojazdów samochodowych” (rysunek IIA—8) wskazuje, że wjazd na drogę wszelkich pojazdów samochodowych jest zabroniony.

9. Znak „zakaz wjazdu samochodów ciężarowych o ciężarze całkowitym ponad . . . ton” (rysunek IIA—9) wskazuje, że wjazd na drogę samochodów ciężarowych, których ciężar całkowity przekracza wielkość określoną na znaku, jest zabroniony.

10. Znak „zakaz wjazdu ciągników rolniczych” (rysunek IIA—10) wskazuje, że wjazd na drogę ciągników rolniczych wszystkich rodzajów jest zabroniony.

11. Znak „zakaz wjazdu samochodów ciężarowych z przyczepami” (rysunek IIA—11) wskazuje, że wjazd na drogę samochodów ciężarowych ciągnących jedną lub więcej przyczep jest zabroniony; znak ten nie dotyczy pojazdów z przyczepą jednoosiową oraz pojazdów z naczepą.

12. Znak „zakaz wjazdu pojazdów zaprzęgowych” (rysunek IIA—12) wskazuje, że wjazd na drogę wszelkich pojazdów zaprzęgowych jest zabroniony.

13. Znak „zakaz wjazdu rowerów” (rysunek IIA—13) wskazuje, że wjazd na drogę rowerów (§ 1 pkt 8) jest zabroniony.

14. Znak „zakaz wjazdu pojazdów o szerokości ponad . . . metrów” (rysunek IIA—14) wskazuje, że wjazd na drogę wszelkich pojazdów, których szerokość (z ładunkiem lub bez ładunku) przekracza wielkość określoną na znaku, jest zabroniony.

15. Znak „zakaz wjazdu pojazdów o całkowitej wysokości ponad . . . metrów” (rysunek IIA—15) wskazuje, że wjazd na drogę wszelkich pojazdów, których całkowita wysokość (z ładunkiem lub bez ładunku) przekracza wielkość określoną na znaku, jest zabroniony.

16. Znak „zakaz wjazdu pojazdów o ciężarze całkowitym ponad . . . ton” (rysunek IIA—16) wskazuje, że wjazd na drogę wszelkich pojazdów, których ciężar całkowity przekracza wielkość określoną na znaku, jest zabroniony.

17. Znak „zakaz wjazdu pojazdów o nacisku osi większym niż . . . ton” (rysunek IIA—17) wskazuje, że wjazd na drogę wszelkich pojazdów, w których nacisk choćby jednej osi przekracza wielkość określoną na znaku, jest zabroniony; przepis ten nie dotyczy nacisku osi podwójnej (§ 171 ust. 6), której nacisk może być o 80% większy niż wskazany na znaku.

18. Znak „ograniczenie szybkości” (rysunek IIA—18) wskazuje, że przekroczenie szybkości określonej na znaku jest zabronione wszystkim kierującym; liczba umieszczona na znaku wskazuje najwyższą dozwoloną szybkość wyrażoną w km na godzinę.

19. Znak „zatrzymanie się przed skrzyżowaniem (stop)” (rysunek IIA—19) wskazuje, że kierujący pojazdem powinien zatrzymać pojazd na chwilę, zanim wjedzie na drogę z pierwszeństwem przejazdu; zatrzymanie pojazdu powinno nastąpić:

- 1) w takim miejscu, aby kierujący mógł stwierdzić, że ruch na drodze poprzecznej pozwala mu bezpiecznie na nią wjechać, nie powodując utrudnienia innym jadącym tą drogą, lub
- 2) w razie wyznaczenia dodatkowo miejsca zatrzymania za pomocą znaku na jezdni lub w inny widoczny sposób — przed tymi znakami.

Znak według rysunku IIA—19 może być poprzedzony znakiem ostrzegawczym „uwaga na drogę z pierwszeństwem przejazdu” (§ 92 ust. 20) z tabliczką wskazującą odległość do skrzyżowania. Wyjątkowo znak ten może być ustawiony przed przejazdem kolejowym bez zapór (rogatek), znajdującym się w niekorzystnych warunkach drogowych; przepisy pkt 1 i 2 mają odpowiednie zastosowanie.

20. Znak „Stój! Urząd Celny” (rysunek IIA—20) wskazuje, że kierujący pojazdem powinien zatrzymać się przed urzędem celnym. Znak ten przy odpowiedniej zmianie napisu może być stosowany również w innych okolicznościach, np. dla oznaczenia granicznego punktu kontrolnego.

21. Znak „ograniczenie zatrzymania lub postoju” (rysunek IIA—21) wskazuje miejsce, w którym jest zabronione lub ograniczone zatrzymywanie pojazdów, oraz miejsce, w którym postój pojazdów jest ograniczony, przy czym:

- 1) znak bez jakichkolwiek napisów wyjaśniających wskazuje, że postój trwający ponad 5 minut jest zabroniony;
- 2) ograniczenie postoju w określonych godzinach, czas trwania postoju, wyjątki dla pewnych rodzajów pojazdów itp. — wskazuje się odpowiednimi napisami umieszczonymi zgodnie z przepisami § 89 ust. 2;
- 3) jeżeli zatrzymywanie pojazdu jest zabronione, pod tarczą znaku umieszcza się napis „Zakaz zatrzymywania się” (rysunek IIA—21a); oprócz tego mogą być dodane

objaśnienia dotyczące czasu obowiązywania zakazu, wyjątków dla pewnych rodzajów pojazdów itp.;

- 4) znak dotyczy tej strony drogi, przy której się znajduje, również jeżeli jest ustawiony na drodze jednokierunkowej,
- 5) znak ograniczający postój nie dotyczy pojazdów publicznej komunikacji zbiorowej, zatrzymujących się na ustalonych dla nich przystankach.

22. Znak „pierwszeństwo ruchu dla pojazdów nadjeżdżających z przeciwka” (rysunek IIA—22) wskazuje, że wjazd na zniżony odcinek drogi, przed którym jest ustawiony ten znak, jest zabroniony, jeżeli na odcinku tym znajdują się lub zbliżają się do niego pojazdy jadące z przeciwnego kierunku.

23. Znak „zakaz używania sygnałów dźwiękowych” (rysunek IIA—23) wskazuje, że używanie sygnałów dźwiękowych przez kierujących pojazdami jest zabronione.

B. Z n a k i n a k a z u.

§ 95. 1. Tarcze znaków nakazu mają kształt okrągły.

2. Tarcza znaku jest koloru niebieskiego; symbole na tarczach są koloru białego.

3. Znaki nakazu mogą być umieszczone na samej drodze lub na przedłużeniu osi drogi.

§ 96. 1. Znak „obowiązujący kierunek jazdy” wskazuje za pomocą strzałki lub strzałek obowiązujący kierunek jazdy, przy czym:

- 1) znak według rysunku IIB—1 (IIB—1a) wskazuje, że kierujący obowiązany jest skręcić w prawo;
- 2) znak według rysunku IIB—2 (IIB—2a) wskazuje, że kierujący obowiązany jest skręcić w lewo;
- 3) znak według rysunku IIB—3 wskazuje, że kierujący obowiązany jest skręcić w prawo lub w lewo;
- 4) znak według rysunku IIB—4 wskazuje, że kierujący obowiązany jest jechać prosto; znak ten ustawiony za skrzyżowaniem wskazuje wjazd na drogę lub jezdnię jednokierunkową;
- 5) znak według rysunku IIB—5 ustawiony na pasie rozdzielczym lub wysepce na jezdni wskazuje początek odcinka jezdni jednokierunkowej lub kierunek objeżdżania wysepki.

2. Znak „ruch okrężny” (rysunek IIB—6) wskazuje kierującym pojazdami, że wjeżdżają na skrzyżowanie dróg (plac), na którym powinni się poruszać dookoła wysepki, zieleńca lub innego obiektu w kierunku podanym na znaku.

3. Znak „droga tylko dla rowerów” (rysunek IIB—7) wskazuje drogę, z której obowiązuje korzystanie osoby jadące na rowerach jednośladowych (§ 1 pkt 8).

R o z d z i a ł 4.

Znaki zawierające informacje.

A. Z n a k i i n f o r m a c y j n e.

§ 97. 1. Tarcze znaków informacyjnych mają kształt kwadratu lub prostokąta.

2. Na znakach informacyjnych stosuje się kolory: niebieski, biały, czarny, czerwony, żółty i zielony.

3. Znaki informacyjne mogą być ustawione zarówno po prawej, jak i po lewej stronie drogi oraz na przedłużeniu osi drogi.

§ 98. Jeżeli znaki informacyjne podają dodatkowo zalecenia, kierujący pojazdami obowiązani są stosować się do tych zaleceń.

§ 99. 1. Znak „postój” (rysunek IIIA—1) wskazuje miejsce przeznaczone na postój pojazdów samochodowych; w miejscach oznaczonych tym znakiem zabroniony jest postój;

- 1) pojazdów samochodowych przeznaczonych do transportu zarobkowego podczas oczekiwania na kurs (wynajęcie);
- 2) innych pojazdów niż samochodowe, z wyjątkiem przypadków, gdy jest to specjalnie dozwolone.

Miejsce postoju pojazdów zarobkowych oznacza się odrębnym znakiem zawierającym odpowiedni napis; w miejscach przeznaczonych na postój pojazdów zarobkowych zabrania się zatrzymywania innych pojazdów niż wskazane na znaku oraz pojazdów zarobkowych wynajętych.

2. Znak „szpital” (rysunek IIIA—2) wskazuje kierującym pojazdami, że należy zachować środki ostrożności, których wymaga bliskość szpitala lub innych zakładów leczniczych, jak również unikać czynienia hałasu.

3. Znak „punkt opatrunkowy” (rysunek IIIA—3) wskazuje na bliskość punktu opatrunkowego lub apteczki przydrożnej.

4. Znak „stacja obsługi” (rysunek IIIA—4) wskazuje na bliskość stacji obsługi technicznej pojazdów samochodowych.

5. Znak „telefon” (rysunek IIIA—5) wskazuje, że w pobliżu znajduje się telefon dostępny do rozmów publicznych.

6. Znak „stacja benzynowa (paliwowa)” (rysunek IIIA—6) wskazuje, że w pobliżu lub w odległości wskazanej na znaku znajduje się stacja zaopatrywania w paliwo.

7. Znak „obożowisko (camping)” (rysunek IIIA—7) wskazuje miejsce w pobliżu drogi, przeznaczone do ustawiania namiotów, domków campingowych itp.

8. Znak „droga bez przejazdu („ślepa”)” (rysunek IIIA—8) wskazuje wjazd na odcinek drogi, której przeciwniegi koniec nie ma połączenia z inną drogą.

9. Znak „pierwszeństwo ruchu na zwężonym odcinku drogi” (rysunek IIIA—9) wskazuje, że kierujący pojazdami zbliżającymi się do zwężonego odcinka drogi, mostu itp. mają prawo pierwszeństwa wjazdu na ten odcinek przed pojazdami zbliżającymi się również do tego odcinka z kierunku przeciwnego; znakowi teniu odpowiada znak zakazu (§ 94 ust. 22) umieszczony od strony przeciwnego kierunku ruchu.

10. Znak „koniec ruchu dwukierunkowego na jezdni o ruchu jednokierunkowym” (rysunek IIIA—10) wskazuje miejsce, w którym kończy się wprowadzony tymczasowo ruch w obu kierunkach na jezdni o ruchu jednokierunkowym.

11. Znak „droga z pierwszeństwem przejazdu” (rysunek IIIA—11) informuje kierującego pojazdem, że wjeżdża na drogę posiadającą pierwszeństwo przejazdu na skrzyżowaniach z innymi drogami. Na drogach przecinających taką drogę ustawione są znaki „uwaga na drogę z pierwszeństwem przejazdu” (§ 92 ust. 20).

12. Znak „koniec pierwszeństwa przejazdu” (rysunek IIIA—12) wskazuje koniec drogi posiadającej pierwszeństwo przejazdu na skrzyżowaniach z innymi drogami, na której początku umieszczony był znak według rysunku IIIA—11; znak według rysunku IIIA—12 może być poprzedzony takim samym znakiem z tabliczką, podającą odległość do miejsca, w którym kończy się droga z pierwszeństwem przejazdu.

13. Pomędzy znakami według rysunku IIIA—11 i według rysunku IIIA—12 mogą być umieszczone dodatkowo znaki według rysunku IIIA—11 (o wymiarach zmniejszonych) w celu przypomnienia kierującym pojazdami, że poruszają się po drodze z pierwszeństwem przejazdu.

B. Tablice przed drogowskazami, drogowskazy i tablice kierunkowe.

§ 100. Tablice przed drogowskazami uprzedzają kierujących pojazdami o zbliżaniu się do skrzyżowania dróg oraz wskazują schematycznie kierunki, w których rozchodzą się drogi; na tablicach tych mogą być podane dodatkowo infor-

macje dotyczące numeracji dróg lub ruchu na wskazywanych odcinkach dróg.

§ 101. 1. Tablice przed drogowskazami (rysunek IIIB—1) mają kształt prostokąta.

2. Tło tablic przed drogowskazami jest koloru żółtego, napisy i obrzeże są koloru czarnego.

§ 102. 1. Drogowskazy (rysunek IIIB—2) mają kształt prostokąta umieszczonego dłuższym bokiem poziomo i zakończonego z jednej strony strzałką, w kształcie trójkąta równoramiennego.

2. Tło drogowskazu jest koloru żółtego, napisy i obrzeże są koloru czarnego.

3. Drogowskazy wskazują kierunki dróg do określonych miejscowości oraz podają odległość do nich, mogą też wskazywać kierunki dróg do określonych obiektów przy drodze, np. lotnisk.

4. Tablice kierunkowe (rysunek IIIB—3) są uzupełnieniem drogowskazów i podają odległości do większych miejscowości leżących na danym szlaku drogowym.

5. Tablica kierunkowa umieszczona za skrzyżowaniem dróg oznacza potwierdzenie kierunku drogi.

C. Tablice miejscowości oraz tablice i znaki szlaków drogowych.

§ 103. 1. Tablice miejscowości (rysunek IIIC—1) mają kształt prostokąta, którego dłuższy bok umieszczony jest poziomo.

2. Tablice szlaków drogowych (rysunek IIIC—2) wskazują większe miasta oraz specjalnie uczęszczane miejscowości (np. uzdrowiska) znajdujące się na danym szlaku, podając odległość do nich.

3. Tło tablicy miejscowości oraz tablicy szlaku drogowego jest koloru żółtego, napisy oraz obrzeże — koloru czarnego.

§ 104. 1. Znaki szlaków drogowych (rysunek IIIC—3) mają kształt prostokąta.

2. Tło znaku szlaku jest koloru czerwonego, liczby koloru białego i obrzeże koloru czarnego.

3. Znak szlaku zawiera numer, którym oznaczono dany szlak.

4. Znaki z numerami dróg międzynarodowych (rysunek IIIC—4) mają kształt prostokąta; tło znaku jest koloru zielonego, liczby i obrzeże koloru białego.

§ 105. Drogowskazy, tablice kierunkowe, tablice miejscowości oraz znaki szlaków drogowych mogą być w zależności od warunków drogowych ustawione po prawej lub lewej stronie drogi bądź w innym dobrze widocznym miejscu.

DZIAŁ III

Znaki na jezdni.

§ 106. 1. Znaki na jezdni nakazują kierującym pojazdami prowadzenie pojazdów zgodnie ze znaczeniem tych znaków.

2. Znaki na jezdni składają się z linii ciągłych i przerywanych, podłużnych lub poprzecznych względem osi drogi oraz innych znaków, jak strzałki, napisy itp.

3. Na jezdni i na chodnikach mogą być również umieszczone napisy oraz linie i znaki kolorowe, wskazujące miejsca przeznaczone dla pewnych określonych celów, jak np. miejsca postoju, miejsca przystanków środków komunikacji publicznej itp.

§ 107. 1. Wyznaczenie na jezdni pasów ruchu za pomocą linii podłużnych oznacza, że kierujący pojazdem powinien prowadzić swój pojazd w pasie ruchu odpowiadającym jego kierunkowi jazdy.

2. Przejeżdżanie przez linię ciągłą podłużną oraz na jeżdżanie na nią jest zabronione.

3. Przejżdżanie na sąsiedni pas ruchu dozwolone jest tylko — przy zachowaniu obowiązujących przepisów ruchu — w tych miejscach, w których pasy ruchu są od siebie oddzielone linią przerywaną.

4. Jeżeli jezdnia podzielona jest podłużną linią podwójną, z których jedna jest ciągła, a druga przerywana, przejeżdżanie na sąsiedni pas ruchu dozwolone jest tylko od strony linii przerywanej.

5. Z wyjątkiem przejeżdżania na sąsiedni pas ruchu, zabrania się jazdy w ten sposób, aby linie wyznaczające pasy ruchu znajdowały się pomiędzy kołami pojazdu, oraz jazdy kołami po liniach.

6. Strzałki wyznaczone na jezdni przed skrzyżowaniem wskazują, który pas ruchu odpowiada kierunkowi jazdy po przejechaniu skrzyżowania; wszyscy kierujący pojazdami powinni przed dojechaniem do skrzyżowania, w miejscach oznaczonych liniami przerywanymi, skierować swe pojazdy na te pasy ruchu, które odpowiadają zamierzonemu przez nich kierunkowi jazdy.

§ 108. 1. Linia zatrzymania wyznaczona prostopadle do osi drogi wskazuje kierującemu pojazdem miejsce, w którym powinien zatrzymać swój pojazd, jeżeli to wynika z ustawienia znaku „zatrzymanie się przed skrzyżowaniem (stop)” (§ 94 ust. 19), sygnalizacji świetlnej (§ 113 pkt 1 i § 116) lub sygnałów dawanych ręcznie (§ 117 ust. 1).

2. Linia zatrzymania może być uzupełniona napisem „stop” umieszczonym bezpośrednio przed linią.

3. Jeżeli wyznaczone jest przejście przez jezdnię, a nie ma linii zatrzymania, linię tę stanowi linia ograniczająca przejście, dalsza od skrzyżowania.

§ 109. 1. Linie, wyznaczające przejścia przez jezdnię, wskazują pieszym miejsca, z których powinni korzystać przy przekraczaniu jezdni.

2. Miejsca przejść przez jezdnię mogą być oznaczone za pomocą dwóch linii pojedynczych ograniczających to przejście lub za pomocą wielu linii równoległych do osi drogi, wyznaczonych na całej powierzchni przejścia albo w inny wyraźny sposób.

3. Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych ustali specjalny sposób oznaczania przejść przez jezdnię, na których kierujący obowiązany jest przestrzegać zasady pierwszeństwa przechodzenia przez jezdnię osób pieszych.

§ 110. Miejsca, z których obowiązani są korzystać rowerzyści przejeżdżający przez jezdnię, oznacza się za pomocą wielu linii równoległych ukośnych względem osi drogi.

§ 111. Wyznaczone na jezdni linie równoległe, ukośne względem osi drogi i ograniczone linią ciągłą, oznaczają miejsca wyłączone z ruchu pojazdów, które może mieć charakter wysepki porządkującej ruch, wysepki bezpieczeństwa lub wysepki dla pasażerów środków komunikacji.

DZIAŁ IV

Sygnały świetlne.

§ 112. Sygnalizacja świetlna służy do kierowania ruchem drogowym oraz do ostrzegania użytkowników dróg o niebezpieczeństwie.

§ 113. Znaczenie sygnałów w sygnalizacji świetlnej do kierowania ruchem jest następujące:

- 1) sygnal czerwony — zabrania wjazdu i wejścia;
- 2) sygnal zielony — zezwala na wjazd i wejście;
- 3) sygnal żółty — zabrania wjazdu i wejścia na skrzyżowanie wszystkim użytkownikom drogi, z wyjątkiem tych, dla których ruch był otwarty, a których pojazdy w chwili zapalenia się sygnału żółtego znajdowały się tak blisko skrzyżowania, że nie mogłyby zatrzymać się przed nim; sygnal żółty poleca jednocześnie opuszczenie

skrzyżowania wszystkim użytkownikom drogi, którzy znajdowali się na skrzyżowaniu w chwili zapalenia się sygnału żółtego.

§ 114. 1. Sygnal czerwony nadawany jednocześnie z żółtym ma znaczenie sygnału czerwonego.

2. Sygnal zielony w kształcie strzałki, nadawany łącznie z sygnałem czerwonym, oznacza swobodę ruchu pojazdów jedynie w kierunku wskazanym sygnałem — strzałką. Sygnal ten może być zastąpiony znakiem składającym się z białej tabliczki prostokątnej z umieszczoną na niej zieloną strzałką. Skracając przy sygnale czerwonym, kierujący obowiązany jest ustąpić pierwszeństwa przejazdu pojazdom poruszającym się po drodze, na którą wjeżdża, oraz pieszym przekraczającym jezdnię na sygnal zielony.

3. Sygnal żółty mijający ma znaczenie sygnału ostrzegawczego, nakazującego wszystkim użytkownikom drogi zachowanie szczególnej ostrożności ze względu na niebezpieczne miejsce, do którego się zbliżają.

§ 115. 1. Przy prowadzeniu robót na drodze używa się sygnałów świetlnych czerwonych, jeżeli droga jest zamknięta dla ruchu, oraz sygnałów świetlnych żółtych, jeżeli ruch jest ograniczony; w razie ograniczenia ruchu mogą być nadawane również sygnały do kierowania ruchem.

2. Wysepki porządkujące ruch, wysepki bezpieczeństwa oraz przeszkody znajdujące się na jezdni oznacza się światłami koloru żółtego; poza obszarami zabudowanymi zamiast tych światła mogą być stosowane światła odblaskowe.

3. Do oznaczenia prawej krawędzi jezdni używa się światła koloru czerwonego, a do oznaczenia przeciwległej krawędzi — światła koloru białego. Zamiast tych światła mogą być stosowane światła odblaskowe.

§ 116. Na przejeździe kolejowym (przejeździe przez torry tramwajowe) wyposażonym w sygnalizację świetlną ruch jest zabroniony w czasie, gdy nadawany jest sygnal czerwony mijający lub ciągły.

DZIAŁ V

Sygnały dawane przez kierującego ruchem drogowym.

§ 117. 1. Milicjant stojący przodem lub tyłem do nadjeżdżających pojazdów wyraża sygnal „Stój”, zabraniający wjazdu i wejścia na skrzyżowanie.

2. Milicjant stojący bokiem do nadjeżdżających pojazdów wyraża sygnal zezwolenia na wjazd i wejście na skrzyżowanie.

3. Podniesienie przez milicjanta ręki do góry wyraża sygnal „uwaga” i zabrania wjazdu i wejścia na skrzyżowanie, nakazując równocześnie opuszczenie skrzyżowania użytkownikom drogi, dla których ruch był otwarty.

4. Milicjant może za pomocą innych ruchów rękami dawać określone nie budzące wątpliwości zakazy i nakazy poszczególnym użytkownikom drogi.

5. Do dawania sygnałów, o których mowa w ust. 1—4, upoważnieni są także żołnierze kierujący ruchem.

DZIAŁ VI

Sygnały dźwiękowe.

§ 118. 1. Sygnały dźwiękowe w postaci gwizdków mogą być używane jako sygnały pomocnicze przy kierowaniu ruchem lub jako sygnały dawane dla ostrzeżenia użytkowników dróg.

2. Do dawania sygnałów określonych w ust. 1 upoważnieni są milicjanci (umundurowani funkcjonariusze Milicji Obywatelskiej), żołnierze kierujący ruchem oraz na przejazdach kolejowych — dróżnicy kolejowi.

§ 119. Na przejazdach kolejowych lub tramwajowych mogą być używane sygnały dźwiękowe w postaci nie ogłu-

szających dzwonek lub brzęczyk ostrzegających o zbliżeniu się pociągu (tramwaju) lub o opuszczaniu zapór (rogatek) lub półzapór (półrogatek).

DZIAŁ VII

Inne znaki na drogach.

§ 120. 1. Do systemu znaków drogowych, oprócz znaków określonych w dziale II, należą znaki administracyjno-informacyjne obejmujące znaki ustawiane na granicy Państwa oraz na granicach województw i powiatów, tablice ustawiane przed obiektami drogowymi lub siedzibami służby drogowej, podające potrzebne użytkownikom dróg informacje, oraz znaki kilometrowe, hektometrowe i inne związane z oznaczeniem pasa drogowego, jak również dodatkowe znaki dla kierujących tramwajami.

2. Dodatkowe znaki dla kierujących tramwajami zostaną określone przez Ministra Gospodarki Komunalnej w porozumieniu z Ministrami Komunikacji i Spraw Wewnętrznych.

§ 121. 1. W obrębie pasa drogowego dróg publicznych nie wolno ustawiać bez zgody właściwego zarządu drogi żadnych znaków, tablic z rysunkami i napisami oraz reklam.

2. Znaki i tablice, o których mowa w ust. 1, ustawiane za zgodą zarządu drogi, nie mogą być podobne kształtem i kolorem do znaków drogowych albo swoim wyglądem lub sposobem ustawienia wpływać ujemnie na wyrazistość i jasność znaków i sygnałów na drogach, wprowadzać w błąd lub utrudniać ruch drogowy.

CZĘŚĆ III

Ewidencja i dopuszczanie pojazdów do ruchu na drogach publicznych.

DZIAŁ I

Przepisy wstępne.

§ 122. 1. Przepisy niniejszej części dotyczą pojazdów samochodowych, przyczep, maszyn samobieżnych oraz rowerów i wózków inwalidzkich.

2. Trolejbusy podlegają przepisom niniejszej części, z tym że tryb ich badania technicznego zostanie ustalony przez Ministra Gospodarki Komunalnej w porozumieniu z Ministrem Komunikacji.

DZIAŁ II

Dopuszczanie pojazdów samochodowych do ruchu na drogach publicznych.

Rozdział 1.

Przepisy ogólne.

§ 123. 1. Przepisy niniejszego działu dotyczą pojazdów samochodowych, z wyjątkiem ciągników, których cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 20 km na godzinę.

2. Ewidencję i rejestrację pojazdów prowadzą właściwe do spraw komunikacji organy prezydiów powiatowych rad narodowych.

Rozdział 2.

Ewidencja pojazdów.

Zgłoszenie pojazdów do ewidencji.

§ 124. 1. Każdy pojazd zbudowany w kraju lub sprowadzony z zagranicy podlega obowiązkowemu zgłoszeniu do ewidencji we właściwym do spraw komunikacji organie prezydium powiatowej rady narodowej.

2. Przepis ust. 1 nie dotyczy pojazdów:

- 1) jednostek podległych Ministrowi Obrony Narodowej i Ministrowi Spraw Wewnętrznych, z wyjątkiem pojazdów Komendy Głównej Straży Pożarnych, Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii oraz przedsiębiorstw podległych tym ministrom;
- 2) przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych, szefów i cudzoziemskiego personelu tych przedstawicielstw i urzędów oraz innych osób i organizacji międzynarodowych korzystających z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych na mocy ustaw, umów lub powszechnie ustalonych zwyczajów międzynarodowych;
- 3) zagranicznych, zaopatrzonych w dowód rejestracyjny i w tablice rejestracyjne państwa, z którego pochodzą, i w międzynarodowy znak wyróżniający.

§ 125. 1. Zgłoszenia dokonuje na piśmie właściciel pojazdu.

2. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej wydaje zgłaszającemu potwierdzenie zgłoszenia do ewidencji.

3. Zgłoszenie pojazdu do rejestracji (§ 132) jest równoznaczne ze zgłoszeniem do ewidencji; dowód rejestracyjny zastępuje potwierdzenie zgłoszenia do ewidencji.

§ 126. Sposób prowadzenia ewidencji oraz wzory dokumentów i druków stosowanych przy ewidencji ustalił Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej.

Książka pojazdu samochodowego.

§ 127. 1. Prowadzenie książki pojazdu samochodowego, zwanej dalej w skróceniu „książką pojazdu”, obowiązuje jednostki administracji państwowej, instytucji państwowych, gospodarki społecznej, organizacji politycznych i społecznych, posiadające pojazdy samochodowe.

2. Książka pojazdu zawiera charakterystykę pojazdu oraz stwierdzenie jego stanu technicznego.

3. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej łącznie z potwierdzeniem zgłoszenia do ewidencji (§ 125 ust. 2) wydaje zgłaszającemu za zwrotem kosztów druku książkę pojazdu.

Obowiązki właściciela pojazdu zgłoszonego do ewidencji.

§ 128. W razie zarządzenia ogólnego przeglądu, próbnego poboru lub poboru pojazdów, właściciel pojazdu lub osoba, która doprowadza pojazd do wyznaczonego miejsca, obowiązani są mieć przy sobie potwierdzenie zgłoszenia do ewidencji lub dowód rejestracyjny i książkę pojazdu.

§ 129. 1. W razie przejścia własności pojazdu na inną osobę dotychczasowy właściciel obowiązany jest przekazać jednocześnie nowemu właścicielowi potwierdzenie zgłoszenia do ewidencji, a jeżeli właściciel jest jednostką wymienioną w § 127 ust. 1 — również książkę pojazdu oraz powiadomić o tym właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej, wskazując nowego właściciela i jego adres.

2. Nowy właściciel obowiązany jest przyjąć potwierdzenie zgłoszenia, a w przypadku określonym w ust. 1 również i książkę pojazdu oraz zgłosić na piśmie we właściwym do spraw komunikacji organie prezydium powiatowej rady narodowej nabycie własności pojazdu.

§ 130. 1. Właściciel pojazdu obowiązany jest zgłosić we właściwym do spraw komunikacji organie prezydium powiatowej rady narodowej wszelkie zmiany dotyczące pojazdu oraz dane o zniszczeniu lub rozebraniu pojazdu na części.

2. W razie zmiany dotychczasowego miejsca stałego postoju (garażowania) pojazdu właściciel pojazdu obowiązany jest przedstawić potwierdzenie zgłoszenia do ewidencji i książkę pojazdu w przypadku określonym w § 129 ust. 1 we właściwym do spraw komunikacji organie prezydium powiatowej rady narodowej, właściwej według nowego miejsca stałego postoju (garażowania) pojazdu, w celu otrzymania nowego potwierdzenia zgłoszenia.

3. Przepis ust. 2 ma odpowiednie zastosowanie w razie zmiany stałego zamieszkania (siedziby) właściciela pojazdu na obszarze miasta wyłączonego z województwa, jeżeli dla nowego zamieszkania (siedziby) właściwym do spraw ewidencji pojazdów jest inny organ do spraw komunikacji prezydium rady narodowej niż organ, w którym pojazd pozostał dotychczas w ewidencji.

4. W razie kradzieży, zagubienia lub zniszczenia oryginału potwierdzenia zgłoszenia do ewidencji albo książki pojazdu, właściciel pojazdu obowiązany jest powiadomić o tym właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej w celu uzyskania wódnika.

5. Przepisy ust. 1—4 mają odpowiednie zastosowanie do pojazdów zarejestrowanych (§ 132 ust. 1 pkt 1).

§ 131. Wszelkie zgłoszenia, o których mowa w rozdziale niniejszym, właściciele pojazdów obowiązani są dokonywać w terminie 14 dni, licząc od dnia powstania okoliczności uzasadniających obowiązek zgłoszenia.

Rozdział 3.

Rejestracja pojazdów.

Zasady rejestracji pojazdów.

§ 132. 1. Do ruchu na drogach publicznych dopuszcza się pojazdy odpowiadające warunkom technicznym, określonym w części IV, oraz:

- 1) zarejestrowane, tj. zaopatrzone w dowód rejestracyjny lub w pozwolenie czasowe dopuszczające do ruchu i w tablice rejestracyjne (§ 136 ust. 1, 2 i 3 i § 146 ust. 1 i 2) lub w inny dowód dopuszczający pojazd do ruchu albo
- 2) zaopatrzone w pozwolenie czasowe dopuszczające do ruchu i tablice ze znakami próbnymi (§ 145 i § 146 ust. 1 i 2), albo
- 3) będące w posiadaniu jednostek Sił Zbrojnych, zaopatrzone w wojskowe dowody rejestracyjne i tablice rejestracyjne, albo
- 4) zagraniczne, zaopatrzone w dowody rejestracyjne albo w międzynarodowe świadectwa samochodowe oraz w tablice rejestracyjne państwa, z którego pochodzą, i w międzynarodowe znaki wyróżniające, odpowiadające przepisom załącznika 4 do Konwencji o ruchu drogowym, podpisanej w Genewie dnia 19 września 1949 r. (Dz. U. z 1959 r. Nr 54, poz. 321).

2. Pojazd dopuszczony do ruchu w Polsce może być używany w ruchu międzynarodowym po zaopatrzeniu go w znak wyróżniający z literami PL, umieszczony z tyłu pojazdu na widocznym miejscu zgodnie z art. 20 Konwencji o ruchu drogowym, podpisanej w Genewie dnia 19 września 1949 r. (Dz. U. z 1959 r. Nr 54, poz. 321) albo z art. 5 Konwencji międzynarodowej dotyczącej ruchu samochodowego, podpisanej w Paryżu dnia 24 kwietnia 1926 r. (Dz. U. z 1930 r. Nr 21, poz. 177). Jeżeli władze niektórych państw tego wymagają, pojazd powinien być zaopatrzony również w międzynarodowe świadectwo samochodowe według wzoru i wskazówek zamieszczonych w załącznikach A i B do Konwencji międzynarodowej dotyczącej ruchu samochodowego, podpisanej w Paryżu dnia 24 kwietnia 1926 r. (Dz. U. z 1930 r. Nr 21, poz. 177).

3. Pojazdy, z wyjątkiem wymienionych w § 124 ust. 2, przed dopuszczeniem do ruchu podlegają obowiązkowemu ubezpieczeniu następstw nieszczęśliwych wypadków i odpowiedzialności cywilnej z ruchu pojazdów samochodowych, stosownie do obowiązujących przepisów.

4. Rejestracji pojazdów samochodowych, przeznaczonych do transportu drogowego, należy dokonywać zgodnie z zakresem uprawnień na tego rodzaju transport, posiadanych przez zgłaszającego.

§ 133. Wzory druków stosowanych przy rejestracji pojazdów wymienionych w § 132 ust. 1 pkt 1 i 2 ustala Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej.

§ 134. 1. Rejestracji pojazdów właścicieli krajowych dokonują właściwe do spraw komunikacji organy prezydiów powiatowych rad narodowych.

2. Pojazdy przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych, szefów i cudzoziemskiego personelu tych przedstawicielstw i urzędów oraz innych osób i organizacji międzynarodowych, korzystających z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych na mocy ustaw, umów lub powszechnie ustalonych zwyczajów międzynarodowych, rejestruje na wniosek Ministerstwa Spraw Zagranicznych właściwy do spraw komunikacji organ Prezydium Rady Narodowej w m. st. Warszawie.

3. Pojazdy cudzoziemców, zamieszkałych w Polsce, nie będących osobami określonymi w ust. 2, rejestrują właściwe do spraw komunikacji organy prezydiów rad narodowych miast wyłączonych z województw oraz rad narodowych miast stanowiących powiaty miejskie, będące siedzibą województwa.

4. Rejestracja odbywa się po uprzednim przeprowadzeniu przez właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej badania technicznego z wynikiem dodatnim. Przepis ten nie dotyczy nowych pojazdów nie przeznaczonych do transportu drogowego, na które zostały wydane zaświadczenia dopuszczalności typów pojazdów (§ 141).

§ 135. 1. Do wniosku o rejestrację (§ 134 ust. 1) wnioskodawca obowiązany jest dołączyć:

- 1) dowód przydziału lub własności pojazdu
- 2) potwierdzenie zgłoszenia pojazdu do ewidencji, jeżeli pojazd był uprzednio zgłoszony (§ 125 ust. 2), albo
- 3) unieważniony dowód rejestracyjny, jeżeli pojazd był już rejestrowany (§ 125 ust. 3), oraz
- 4) dowód uiszczenia składki za obowiązkowe ubezpieczenie następstw nieszczęśliwych wypadków i odpowiedzialności cywilnej z ruchu pojazdów samochodowych (§ 132 ust. 3).

2. Właściciel pojazdu przeznaczonego do transportu drogowego obowiązany jest dołączyć do wniosku, poza dokumentami wymienionymi w ust. 1 pkt 1—4, uwierzytelniony odpis lub fotokopię zezwolenia na wykonywanie transportu drogowego albo potwierdzenia zgłoszenia wykonywania tego transportu.

3. Jeżeli pojazd sprowadzony został z zagranicy nie za pośrednictwem organizacji państwowej zajmującej się importem pojazdów samochodowych i nie był dotychczas rejestrowany w kraju lub był zarejestrowany warunkowo, obowiązuje dołączenie do wniosku o rejestrację dowodu odprawy celnej.

§ 136. 1. Jeżeli wniosek o rejestrację dotyczy nie przeznaczonego do transportu drogowego nowego pojazdu, na który zostało wydane przez Ministra Komunikacji zaświadczenie dopuszczalności typu pojazdów (§ 141), właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej po sprawdzeniu, czy pojazd odpowiada warunkom zaświadczenia dopuszczalności typu, oraz sprawdzeniu zgod-

ności cech konstrukcyjnych pojazdu z jego opisem zamieszczonym we wniosku o rejestrację, wyda tablice rejestracyjne oraz dowód rejestracyjny po uprzednim pobraniu opłat przewidzianych obowiązującymi przepisami.

2. Jeżeli wniosek o rejestrację (§ 135 ust. 1) dotyczy pojazdu innego niż określony w ust. 1 i został złożony równocześnie z przedstawieniem pojazdu do badania technicznego, a badanie dało wynik dodatni, właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej wyda tablice rejestracyjne oraz dowód rejestracyjny po uprzednim pobraniu opłat przewidzianych obowiązującymi przepisami.

3. Jeżeli pojazd nie został przedstawiony do badania technicznego jednocześnie ze złożeniem wniosku o rejestrację lub jeżeli w wyniku badania okaże się potrzeba usunięcia pewnych usterek, które nie zagrażają bezpieczeństwu ruchu, właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej może dopuścić czasowo pojazd do ruchu, wydając tablice rejestracyjne i pozwolenie czasowe dopuszczające do ruchu na okres do 15 dni, a w uzasadnionych przypadkach do 30 dni (§ 145). Po zbadaniu technicznym pojazdu z wynikiem dodatnim lub po usunięciu usterek ujawnionych przy badaniu technicznym, właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej wyda dowód rejestracyjny po uprzednim pobraniu opłaty przewidzianej obowiązującymi przepisami.

4. Jeżeli pojazd dopuszczony czasowo do ruchu nie zostanie przed upływem terminu ważności pozwolenia (ust. 3) zbadany z wynikiem dodatnim, właściciel pojazdu obowiązany jest bezzwłocznie zwrócić pozwolenie czasowe i tablice rejestracyjne właściwemu do spraw komunikacji organowi prezydium powiatowej rady narodowej.

5. Pojazdy przeznaczone do transportu drogowego mogą być dopuszczone do ruchu tylko na podstawie dodatnich wyników badania technicznego (§ 142).

§ 137. Dowód rejestracyjny łącznie z tablicami rejestracyjnymi stanowi dokument, stwierdzający dopuszczenie pojazdu do ruchu na drogach publicznych.

§ 138. Jeżeli zarejestrowanie pojazdu nastąpiło pod określonymi warunkami przewidzianymi w niniejszym rozporządzeniu lub w innych obowiązujących przepisach, właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej obowiązany jest zamieścić odpowiednie zastrzeżenia w dowodzie rejestracyjnym lub w pozwoleniu czasowym dopuszczającym do ruchu.

§ 139. Wszelkie zmiany danych wymienionych w dowodzie rejestracyjnym właściciel pojazdu obowiązany jest zgłosić w ciągu 14 dni właściwemu do spraw komunikacji organowi prezydium powiatowej rady narodowej, który dowód wydał.

§ 140. 1. Właściciel pojazdu obowiązany jest zwrócić tablice rejestracyjne i dowód rejestracyjny w przypadku:

- 1) przeniesienia miejsca stałego postoju (garażowania) pojazdu lub
- 2) zmiany swego stałego zamieszkania (siedziby) na obszarze miasta wyłączanego z województwa,

jeżeli dla nowego miejsca stałego postoju (garażowania) pojazdu lub dla nowego miejsca zamieszkania (siedziby) właściciela pojazdu właściwy do spraw rejestracji pojazdów jest inny organ do spraw komunikacji prezydium rady narodowej niż organ, w którym pojazd był zarejestrowany.

2. Tablice rejestracyjne oraz dowód rejestracyjny (ust. 1) właściciel pojazdu powinien zwrócić organowi do spraw komunikacji prezydium rady narodowej właściwemu dla nowego miejsca stałego postoju (garażowania) pojazdu lub dla nowego miejsca zamieszkania; organ ten wyda inne tablice rejestracyjne i nowy dowód rejestracyjny bez badania technicznego, jeżeli nie zachodzą okoliczności przewidziane w

§ 144 ust. 1 i 2 lub jeżeli nie upłynął termin wyznaczony do okresowego badania technicznego.

3. Przepis ust. 1 nie ma zastosowania w przypadku, gdy pojazd, należący do jednostki gospodarki społecznej, został przesunięty czasowo na okres nie przekraczający trzech miesięcy w ramach tej samej jednostki organizacyjnej ze stałego miejsca postoju (garażowania) pojazdu do innej miejscowości.

Zaświadczenie dopuszczalności typów pojazdów.

§ 141. 1. Wytwórnice krajowe pojazdów obowiązane są uzyskać zaświadczenie dopuszczalności typów pojazdów (podwozi, nadwozi) przez siebie seryjnie produkowanych. Zaświadczenie takie mogą również uzyskać wytwórnice zagraniczne.

2. Zaświadczenie dopuszczalności typu (ust. 1) wydaje Minister Komunikacji na podstawie orzeczenia wydanego przez powołaną w tym celu komisję, stwierdzającego, że pojazdy wykonywane na podstawie przedstawionej dokumentacji odpowiadają wymaganiom przepisów części IV.

3. Dla uzyskania zaświadczenia (ust. 1) wytwórnica pojazdów powinna:

- 1) zgłosić do Ministerstwa Komunikacji wniosek w 2 egzemplarzach według ustalonego wzoru o wydanie zaświadczenia; do wniosku należy dołączyć:
  - a) opis techniczny pojazdu,
  - b) rysunki zestawieniowe w skali 1 : 20 (motocykle 1 : 10) całego pojazdu oraz w skali 1 : 10 rysunki urządzeń kierowniczych, urządzeń hamulcowych i zawieszenia oraz przekrój tłumika wydechu,
  - c) schematy instalacji oświetleniowej i sygnalizacyjnej;
- 2) przedstawić jeden egzemplarz pojazdu wyznaczonej przez Ministerstwo Komunikacji jednostce badawczej dla stwierdzenia, czy przedstawiony pojazd jest wykonany zgodnie z załączoną dokumentacją oraz czy działanie poszczególnych mechanizmów i urządzeń odpowiada wymaganiom części IV.

Ministerstwo Komunikacji może zażądać od wytwórni dodatkowych wyjaśnień i dokumentów, jeżeli okaże się to konieczne.

4. Minister Komunikacji może w stosunku do określonych typów pojazdów produkowanych przez wytwórnice zagraniczne uznać za zbędne uzyskiwanie zaświadczenia wymienionego w ust. 1.

5. Nowy pojazd należący do typu dopuszczonego do eksploatacji w kraju lub do typu, w stosunku do którego Minister Komunikacji uznał za zbędne uzyskiwanie zaświadczenia wymienionego w ust. 1, nie wymaga badania technicznego, lecz tylko stwierdzenia tożsamości i przynależności do danego typu.

Badania techniczne pojazdów.

§ 142. 1. Badania techniczne mają na celu sprawdzenie, czy pojazd odpowiada warunkom technicznym dopuszczenia do ruchu na drogach publicznych.

2. W razie nieusunięcia w wyznaczonym terminie braków i usterek, stwierdzonych w czasie badania technicznego, każde następne badanie może nastąpić dopiero po opłaceniu kosztów badania.

3. Minister Komunikacji określi sposób przeprowadzania badań, o których mowa w ust. 1.

§ 143. Minister Komunikacji może na warunkach przez siebie określonych upoważnić państwowe przedsiębiorstwo lub inną organizację państwową lub społeczną do przeprowadzania badań technicznych pojazdów (§ 142).

§ 144. 1. Jeżeli w pojeździe dokonane zostały jakiegolwiek zmiany konstrukcyjne lub zmiany, które uniemożliwiają użytkowanie pojazdu zgodnie z jego pierwotnym przeznaczeniem, albo takie zmiany konstrukcyjne budowy nadwozia lub podwozia, które powodują zmianę ciężaru lub położenia środka ciężkości pojazdu, pojazd taki nie może być użyty do ruchu na drogach publicznych przed dokonaniem badania technicznego z wynikiem dodatnim.

2. Zmiana przeznaczenia pojazdu, uprzednio zarejestrowanego do użytku prywatnego, na pojazd przeznaczony do transportu drogowego (§ 132 ust. 4) może nastąpić tylko po uprzednim uzyskaniu dodatniego wyniku badania technicznego.

3. Pojazdy podlegają okresowym badaniom technicznym w następujących terminach:

- 1) pojazdy samochodowe o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 2,5 t — w terminach nie dłuższych niż roczne;
- 2) pojazdy inne niż wymienione w pkt 1 — w terminach ustalonych przez właściwe do spraw komunikacji organy prezydium powiatowych rad narodowych, z tym że nowe pojazdy nie przeznaczone do transportu drogowego podlegają pierwszemu okresowemu badaniu technicznemu po upływie 3 lat od daty pierwszej rejestracji.

4. Terminy badań technicznych powinny być uwidocznione w dowodach rejestracyjnych.

Pozwolenia czasowe.

§ 145. 1. Jeżeli pojazd ma być przeznaczony do ruchu, który nie ma charakteru normalnego używania pojazdu, właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej może wydać pozwolenie czasowe dopuszczające pojazd do ruchu oraz tablice ze znakami próbnymi.

2. Pozwolenie czasowe łącznie z tablicami ze znakami próbnymi stanowi dokument stwierdzający dopuszczenie pojazdu do ruchu na drogach publicznych.

3. Korzystanie z czasowego pozwolenia dozwolone jest tylko w zakresie i na warunkach w nim wyszczególnionych.

4. Wytwórnice i zakłady naprawcze pojazdów, przedsiębiorstwa handlu pojazdami oraz placówki naukowo-badawcze w dziedzinie produkcji i eksploatacji pojazdów samochodowych mogą otrzymywać określoną ilość tablic ze znakami próbnymi z prawem przekładania ich na różne pojazdy, stanowiące ich przedmiot naprawy, czynności handlowych lub badań.

5. Wytwórnice, zakłady, przedsiębiorstwa i placówki naukowo-badawcze (ust. 4) obowiązane są prowadzić książkę wyjazdów pojazdu zaopatrzonego w tablice ze znakami próbnymi, zapisując w niej nazwisko i imię kierowcy, nr podwozia, nr silnika pojazdu, trasę przejazdu oraz czas wyjazdu i powrotu. Książka wyjazdów podlega kontroli właściwego do spraw komunikacji organu prezydium powiatowej rady narodowej, który wydał tablice ze znakami próbnymi.

Tablice rejestracyjne i tablice ze znakami próbnymi.

§ 146. 1. Pojazd dopuszczony do ruchu na drogach publicznych, z wyjątkiem motocykli, powinien być zaopatrzony w dwie tablice rejestracyjne lub tablice ze znakami próbnymi przytwierdzone z przodu i z tyłu pojazdu.

2. Motocykl powinien być zaopatrzony w jedną tylną tablicę rejestracyjną lub w tablice ze znakami próbnymi. Oprócz tylnej tablicy znak rejestracyjny powinien być namalowany na przodzie motocykla.

3. Minister Komunikacji może zezwolić dla grupy lub zespołu pojazdów na zaopatrzenie w dodatkowy znak rejestracyjny o tej samej treści (ust. 1), namalowany na tyle nadwozia białą farbą na czarnym tle; namalowanie tego znaku należy do właściciela pojazdu.

4. Wzory tablic rejestracyjnych oraz tablic ze znakami próbnymi, jak również system oznaczania pojazdów wymienionych w § 132 ust. 1 pkt 1 i 2 ustali Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

5. Wzory tablic rejestracyjnych pojazdów Sił Zbrojnych zostaną ustalone przez Ministrów Obrony Narodowej i Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Komunikacji.

§ 147. 1. Tablice rejestracyjne i tablice ze znakami próbnymi należy umieszczać na pojeździe na miejscu widocznym i zabezpieczonym od zabłoconia lub uszkodzenia.

2. Tablice rejestracyjne i tablice ze znakami próbnymi (§ 146 ust. 1) należy tak umieszczać, aby krawędzie poziome były prostopadłe do osi podłużnej pojazdu, a płaszczyzna ich była pionowa. Tablica tylna może być odchylna do przodu nie więcej niż o 15° przy kształtach opływowych nadwozia.

3. Na motocyklach tylną tablicę rejestracyjną lub tablicę ze znakami próbnymi należy tak umieścić, aby krawędź pozioma tablicy była prostopadła do osi podłużnej pojazdu. Tablica może być odchylna do przodu nie więcej niż o 15°.

4. Tylna tablica rejestracyjna może być wykonana jako tablica świetlna według wzoru normalnej tablicy rejestracyjnej.

5. Zabronione jest zakrywanie i ozdabianie w jakiegolwiek sposób tablic rejestracyjnych lub tablic ze znakami próbnymi, jak również umieszczanie z przodu lub z tyłu pojazdu napisów, które mogą ujemnie wpływać na czytelność tablic, lub umieszczanie innych znaków, nie przewidzianych w niniejszym rozporządzeniu, z wyjątkiem znaków:

- 1) wytwórnici pojazdów;
- 2) korpusu dyplomatycznego i konsularnego (znak CD i CC);
- 3) państwowych i miejskich;
- 4) Polskiego Związku Motorowego lub innych klubów motorowych;
- 5) wyróżniających pojazdy w ruchu międzynarodowym.

6. Znaki wymienione w ust. 5 powinny być tak umieszczone, aby nie stanowiły niebezpieczeństwa w razie wypadku drogowego.

7. Minister Komunikacji może zezwolić na umieszczenie na pojazdach innych znaków niż wymienione w ust. 5.

8. Pojazdy prowadzone przez uczących się jazdy należy ponadto zaopatrzyć z przodu i z tyłu w okrągłe tarcze tak umieszczone, aby nie wpływały ujemnie na czytelność tablic rejestracyjnych. Tarcze powinny posiadać średnicę 30 cm i dwurzędowy napis „Nauka jazdy”, wykonany białymi literami na ciemnoniebieskim tle. Litery powinny być drukowane, o szerokości 35 mm, wysokości 50 mm, grubości kreski 8 mm; odległość między rzędami powinna wynosić 40 mm. Na motocyklach można umieszczać tarcze o średnicy 20 cm, z napisem odpowiednio zmniejszonym. Z tyłu pojazdu tarcza z napisem „Nauka jazdy” może być zastąpiona przez odpowiedni napis na pojeździe.

9. Tablice rejestracyjne i tablice ze znakami próbnymi należy utrzymywać w stanie czystym i pozwalającym na łatwe ich odczytanie.

§ 148. 1. Przenoszenie tablic rejestracyjnych z pojazdu, dla którego zostały wydane, na inny pojazd oraz zakładanie na pojeździe bez zgody właściwego do spraw komunikacji organu prezydium powiatowej rady narodowej innych tablic niż wydane przez ten organ jest zabronione.

2. W razie zagubienia nawet jednej z tablic rejestracyjnych lub tablicy ze znakami próbnymi właściciel pojazdu obowiązany jest bezzwłocznie zgłosić o tym właściwemu do

spraw komunikacji organowi prezydium rady narodowej, który tablice wydał; organ ten unieważni poprzednie tablice i wyda inne.

§ 149. Opłaty za tablice rejestracyjne i tablice ze znakami próbnymi pobiera się w razie:

- 1) wydania nowych (nie używanych) tablic;
- 2) wydania innych tablic w zamian za tablice całkowicie zniszczone lub unieważnione z powodu zagubienia.

Wycofanie pojazdu z ruchu.

§ 150. 1. Wycofanie pojazdu z ruchu następuje przez zwrot, unieważnienie lub odebranie dowodu i tablic rejestracyjnych.

2. W razie wycofania pojazdu z ruchu właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej potwierdza zwrot tablic rejestracyjnych na unieważnionym dowodzie rejestracyjnym, który zwraca właścicielowi pojazdu.

3. Unieważniony dowód rejestracyjny zastępuje potwierdzenie zgłoszenia do ewidencji. Przepisy § 128, § 129 i § 130 ust. 1—4 oraz § 131 mają odpowiednie zastosowanie.

§ 151. 1. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej może zarządzić wycofanie pojazdu z ruchu w razie stwierdzenia, że:

- 1) pojazd nie odpowiada warunkom technicznym określonym w części IV, a dalsze używanie pojazdu zagraża bezpieczeństwu lub porządkowi ruchu na drogach publicznych;
- 2) nie została uiszczona składka za obowiązkowe ubezpieczenie następstw nieszczęśliwych wypadków i odpowiedzialności cywilnej (§ 132 ust. 3);
- 3) wykonywanie transportu drogowego jest niezgodne z zakresem lub warunkami określonymi obowiązującymi przepisami, jak również w razie przekroczenia uprawnień określonych w zezwoleniu na wykonywanie transportu drogowego lub w potwierdzeniu zgłoszenia wykonywania tego transportu.

2. Przepis ust. 1 pkt 1 stosuje się również do pojazdów wymienionych w § 132 ust. 1 pkt 4.

§ 152. 1. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej, w której okręgu pojazd jest używany, może zabronić używania pojazdu, którego stan techniczny zagraża bezpieczeństwu lub porządkowi ruchu na drogach publicznych.

2. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej może zarządzić wycofanie pojazdu z ruchu w razie niemożności ustalenia właściciela pojazdu, jego miejsca zamieszkania lub w razie nieprzedstawienia pojazdu do badania technicznego w terminie i miejscu wyznaczonym oraz w razie stwierdzenia, że pojazd jest używany niezgodnie z jego przeznaczeniem.

§ 153. 1. W razie wątpliwości, czy pojazd zagraża bezpieczeństwu ruchu, organ kontroli ruchu drogowego może zatrzymać dowód rejestracyjny lub inny dowód dopuszczający pojazd do ruchu i skierować pojazd do badania technicznego. Stosuje się to również do pojazdów wymienionych w § 132 ust. 1 pkt 4.

2. Organ kontroli ruchu drogowego zatrzyma dowód rejestracyjny lub inny dowód dopuszczający pojazd do ruchu i prześle do właściwego do spraw komunikacji organu prezydium powiatowej rady narodowej, który wydał ten dowód, w razie stwierdzenia, że:

- 1) nie została uiszczona składka za obowiązkowe ubezpieczenie następstw nieszczęśliwych wypadków i odpowiedzialności cywilnej (§ 132 ust. 3) albo
- 2) wykonywanie transportu drogowego jest niezgodne z zakresem lub warunkami określonymi obowiązującymi

przepisami, jak również w razie przekroczenia uprawnień określonych w zezwoleniu na wykonywanie transportu drogowego lub potwierdzeniu zgłoszenia wykonywania tego transportu, albo

3) pojazd jest używany niezgodnie z jego przeznaczeniem.

DZIAŁ III

Dopuszczenie do ruchu na drogach publicznych maszyn samobieżnych i ciągników, których cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 20 km na godzinę.

§ 154. Przepis § 123 ust. 2 ma odpowiednie zastosowanie do:

- 1) maszyn samobieżnych;
- 2) ciągników, których cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 20 km na godzinę, zwanych w dalszym ciągu niniejszego działu „ciągnikami”.

§ 155. Do ruchu na drogach publicznych dopuszcza się maszyny samobieżne i ciągniki, zaopatrzone w potwierdzenie zgłoszenia do ewidencji.

§ 156. 1. Zgłoszenia do ewidencji maszyn samobieżnych i ciągników dokonuje na piśmie właściciel we właściwym do spraw komunikacji organie prezydium powiatowej rady narodowej w terminie 14 dni od daty ich nabycia; organ ten wydaje zgłaszającemu potwierdzenie zgłoszenia do ewidencji (§ 155).

2. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej, dopuszczając maszyny samobieżne i ciągniki do ruchu na drogach publicznych, może w celu zapewnienia bezpieczeństwa i sprawności ruchu określić warunki ich używania; warunki te powinny być określone w potwierdzeniu zgłoszenia do ewidencji.

§ 157. Ciągniki nie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków i odpowiedzialności cywilnej z ruchu pojazdów samochodowych.

§ 158. W razie przejścia własności maszyny samobieżnej lub ciągnika na inną osobę dotychczasowy właściciel obowiązany jest w terminie 14 dni zawiadomić o tym właściwy do spraw komunikacji organ prezydium rady narodowej, który wydał potwierdzenie zgłoszenia do ewidencji.

§ 159. Przepisy §§ 154—158 mają odpowiednie zastosowanie do przyczep o ładowności do 750 kg, używanych do prac rolnych.

§ 160. Sposób prowadzenia ewidencji maszyn samobieżnych i ciągników oraz przyczep wymienionych w § 159 oraz wzory odpowiednich druków ustalają Ministrowie Komunikacji i Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej.

DZIAŁ IV

Dopuszczenie do ruchu na drogach publicznych rowerów i wózków inwalidzkich.

Rozdział 1.

Przepisy ogólne.

§ 161. Organem właściwym w sprawach objętych przepisami niniejszego działu jest organ do spraw komunikacji prezydium miejskiej, osiedla lub gromadzkiej rady narodowej, a w miastach wyłączonych z województw i miastach podzielonych na dzielnice — dzielnicowej rady narodowej, właściwy według miejsca zamieszkania właściciela roweru lub wózka inwalidzkiego.

§ 162. Do ruchu na drogach publicznych dopuszcza się, pod warunkiem zaopatrzenia w potwierdzenie zgłoszenia do rejestru i w tabliczkę rowerową:

- 1) rowery jednośladowe wyposażone w pomocniczy silnik spalinowy o pojemności skokowej nie przekraczającej 50 cm³ oraz o cechach konstrukcyjnych ograniczających szybkość do 40 km na godzinę;
- 2) rowery wielośladowe (wózki rowerowe) poruszane siłą nóg kierującego lub wyposażone w pomocniczy silnik spalinowy określony w pkt 1 oraz
- 3) wózki inwalidzkie wyposażone w pomocniczy silnik spalinowy określony w pkt 1.

Rozdział 2.

Rejestracja rowerów i wózków inwalidzkich.

§ 163. 1. Rejestracji rowerów i wózków inwalidzkich wymienionych w § 162 dokonują właściwe organy prezydentów rad narodowych (§ 161).

2. Właściciel roweru lub wózka inwalidzkiego obowiązany jest zgłosić go pisemnie do rejestru rowerów we właściwym organie prezydium rady narodowej w terminie 14 dni od dnia jego nabycia.

3. Właściwy organ prezydium rady narodowej po wpisaniu do rejestru wyda właścicielowi roweru lub wózka inwalidzkiego wymienionego w § 162 potwierdzenie zgłoszenia do rejestru i tabliczkę rowerową.

§ 164. Potwierdzenie zgłoszenia do rejestru ważne jest na okres 2 lat od daty wydania; po upływie ważności właściciel roweru lub wózka inwalidzkiego obowiązany jest wystąpić o nowe potwierdzenie do właściwego organu prezydium rady narodowej.

§ 165. 1. W razie zniszczenia albo zagubienia potwierdzenia zgłoszenia do rejestru lub tabliczki rowerowej właściciel pojazdu powinien zawiadomić o tym pisemnie właściwy organ prezydium rady narodowej, który wyda potwierdzenie lub tabliczkę rowerową.

2. Zawiadomienie o zniszczeniu lub zagubieniu potwierdzenia zgłoszenia do rejestru albo tabliczki rowerowej stanowi podstawę do wydania wtórnika potwierdzenia lub nowej tabliczki rowerowej.

§ 166. 1. W razie przejścia własności pojazdu wymienionego w § 162 na inną osobę dotychczasowy właściciel obowiązany jest w terminie 14 dni zawiadomić o tym organ prezydium rady narodowej, który wyda potwierdzenie zgłoszenia do rejestru i tabliczkę rowerową, i jednocześnie zwrócić potwierdzenie.

2. W razie zmiany miejsca zamieszkania właściciel pojazdu obowiązany jest w terminie 14 dni zawiadomić o tym właściwy organ prezydium rady narodowej, właściwej ze względu na nowe miejsce zamieszkania.

§ 167. 1. Przepisy §§ 162—166 nie mają zastosowania do pojazdów wymienionych w § 162. należących do jednostek podległych Ministrowi Obrony Narodowej i Ministrowi Spraw Wewnętrznych, z wyjątkiem pojazdów Komendy Głównej Straży Pożarnej, Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii oraz przedsiębiorstw podległych tym ministrom.

2. Sposób prowadzenia i wzory rejestru pojazdów wymienionych w § 162 oraz wzory tabliczki rowerowej, dokumentów i druków stosowanych przy rejestracji tych pojazdów ustala Ministerstwo Komunikacji i Spraw Wewnętrznych.

DZIAŁ V

Dopuszczenie przyczep do ruchu na drogach publicznych.

§ 168. 1. Do przyczep samochodowych mają odpowiednie zastosowanie przepisy §§ 123—140, 142, 144, 145 i 147—153.

2. Przyczepa lub naczepa powinna być zaopatrzona w numer ewidencyjny, wyznaczony przy rejestracji, namalowany na prawym boku w części przedniej przyczepy lub naczepy.

3. Przepis ust. 2 nie dotyczy przyczep jednoosiowych przeznaczonych do przewozu bagażu lub sprzętu turystycznego, ciągniętych przez samochody osobowe, autobusy i motocykle. Przyczepy te mogą być na żądanie właściciela pojazdu wpisane do dowodu rejestracyjnego pojazdu ciągnącego.

4. Ostatnia przyczepa w zespole złączonych ze sobą pojazdów powinna być zaopatrzona w tablicę rejestracyjną umieszczoną z tyłu, taką samą, jak tylna tablica pojazdu ciągnącego.

CZĘŚĆ IV

Warunki techniczne dopuszczenia pojazdów do ruchu na drogach publicznych.

DZIAŁ I

Przepisy wstępne.

§ 169. 1. Przepisy niniejszej części dotyczą pojazdów samochodowych, przyczep i maszyn samobieżnych.

2. Przepisy niniejszej części stosuje się odpowiednio do trolejbusów.

3. Przepisy niniejszej części nie mają zastosowania do pojazdów specjalnych Sił Zbrojnych oraz do innych pojazdów Sił Zbrojnych poruszających się w kolumnach. Warunki dopuszczenia tych pojazdów do ruchu na drogach publicznych zostaną określone przez Ministrów: Komunikacji, Obrony Narodowej i Spraw Wewnętrznych.

4. Minister Komunikacji może:

- 1) warunkowo dopuścić do ruchu na drogach publicznych:
  - a) ciągniki i samobieżne maszyny rolnicze, korzystające z dróg publicznych tylko okolicznościowo, a nie odpowiadające przepisom niniejszej części,
  - b) w porozumieniu z Ministrem Gospodarki Komunalnej — pojazdy o nacisku jednej osi przekraczającym 8 t;
- 2) zezwolić na odchylenie od warunków, jakim pojazdy powinny odpowiadać pod względem budowy i wyposażenia, w szczególności, jeżeli odchylenia te są uzasadnione postęпами techniki lub względami bezpieczeństwa drogowego.

DZIAŁ II

Warunki techniczne dopuszczenia pojazdów samochodowych do ruchu na drogach publicznych.

Rozdział 1.

Ogólne warunki dopuszczenia pojazdów samochodowych do ruchu.

Warunki zasadnicze.

§ 170. 1. Do ruchu na drogach publicznych dopuszcza się tylko takie pojazdy samochodowe, które są zbudowane, urządzone i utrzymywane w ten sposób, że nie będą:

- 1) zagrażać bezpieczeństwu publicznemu w ogóle, a bezpieczeństwu osób jadących tymi pojazdami i porządkowi ruchu drogowego w szczególności;
- 2) niszczyć drogi w sposób przekraczający zwykle jej zużycie;

- 3) zakłócać spokoju publicznego, powodować hałasu, jak również wydzielać dymu i gryzącej lub odrażającej woń, szkodliwych lub uciążliwych dla kierowcy, osób jadących i dla innych użytkowników drogi oraz osób zamieszkałych w pobliżu;
- 4) wyrzucać iskier, które mogą wzniecić pożar;
- 5) posiadać zewnątrz i wewnątrz wystających ostrych lub śpiczastych upięknień lub zbędnych przedmiotów, które mogłyby być niebezpieczne dla użytkowników pojazdów lub drogi.

2. Ministrowie Komunikacji i Spraw Wewnętrznych określa sposoby badania dopuszczalnej hałaśliwości oraz wydadzą przepisy o zewnętrznym i wewnętrznym wyposażeniu pojazdów.

3. Pojazd powinien być tak zbudowany, aby pole widzenia kierowcy było wystarczające do bezpiecznego prowadzenia pojazdu.

4. Urządzenia i wyposażenie pojazdu, zapewniające bezpieczeństwo ruchu, powinny być w należyłym stanie i działać sprawnie.

5. Urządzenia i przyrządy potrzebne do kierowania i hamowania pojazdu oraz do sygnalizacji i oświetlenia drogi przed pojazdem powinny być tak rozmieszczone, aby kierowca mógł łatwo, wygodnie i pewnie posługiwać się nimi, nie tracąc drogi z oczu.

Wymiary i ciężary pojazdów.

§ 171. 1. Całkowita długość pojazdów nie może przekraczać:

- 1) pojazdu dwuosobowego, z wyjątkiem autobusów — 10 m;
- 2) pojazdu wieloosobowego — 11 m;
- 3) autobusu niezależnie od liczby osi — 11 m, a autobusów używanych wyłącznie w granicach miasta — 12 m;
- 4) pojazdu członowego — 14 m;
- 5) pojazdu samochodowego z jedną przyczepą i autobusu przegubowego — 18 m;
- 6) zespołu pojazdów — 22 m.

2. Całkowita szerokość pojazdu nie może przekraczać 2,5 m, z wyjątkiem przyczepy ciągniętej za motocyklem, której szerokość nie może przekraczać 100 cm.

3. Wysokość pojazdu nie obciążonego nie może przekraczać 3,8 m, z wyjątkiem przyczep o specjalnym przeznaczeniu (campingowych), których wysokość ogranicza się do 3 m.

4. Dopuszczalny ciężar całkowity pojazdów nie może przekraczać:

- 1) pojazdu dwuosobowego, z wyjątkiem autobusów — 14 t;
- 2) autobusu dwuosobowego — 16 t;
- 3) pojazdu wieloosobowego — 21 t;
- 4) pojazdu członowego (z zachowaniem przepisów ust. 6 i 7) — 30 t.

5. Przepis ust. 4 nie dotyczy walców drogowych.

6. Nacisk jednej osi pojazdu nie może przekraczać 8 t, nacisk dwóch osi sąsiednich (osi podwójnej), oddalonych od siebie nie mniej niż o 1 m i nie więcej niż o 2 m, nie może przekraczać 14,5 t.

7. Rozstaw osi pojazdu o dwóch osiach, z których przynajmniej jedna wywiera nacisk 8 t, nie może być mniejszy niż 3 m.

8. Ciężar własny pojazdu gotowego do ruchu powinien być ustalony na podstawie wiarygodnych danych lub przez zważenie.

9. Ładowność samochodu ciężarowego należy ustalić na podstawie danych wytwórni z uwzględnieniem przepisów ust. 4 i 6; w razie braku wiarygodnych danych lub w razie zmian lub przeróbek pojazdu, które mają wpływ na jego ciężar

własny, ładowność należy ustalić w odpowiednim stosunku do ciężaru własnego pojazdu z uwzględnieniem wytrzymałości opon i z zachowaniem przepisów ust. 4 i 6.

Wyposażenie.

§ 172. 1. Pojazd samochodowy powinien być wyposażony:

- 1) w tłumik wydechu, jeżeli pojazd jest napędzany silnikiem spalinowym; zabrania się stosowania tłumika z wyłotem rury wydechowej, skierowanym w prawą stronę rura wydechowa silnika wysokoprężnego może być skierowana tylko do góry lub do dołu, w sposób nie wzniesający kurzu;
- 2) w ogumienie pneumatyczne o dostatecznej wytrzymałości i przyczepności do powierzchni drogi lub w ogumienie innego systemu o odpowiedniej wytrzymałości, elastyczności i przyczepności do powierzchni drogi; na pojazdach, których cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 10 km na godzinę, może być dopuszczony gąsienicowy mechanizm napędowy bez ostrych krawędzi, które mogą uszkodzić nawierzchnię drogi; ograniczenie szybkości nie dotyczy pojazdów na gąsienicach gumowych lub wykonanych z tworzywa o odpowiedniej elastyczności, jednak bez elementów metalowych, które mogą uszkodzić nawierzchnię drogi;
- 3) w urządzenie umożliwiające jazdę do tyłu, jeżeli pojazd jest zaopatrzone w nadwozie zamknięte lub kabinę kierowcy albo jeżeli ciężar własny pojazdu jest większy niż 400 kg;
- 4) co najmniej w jedną samoczynną wycieraczkę szyby przedniej, zapewniającą widoczność drogi w razie deszczu lub śniegu; motocykl (skuter) z przednią szybą powinien być zaopatrzone w wycieraczkę samoczynną tylko w przypadku, gdy szyba przednia ma taki wymiar lub kształt, że kierujący może widzieć drogę tylko przez tę szybę; wycieraczka szyby przedniej na pojeździe, którego cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 30 km na godzinę, może być poruszana ręcznie;
- 5) co najmniej w jedno lustro odpowiedniej wielkości, autobusy w 3 lusterka, samochody ciężarowe zaś i ciągniki z kabiną co najmniej w dwa lusterka po prawej i po lewej stronie; lusterka powinny umożliwiać widoczność drogi z tyłu bez konieczności zmiany normalnej pozycji, jaką kierowca zajmuje podczas jazdy; obowiązek wyposażenia w lustro nie dotyczy motocykli (skuterów), z wyjątkiem tych, które są przeznaczone dla głuchoniemych, oraz pojazdów trójkołowych, ciągników i maszyn samobieżnych, jeżeli pojazdy te są bez kabiny kierowcy lub skrzyni zasłaniającej widoczność do tyłu;
- 6) w sygnał dzwinkowy o donośnym, lecz nieprzerazliwym dźwięku;
- 7) w szybkościomierz umieszczony w polu widzenia kierowcy i licznik kilometrów; obowiązek wyposażenia pojazdu w szybkościomierz nie dotyczy ciągników rolniczych oraz innych pojazdów, których cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 30 km na godzinę;
- 8) w urządzenie zabezpieczające przed uruchomieniem pojazdu przez osoby niepowołane;
- 9) w tabliczkę, umieszczoną w miejscu łatwo dostępnym i podającą pismem czytelnym:
  - a) markę fabryczną pojazdu,
  - b) rok produkcji pojazdu,
  - c) ciężar własny pojazdu,
  - d) ładowność (dla ciągników rolniczych ciężar wyposażenia) lub liczbę miejsc w pojeździe,
  - e) numery fabryczne silnika i podwozia lub silnika i nadwozia samonośnego.

2. Szyby pojazdu powinny być ze szkła lub innego przezroczystego tworzywa, nie dającego ostrych odprysków w razie rozbicia; nie dotyczy to szkieł urządzeń oświetleniowych, przyrządów pomiarowych i kontrolnych oraz lusterka; przednia szyba ponadto powinna zapewniać kierowcy pełną i wyraźną widoczność bez zniekształcenia obrazu i w razie rozbicia zapewniać jeszcze dostateczną widoczność drogi.

3. Nadwozie zamknięte samochodu, kabina kierowcy i nadwozie autobusu powinny być szczelne oraz dźwiękowo izolowane, odpowiadać swemu przeznaczeniu i być wyposażone:

- 1) w urządzenia zapewniające dostateczne przewietrzanie wnętrza;
- 2) w drzwi zaopatrzone w zamki uniemożliwiające samoczynne otwieranie się;
- 3) w szyby umocowane w taki sposób lub sporządzone z takiego tworzywa, aby w razie wypadku, w którego następstwie wyjście z nadwozia inaczej jak przez okno okazałoby się niemożliwe, istniała możliwość wyjścia na zewnątrz pojazdu co najmniej przez jeden otwór okienny z każdej strony.

Hamulce.

§ 173. 1. Pojazd samochodowy powinien być zaopatrzony co najmniej w dwa układy hamulców, wprowadzanych w działanie z miejsca kierowcy, w szczególności w układ zasadniczy (w zasadzie hamulec nożny) i w pomocniczy (w zasadzie hamulec ręczny); nie dotyczy to motocykli (skuterów).

2. Motocykl (skuter) powinien być wyposażony w dwa niezależne hamulce: ręczny i nożny; motocykl trójkołowy, z wyjątkiem motocykli z bocznym wózkiem, powinien ponadto mieć hamulec postojowy; jako hamulec postojowy może być urządzony jeden z wyżej wymienionych hamulców.

3. Hamulec zasadniczy, jak również hamulec motocykla użyte równocześnie, powinny umożliwiać panowanie nad ruchem pojazdu i zatrzymanie go w sposób pewny i skuteczny.

4. Hamulec pomocniczy powinien zapewnić zatrzymanie pojazdu, gdy zawiedzie hamulec zasadniczy; hamulec pomocniczy może być tak urządzony, aby mógł być użyty jako hamulec postojowy, w razie gdy pojazd nie jest wyposażony w trzeci układ hamulców.

5. Hamulec postojowy powinien być uruchamiany z miejsca kierowcy, chyba że odrębny przepis stanowi inaczej, oraz działać bez potrzeby stałego nacisku na mechanizm wprowadzający go w działanie.

6. Na ciągnikach rolniczych o ciężarze własnym nie większym niż 2 t, których cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 25 km na godzinę, dopuszcza się tylko jeden hamulec spełniający funkcje hamulca zasadniczego i postojowego, jednak pod warunkiem, by w razie usterki mechanizmu układu hamowania pozostawała możliwość zahamowania co najmniej jednego koła.

7. Skuteczność hamulców określa się długością drogi hamowania (mierzoną od miejsca, w którym hamulec zaczął działać) całkowicie obciążonego pojazdu, hamowanego przy szybkości 30 km na godzinę na drodze poziomej o nawierzchni twardej, równej, suchej i czystej; w wymienionych warunkach:

- 1) długość drogi hamowania motocykla (skutera) jednośladowego nie może być większa niż:
  - a) 7,5 m przy równoczesnym użyciu obydwu hamulców,
  - b) 10,5 m przy użyciu tylko hamulca nożnego;
- 2) długość drogi hamowania motocykla z bocznym wózkiem i motocykla trójkołowego nie może być większa niż 8,5 m przy równoczesnym użyciu obydwu hamulców;

3) długość drogi hamowania samochodu osobowego (bez względu na jego ciężar własny) oraz samochodu sanitarnego lub dostawczego i ciężarowego o ciężarze własnym nie większym niż 2 t nie może być większa niż:

- a) 7,5 m przy użyciu tylko hamulca zasadniczego,
- b) 15 m przy użyciu tylko hamulca pomocniczego;

4) długość drogi hamowania autobusu nie może być większa niż:

- a) 11,5 m przy użyciu tylko hamulca zasadniczego,
- b) 23 m przy użyciu tylko hamulca pomocniczego;

5) długość drogi hamowania pozostałych pojazdów samochodowych, nie wymienionych w pkt 1—4, nie może być większa niż:

- a) 12,5 m przy użyciu tylko hamulca zasadniczego,
- b) 25 m przy użyciu tylko hamulca pomocniczego;

6) długość drogi hamowania samochodu ciężarowego z przyczepą (przyczepami) lub ciągnika z przyczepą (przyczepami) i pojazdu członowego nie może być większa niż:

- a) 13,5 m przy użyciu tylko hamulca zasadniczego,
- b) 27 m przy użyciu tylko hamulca pomocniczego.

8. Skuteczność hamulców pojazdu, którego cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość poniżej 30 km na godzinę, określa się długością drogi hamowania (mierzoną od miejsca, w którym hamulec zaczął działać) całkowicie obciążonego samochodu ciężarowego, nie obciążonego ciągnika rolniczego lub maszyny samobieżnej, samochodu lub ciągnika z przyczepą lub z przyczepami z obciążeniem całkowitym, hamowanego przy największej osiągalnej szybkości na drodze poziomej o nawierzchni twardej, równej, suchej i czystej; w tych warunkach długość drogi hamowania nie może być większa niż:

- a) 10 m przy użyciu tylko hamulca zasadniczego,
- b) 20 m przy użyciu tylko hamulca pomocniczego.

9. Hamulec postojowy powinien zapewnić postój pojazdu całkowicie obciążonego na pochyłości co najmniej 16%, a pojazdu całkowicie obciążonego z całkowicie obciążoną przyczepą — na pochyłości co najmniej 8%.

10. Ministrowie Komunikacji i Spraw Wewnętrznych określą sposoby badania skuteczności hamulców.

11. Hamulce powinny w szczególności odpowiadać następującym warunkom:

- 1) sterowanie poszczególnych układów powinno być tak urządzone, aby usterka jednego układu nie wpływała ujemnie na działanie innego układu;
- 2) hamulec powinien być konstrukcyjnie nierozłączny od mechanizmu wprowadzającego go w działanie;
- 3) hamulec zasadniczy powinien działać na koła wszystkich osi pojazdu; nie dotyczy to motocykli (skuterów) i pojazdów o ciężarze własnym nie przekraczającym 400 kg, jak również ciągników rolniczych, jeżeli co najmniej 2/3 ciężaru ogólnego ciągnika obciąża osi hamowaną;
- 4) hamulec zasadniczy autobusu o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 5 t i samochodu ciężarowego o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 12 t powinien być tak urządzony, aby w razie uszkodzenia hamulca, działającego na koła jednej osi, mogły być nadal hamowane koła co najmniej jednej z osi hamowanych;
- 5) hamulec sterowany pneumatycznie powinien być zaopatrzony w dobrze widoczny dla kierowcy sygnał optyczny albo w sygnał akustyczny, wyraźnie ostrzegający go o spadku ciśnienia w zbiorniku sprężonego powietrza poniżej ustalonej normy;
- 6) mechanizm wspomagający działanie hamulca zasadniczego pod wpływem podciśnienia powinien być tak urządzony, aby w razie zatrzymania się silnika działanie hamulca zasadniczego umożliwiało zahamowanie pojazdu;

7) hamulec sterowany hydraulicznie powinien być wyposażony w zbiorniczek płynu hamulcowego, umieszczony w miejscu łatwo dostępnym dla kontroli.

S w i a t ł a .

§ 174. 1. Pojazdy samochodowe powinny być wyposażone:

- 1) w światła do oświetlania drogi przed pojazdem (światła drogowe i światła mijania);
- 2) w światła ostrzegające użytkowników drogi o znajdowaniu się pojazdu na drodze (przednie i tylne światła pozycyjne i światła postojowe);
- 3) w światło oświetlające tylną tablicę rejestracyjną;
- 4) w światła sygnalizujące zmianę kierunku ruchu pojazdu (kierunkowskazy);
- 5) w światła sygnalizujące działanie hamulca zasadniczego (światła „stop”);
- 6) w światła odblaskowe.

2. Różne światła mogą być umieszczone w jednym i tym samym urządzeniu oświetlającym, pod warunkiem że każde z tych świateł będzie odpowiadać ustalonym dla niego przepisom niniejszego paragrafu; uznaje się za jedno światło wszelką kombinację dwóch identycznych lub nieidentycznych źródeł światła, których suma płaszczyzn oświetlających zajmuje co najmniej 50% powierzchni opisanego na nich prostokąta, pod warunkiem że charakterystyki fotometryczne tych dwóch świateł odpowiadają warunkom wymagany w stosunku do jednego światła.

3. Włączenie świateł drogowych, świateł mijania lub przednich świateł pozycyjnych powinno spowodować równoczesne włączenie się tylnych świateł pozycyjnych i światła tylnej tablicy rejestracyjnej; światła pozycyjne przednie mogą tylko w tym przypadku pozostawać nie włączone, gdy światła oświetlające drogę są umieszczone nie dalej niż w odległości 40 cm od bocznych płaszczyzn obrysu pojazdu, licząc od zewnętrznego skrajnego punktu płaszczyzny oświetlającej.

4. Z wyjątkiem światła wymienionego w ust. 1 pkt 3 światła powinny odpowiadać następującym warunkom ogólnym:

- 1) światła powinny być umieszczone parami, z wyjątkiem świateł motocykli (skuterów) oraz innych pojazdów o szerokości nie większej niż 100 cm; wózek boczny motocykla powinien mieć tylko jedno przednie i jedno tylne światło pozycyjne i jedno tylne światło odblaskowe;
- 2) światła jednej pary powinny:
  - a) być umieszczone po obu stronach pojazdu symetrycznie do jego podłużnej osi symetrii,
  - b) znajdować się na jednakowej wysokości ponad płaszczyzną jezdni,
  - c) mieć jednakową barwę i jednakowe natężenie oświetlenia;
- 3) światła skierowane do przodu i światło wymienione w ust. 1 pkt 3 powinny być białe, światła skierowane do tyłu powinny być czerwone; dopuszcza się:
  - a) żółte selektywne światła do oświetlenia drogi przed pojazdem i białe lub żółte selektywne światło cofania (ust. 17),
  - b) żółte samochodowe światła kierunkowskazów i światła postojowe oraz umieszczone na bocznych płaszczyznach pojazdu (ust. 17) żółte samochodowe światła odblaskowe,
  - c) niebieskie światła, zastrzeżone dla pojazdów wymienionych w § 37.

5. Światła oświetlające drogę przed pojazdem samochodowym powinny w szczególności odpowiadać następującym warunkom:

- 1) światła drogowe powinny oświetlać drogę co najmniej na odległość 100 m;
  - 2) dwa światła mijania powinny dostatecznie oświetlać drogę na odległość co najmniej 30 m przed pojazdem, jednak nie oslepiając kierującego mijanego pojazdu i innych użytkowników drogi;
  - 3) światła drogowe i światła mijania powinny być umieszczone ponad płaszczyzną jezdni nie niżej niż 50 cm (na motocyklach i skuterach — nie niżej niż 40 cm), licząc do najniższego punktu płaszczyzny oświetlającej, i nie wyżej niż 120 cm, licząc do najwyższego punktu płaszczyzny oświetlającej, przy nie obciążonym pojeździe; światła mijania powinny być umieszczone możliwie najbliżej bocznych płaszczyzn obrysu pojazdu, a wewnętrzne krawędzie prawej i lewej płaszczyzny oświetlającej powinny być od siebie oddalone co najmniej o 60 cm.
6. W stosunku do świateł oświetlających drogę dopuszcza się:

- 1) więcej niż dwa światła drogowe, o jednakowym natężeniu oświetlenia i z zachowaniem pozostałych przepisów ogólnych i szczegółowych, dotyczących tych świateł;
  - 2) na pojazdach samochodowych, których cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 40 km na godzinę — tylko światła mijania; na pojazdach, których cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 10 km na godzinę — tylko światła pozycyjne;
  - 3) asymetryczne światła mijania, oświetlające drogę na prawo od podłużnej osi symetrii pojazdu na większą odległość niż na lewo, przy czym oświetlenie drogi na lewo od osi symetrii pojazdu powinno odpowiadać przepisowi ust. 5 pkt 2;
  - 4) dwa dodatkowe światła przeciwmgłowe o mniejszym natężeniu oświetlenia niż światła drogowe, przeznaczone do oświetlenia drogi podczas mgły lub śnieżyicy; światła przeciwmgłowe powinny być umieszczone nie dalej niż 40 cm od bocznych płaszczyzn obrysu pojazdu, licząc od zewnętrznego skrajnego punktu płaszczyzny oświetlającej, niżej niż światła oświetlające drogę, jednak nie niżej niż 25 cm ponad płaszczyzną jezdni, licząc do najniższego punktu płaszczyzny oświetlającej, i nie wyżej niż 75 cm, licząc do najwyższego punktu płaszczyzny oświetlającej, przy nie obciążonym pojeździe.
7. Światła pozycyjne powinny w szczególności odpowiadać następującym warunkom:

- 1) dwa przednie i dwa tylne światła pozycyjne powinny być umieszczone możliwie najbliżej bocznych płaszczyzn obrysu pojazdu, a w każdym razie nie dalej niż 40 cm, licząc od bocznej płaszczyzny obrysu pojazdu od zewnętrznego skrajnego punktu płaszczyzny oświetlającej i na wysokości ponad płaszczyzną jezdni, najwyżej 155 cm, licząc do najwyższego punktu płaszczyzny oświetlającej i najniżej 40 cm, licząc do najniższego punktu płaszczyzny oświetlającej, przy nie obciążonym pojeździe; wyjątkowo, gdy tego wymaga konstrukcja pojazdu, światła tylne mogą znajdować się na wysokości do 190 cm ponad płaszczyzną jezdni (licząc w sposób wyżej podany);
- 2) światła pozycyjne przednie i tylne powinny być widoczne w nocy z odległości co najmniej 150 m w warunkach zapewniających przejrzystość powietrza i nie oslepić osób znajdujących się na drodze lub obok drogi.

8. Oprócz świateł pozycyjnych dopuszcza się światła postojowe, służące do zastąpienia świateł pozycyjnych na postoju, urządzone tak, aby mogły świecić również jednostronnie, lecz tylko wtedy, gdy wszystkie światła są wyłączone; światła postojowe powinny być umieszczone na bocznych płaszczyznach obrysu pojazdu, nie wyżej niż 150 cm ponad płaszczyzną jezdni, wyjątkowo — gdy tego wymaga konstrukcja pojazdu — 190 cm, licząc do najwyż-

szego punktu płaszczyzny oświetlającej, i nie niżej niż 40 cm, licząc do najniższego punktu płaszczyzny oświetlającej przy nie obciążonym pojeździe; światła postojowe powinny ponadto odpowiadać warunkom ust. 7 pkt 2.

9. Światło oświetlające tylną tablicę rejestracyjną powinno być białe i mieć natężenie oświetlenia zapewniające możliwość odczytania znaków na tablicy z odległości co najmniej 20 m w warunkach, zapewniających przejrzystość powietrza; światło to, będąc przeznaczone tylko do oświetlenia tylnej tablicy rejestracyjnej, nie powinno być widoczne bezpośrednio z tyłu.

10. Kierunkowskazy powinny w szczególności:

1) znajdować się:

a) po obu stronach pojazdu w odległości co najmniej 60 cm, licząc od wewnętrznej krawędzi płaszczyzny oświetlającej prawego kierunkowskazu do wewnętrznej krawędzi płaszczyzny oświetlającej lewego kierunkowskazu oraz powinny być umieszczone w sposób umożliwiający ich widoczność z przodu, z tyłu i z boków; pojazd ciągnący powinien być zaopatrzony w kierunkowskazy na bocznych płaszczyznach obrysu; dotyczy to również pojazdów samochodowych o długości przekraczającej 6 m;

b) na bocznych płaszczyznach obrysu pojazdu lub z przodu i z tyłu pojazdu, lecz nie dalej niż 40 cm, licząc od zewnętrznego skrajnego punktu płaszczyzny oświetlającej, do bocznych płaszczyzn obrysu,

c) nie wyżej niż 150 cm, wyjątkowo — gdy tego wymaga konstrukcja pojazdu — 210 cm ponad płaszczyznę jezdni, licząc do najwyższego punktu płaszczyzny oświetlającej, i nie niżej niż 40 cm, licząc do najniższego punktu płaszczyzny oświetlającej, przy nie obciążonym pojeździe;

2) być widocznym z odległości co najmniej 30 m w warunkach zapewniających przejrzystość powietrza;

3) mieć częstotliwość przerw światła 90 razy na minutę z tolerancją ± 30 ;

4) nie oślepić innych użytkowników drogi i osób znajdujących się obok drogi.

11. Dopuszcza się kierunkowskazy ramieniowe, zmieniające obrys pojazdu podczas ich działania, które w szczególności powinny odpowiadać następującym warunkom:

1) kierunkowskazy ramieniowe, wahające się podczas działania, powinny mieć światło stałe, światło pozostałych kierunkowskazów ramieniowych powinno być przerywane;

2) długość ramion kierunkowskazów powinna być odpowiednia do wielkości pojazdu, aby zapewnić ich widoczność;

3) kierunkowskazy ramieniowe powinny być umieszczone na bocznych płaszczyznach obrysu pojazdu nie wyżej ponad płaszczyznę jezdni niż 210 cm, licząc do najwyższego punktu płaszczyzny oświetlającej i nie niżej niż 50 cm, licząc do najniższego punktu płaszczyzny oświetlającej kierunkowskazu z ramieniem w położeniu poziomym, przy pojeździe nie obciążonym.

12. Przepisu ust. 1 pkt 4 nie stosuje się do:

1) motocykli (skuterów), z wyjątkiem trójkołowych z nadwoziem;

2) innych pojazdów samochodowych i maszyn samobieżnych bez kabiny kierowcy, jeżeli kierowca jest widoczny ze wszystkich stron;

3) przyczep i innych pojazdów ciągniętych, jeżeli pojazdy takie nie zastępują sygnałów zmiany kierunku ruchu, dawanych przez kierowcę pojazdu ciągniętego;

jeżeli pojazdy wymienione w pkt 1—3 są wyposażone w kierunkowskazy kierunkowskazy te powinny odpowiadać przepisom ust. 10 lub 11.

13. Pojazdy samochodowe z kierunkowskazami powinny być wyposażone w lampkę kontrolną, świecącą podczas działania kierunkowskazu, umieszczoną w polu widzenia kierowcy, lub sygnał akustyczny, dający znać kierowcy o działaniu kierunkowskazu; lampka kontrolna lub sygnał akustyczny nie są wymagane, jeżeli kierowca może bezpośrednio widzieć kierunkowskaz ze swojego miejsca.

14. Światła „stop” powinny odpowiadać w szczególności następującym warunkom:

1) dwa światła „stop” powinny być umieszczone z tyłu pojazdu nie wyżej niż 150 cm, a wyjątkowo — gdy tego wymaga konstrukcja pojazdu — 190 cm ponad płaszczyznę jezdni, licząc do najwyższego punktu płaszczyzny oświetlającej, i najniżej 40 cm (na motocyklach i skuterach — 35 cm), licząc do najniższego punktu płaszczyzny oświetlającej, przy nie obciążonym pojeździe;

2) natężenie oświetlenia światła „stop” powinno być większe niż natężenie oświetlenia tylnych światła pozycyjnych, lecz nie powinno w nocy oślepić innych użytkowników drogi;

3) światła „stop” powinny być widoczne z odległości co najmniej 30 m przy oświetleniu słonecznym.

15. Przepisu ust. 1 pkt 5 nie stosuje się do pojazdów samochodowych, których cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 10 km na godzinę, jak również maszyn niesamobieżnych i innych pojazdów ciągniętych, jeżeli pojazdy te nie zastępują światła „stop” na pojeździe ciągniętym; jeżeli jednak pojazdy te są wyposażone w światła „stop”, światła te powinny odpowiadać przepisom ust. 14.

16. Światła odbłaskowe powinny odpowiadać w szczególności następującym warunkom:

1) dwa tylne światła odbłaskowe powinny być umieszczone nie dalej niż 40 cm od bocznych płaszczyzn obrysu, licząc do zewnętrznego skrajnego punktu płaszczyzny oświetlającej, i nie wyżej ponad płaszczyznę jezdni niż 90 cm, a wyjątkowo — gdy tego wymaga konstrukcja pojazdu — nie wyżej niż 120 cm, licząc do najwyższego punktu powierzchni oświetlającej, i nie niżej niż 40 cm (na motocyklach i skuterach — 35 cm), licząc do najniższego punktu płaszczyzny oświetlającej, przy pojeździe nie obciążonym;

2) światła odbłaskowe, oświetlone światłem drogowym, powinny być widoczne z odległości co najmniej 100 m w warunkach zapewniających przejrzystość powietrza.

17. Dopuszcza się:

1) białe lub żółte selektywne światło do ułatwienia jazdy w tył (światło cofania), pod warunkiem samoczynnego wyłączania się światła z chwilą wyłączenia tylnego biegu; światło cofania nie może oświetlać drogi przed cofającym się pojazdem dalej niż na odległość 10 m;

2) białe światło do oświetlenia przedmiotów przydrożnych (szperacz) pod warunkiem urządzenia go w sposób wyłączający możliwość posługiwania się nim podczas ruchu pojazdu;

3) żółte światła odbłaskowe, umieszczone na bocznych płaszczyznach pojazdu.

18. Zabrania się stosowania innych światła, świecących na zewnątrz pojazdu niż określone w niniejszym rozporządzeniu.

19. Ministrowie Komunikacji i Spraw Wewnętrznych określają sposoby badania skuteczności światła.

Rozdział 2.

Dodatkowe warunki techniczne dopuszczenia autobusów do ruchu na drogach publicznych.

Warunki zasadnicze.

§ 175. 1. Autobus powinien odpowiadać następującym warunkom:

- 1) szerokość i głębokość siedzenia dla pasażerów powinna wynosić co najmniej po 45 cm; wysokość oparcia powinna być nie mniejsza niż 60 cm, a szerokość nie mniejsza niż 45 cm; odległość pomiędzy dwoma siedzeniami, ustawionymi w jednym kierunku jazdy, powinna wynosić co najmniej 25 cm, a jeżeli pod siedzeniami nie ma wolnej przestrzeni — co najmniej 40 cm; przy siedzeniach przeciwległych odległość między siedzeniami powinna wynosić co najmniej 50 cm;
- 2) szerokość i głębokość siedzenia kierowcy powinna wynosić co najmniej 45 cm; pomieszczenie dla kierowcy powinno być tak urządzone, aby umożliwiała mu dokładne obserwowanie drogi nawet w czasie oświetlenia wnętrza autobusu oraz aby swoboda ruchów kierowcy nie mogła ulegać ograniczeniu przez podróżnych lub bagaż; w razie urządzenia oddzielnego przedziału kierowcy, przedział ten powinien mieć osobne drzwi prowadzące na zewnątrz;
- 3) na 1 m² powierzchni użytkowej przeznaczonej dla pasażerów stojących nie może przypadać więcej niż sześć miejsc, a w autobusach miejskich osiem miejsc; dla pasażerów stojących powinny być przewidziane mocne i wygodne uchwyty do trzymania się;
- 4) przejście wewnątrz autobusu powinno mieć co najmniej 30 cm szerokości; nie dotyczy to autobusów o długości mniejszej niż 6 m; dopuszcza się siedzenia składające się samoczynnie w autobusach nie przeznaczonych do przewozu pasażerów stojących;
- 5) wysokość wnętrza autobusu od powierzchni podłogi do najniższego punktu sufitu nad przejściem wewnętrznym i nad powierzchnią przeznaczoną dla pasażerów stojących powinna wynosić co najmniej 180 cm, a nad miejscami dla pasażerów siedzących co najmniej 150 cm; nie dotyczy to autobusów o długości mniejszej niż 6 m;
- 6) autobus powinien być zaopatrzonej po prawej stronie co najmniej w dwoje drzwi o szerokości nie mniejszej niż 70 cm, a ponadto co najmniej w jedno okno, umieszczone po lewej stronie lub z tyłu, zamykające się szczelnie, o wymiarach w świetle nie mniejszych niż 80 cm szerokości i 60 cm wysokości, otwierane od wewnątrz i od zewnątrz tylko w razie szczególnej potrzeby; nie dotyczy to autobusów o długości mniejszej niż 6 m;
- 7) stopnie i drzwi dla pasażerów powinny być tak zbudowane i urządzone, aby umożliwiały łatwe, wygodne i szybkie wsiadanie i wysiadanie;
- 8) bagażnik powinien być tak urządzony, aby ułożony w nim bagaż był zabezpieczony przed wypadnięciem, uszkodzeniem lub zanieczyszczeniem.

2. Liczba miejsc dla siedzących i dla stojących pasażerów powinna być tak ustalona, aby dopuszczalna ładowność autobusu nie była przekroczona; przez ładowność autobusu należy rozumieć różnicę pomiędzy jego dopuszczalnym ciężarem całkowitym a ciężarem własnym, powiększonym o ładowność bagażnika i o ciężar stałej obsługi, licząc po 75 kg na osobę; średni ciężar jednego pasażera przyjmuje się w wysokości 75 kg, a pasażera w ruchu miejskim i podmiejskim w wysokości 65 kg.

Wyposażenie.

§ 176. 1. Autobus powinien być wyposażony:

- 1) w dwie gaśnice, z których jedna powinna być umieszczona możliwie najbliżej silnika, a druga wewnątrz autobusu w miejscu łatwo dostępnym w razie potrzeby jej użycia; autobusy o długości mniejszej niż 6 m mogą być wyposażone w jedną gaśnicę;
- 2) co najmniej w jedno ogumione koło zapasowe;
- 3) w apteczkę pierwszej pomocy;

- 4) w urządzenia do oświetlenia oraz przewietrzania wnętrza autobusu;
- 5) w urządzenia do ogrzewania wnętrza; zabrania się stosowania gazów spalinowych do tego celu;
- 6) w zasłony (story) w oknach;
- 7) w urządzenia służące do dawania sygnałów z wnętrza autobusu do kierowcy, jeżeli znajduje się on w oddzielnym pomieszczeniu;
- 8) w napis wskazujący dopuszczalną liczbę miejsc stojących i siedzących.

2. Autobusy komunikacji publicznej mogą być zaopatrzone dodatkowo w górne przednie i tylne światła pozycyjne, umieszczone nie niżej niż 40 cm, licząc od poziomej górnej płaszczyzny obrysu pojazdu do górnego skrajnego punktu płaszczyzny oświetlającej oraz z zachowaniem przepisu § 174 ust. 7.

3. Przepisy ust. 1 pkt 2, 5 i 6 nie dotyczą autobusów przeznaczonych wyłącznie do komunikacji miejskiej i do przewozów niezarobkowych.

4. Minister Komunikacji, a w zakresie komunikacji miejskiej Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Gospodarki Komunalnej wyda przepisy w sprawie stosowania dodatkowych górnych świateł pozycyjnych i w sprawie tablic kierunkowych dla autobusów, przeznaczonych do przewozów publicznych.

Rozdział 3.

Dodatkowe warunki techniczne dopuszczenia taksówek i dorożek samochodowych do ruchu na drogach publicznych.

§ 177. 1. Nadwozie taksówki osobowej i dorożki samochodowej powinno być zaopatrzone:

- 1) w dwoje drzwi z każdej strony;
- 2) co najmniej w dwa wygodne miejsca dla pasażerów;
- 3) w pomieszczenie na bagaż lub bagażnik na dachu;
- 4) w ogumione koło zapasowe;
- 5) w gaśnicę.

2. Taksówka powinna być zaopatrzona w taksomierz, wskazujący opłatę za przejazd lub postój na zlecenie pasażera; wskazania taksomierza powinny być czytelne dla pasażera w dzień i w nocy.

§ 178. Taksówka i dorożka samochodowa powinny być wyraźnie oznaczone jako samochody przeznaczone do publicznego przewozu osób; sposób oznaczenia określi szczegółowo dla obszaru województwa (miasta wyłączonego z województwa) właściwy do spraw komunikacji organ prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa).

DZIAŁ II

Warunki techniczne dopuszczenia przyczep do ruchu na drogach publicznych.

Warunki zasadnicze.

§ 179. 1. Do przyczep mają zastosowanie przepisy § 170 ust. 1, 2 i 4, § 171 ust. 1 pkt 1—3, ust. 2, 3, ust. 4 pkt 1—3, ust. 6—9, § 172 ust. 1 pkt 2 i pkt 9 lit. c) i d), § 174 ust. 1 pkt 2—6, ust. 2, ust. 4 pkt 1 i 2 oraz pkt 3 lit. b) i c), ust. 7—10, ust. 12 pkt 3, ust. 14—16, ust. 17 pkt 3 i ust. 18, a w stosunku do przyczep autobusowych — również przepisy § 172 ust. 3, § 175, z wyjątkiem ust. 1 pkt 2, oraz § 176.

2. Szyby przyczepy autobusowej powinny być ze szkła lub innego przezroczystego tworzywa, nie dającego ostrych odprysków w razie rozbicia; nie dotyczy to szkieł urządzeń oświetleniowych.

§ 180. 1. Połączenie pojazdu ciągnącego z przyczepą powinno być tak zbudowane i zastosowane, aby uniemożliwiało samoczynne rozłączenie się podczas ruchu.

2. Nie dopuszcza się do ruchu na drogach publicznych przyczep osobowych, z wyjątkiem przyczep autobusowych.

Hamulce.

§ 181. 1. Przyczepa powinna być zaopatrzona w hamulec zespolony, samoczynnie działający w razie odłączenia się przyczepy, z tym że jego samoczynne działanie nie może mieć ujemnego wpływu na dalsze działanie hamulca pojazdu ciągnącego; do hamulca przyczepy mają odpowiednie zastosowanie przepisy § 173.

2. Na przyczepie lub maszynie niesamobieżnej dopuszcza się konstrukcyjnie nie zespolony hamulec pneumatyczny, jeżeli przyczepę lub maszynę ciągnie ciągnik, wyposażony w sterujący układ pneumatyczny.

3. Na przyczepie dwu i trzyosiowej, o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 5 t, wszystkie koła powinny być hamowane; na przyczepie mającej więcej niż trzy osie 3/4 osi powinno mieć koła hamowane; na osiach hamowanych w każdym razie powinno spoczywać co najmniej 3/4 dopuszczalnego ciężaru całkowitego przyczepy.

4. Dopuszcza się:

- 1) na przyczepach ciężarowych i o specjalnym przeznaczeniu, z wyjątkiem przyczep osobowych, i na maszynach niesamobieżnych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym do 3,5 t włącznie — hamulec najazdowy, hamujący tylko koła przedniej osi;
- 2) na przyczepach ciężarowych i specjalnych oraz na maszynach niesamobieżnych, jeżeli pojazdy takie są ciągnięte przez ciągnik rolniczy lub inny pojazd samochodowy, którego cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 20 km na godzinę — hamulec działający na koła co najmniej jednej osi, sterowany przez obsługę znajdującą się na pojeździe ciągnącym lub na pojeździe ciągniętym;
- 3) pojazdy ciągnięte bez hamulców:
  - a) przyczepy, jak również maszyny niesamobieżne, jeżeli ich dopuszczalny ciężar całkowity nie przekracza 750 kg i nie jest większy niż połowa ciężaru własnego pojazdu ciągnącego;
  - b) jednoosiowe przyczepy dłuźcowe, jeżeli nacisk osi przyczepy z ładunkiem nie jest większy niż połowa ciężaru całkowitego pojazdu ciągnącego;
  - c) maszyny niesamobieżne i przyczepy ciężarowe przeznaczone do robót rolnych, poruszające się po drogach publicznych tylko okolicznościowo, o dopuszczalnym ciężarze całkowitym nie przekraczającym 1,5 t, jeżeli pojazdy takie są ciągnięte przez ciągniki rolnicze lub inne pojazdy samochodowe, których cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 20 km na godzinę, pod warunkiem że ciężar ogólny pojazdu ciągniętego nie jest większy niż ciężar własny pojazdu ciągnącego.

5. Pojazdy wymienione w ust. 4 powinny być dodatkowo zabezpieczone za pomocą łańcucha lub odpowiedniej linki stalowej przed stacjami się do tyłu na pochyłości, w razie samoczynnego odłączenia się.

6. Przyczepa powinna być wyposażona w hamulec postojowy, uruchamiany z zewnątrz lub od wewnątrz i zapewniający postój pojazdu obciążonego ładunkiem równym jego dopuszczalnej ładowności na pochyłości co najmniej 16%, bez potrzeby stałego nacisku na mechanizm hamulca; hamulec postojowy przyczepy autobusowej powinien być uruchamiany od wewnątrz; nie wymaga się hamulca postojowego na przyczepach jednoosiowych.

Światła.

§ 182. 1. Przyczepa powinna być wyposażona w dwa przednie światła odblaskowe, odpowiadające warunkom § 174 ust. 4 i 16.

2. Tylne światła odblaskowe przyczepy powinny stanowić dwa pod każdym względem jednakowe trójkąty równoboczne złożone z elementów odblaskowych, zwrócone wierzchołkami do góry i umieszczone na białym tle; długość boków trójkąta nie powinna być mniejsza niż 15 cm przy szerokości co najmniej 2 cm; do trójkątnych świateł odblaskowych nie stosuje się przepisu § 174 ust. 2.

3. Nie wymaga się na przyczepie przednich świateł pozycyjnych, chyba że odległość przednich świateł pozycyjnych pojazdu ciągnącego jest większa niż 40 cm, licząc od zewnętrznego skrajnego punktu płaszczyzny oświetlającej do bocznej płaszczyzny obrysu przyczepy; przepis ten ma zastosowanie do maszyn niesamobieżnych i innych pojazdów ciągniętych, szerszych niż pojazd ciągnący.

4. Nie wymaga się na przyczepie kierunkowskazów z przodu.

5. Światła na przyczepie powinny być tak urządzone, aby włączenie świateł na pojeździe ciągnącym powodowało równoczesne działanie odpowiednich świateł na przyczepie.

DZIAŁ III

Warunki techniczne dopuszczenia maszyn samobieżnych do ruchu na drogach publicznych.

§ 183. Maszyny samobieżne zaopatrzone w wystające części (np. wysięgnik), które mogą naruszyć stateczność pojazdu lub zagrażać bezpieczeństwu innych użytkowników drogi, powinny być tak urządzone, aby części te mogły być na czas jazdy zdemontowane lub złożone.

§ 184. Do maszyn samobieżnych mają zastosowanie przepisy § 170 i § 171 oraz § 172 ust. 1 pkt 1—6, pkt 8 i 9 lit. c).

§ 185. Maszyna samobieżna powinna być wyposażona w hamulce, które mogą być dowolnej konstrukcji, pod warunkiem że odpowiadają przepisom § 173 ust. 3, 5 oraz ust. 8 lit. a), ust. 9 i ust. 11 pkt 2.

§ 186. Do świateł maszyn samobieżnych mają zastosowanie przepisy § 174 ust. 1 pkt 1, 2, 4 i 6, ust. 2—3, ust. 10, ust. 12 pkt 2 oraz ust. 16—18.

CZĘŚĆ V

Kierujący.

DZIAŁ I

§ 187. Kierować pojazdami na drogach publicznych mogą osoby, które osiągnęły wymagany wiek, a mianowicie:

1) pojazdami samochodowymi:

a) motocyklami:

— 16 lat, za zgodą rodziców lub opiekunów — bez prawa przewożenia osób,

— 18 lat — z prawem przewożenia osób,

b) innymi pojazdami:

— niezawodowo — 16 lat, za zgodą rodziców lub opiekunów,

— zawodowo — 18 lat;

2) rowerami:

a) 18 lat — z prawem przewożenia osób i towarów,

b) 12 lat — bez prawa przewożenia osób i towarów,

c) 7 lat — pod opieką osób dorosłych;

3) pojazdami zaprzęgowymi:

- a) na drogach oznaczonych znakiem według rysunku III-C-3 z numerami dwucyfrowymi (§ 104) oraz w miastach wyłączonych z województw i w miastach stanowiących powiaty — 18 lat,
- b) na innych drogach — 14 lat;
- 4) wózkami rowerowymi — 18 lat;
- 5) wózkami inwalidzkimi:
  - a) 12 lat — wózkiem poruszonym siłą mięśni ludzkich,
  - b) 14 lat — wózkiem z pomocniczym silnikiem spalinywym o pojemności skokowej nie przekraczającej 50 cm³ (§ 69 ust. 2);
- 6) wózkami ręcznymi — 14 lat z zastrzeżeniem przestrzegania przepisów dotyczących zatrudniania młodocianych.

§ 188. 1. Pędzić lub prowadzić zwierzęta oraz ptactwo domowe na drogach publicznych o nawierzchni twardej — z zastrzeżeniem przestrzegania przepisu § 80 ust. 3 — mogą osoby, które ukończyły 14 lat.

2. Jeździć wierzchem na drogach publicznych o nawierzchni twardej mogą osoby, które ukończyły 16 lat.

§ 189. 1. Do kierowania na drogach publicznych tramwajami i trolejbusami uprawnione są osoby, które posiadają odpowiednie pozwolenie.

2. Pozwolenie wymienione w ust. 1 może otrzymać osoba, która:

- 1) ukończyła 20 lat;
- 2) odbyła przeszkolenie według programu i na warunkach określonych przez Ministra Gospodarki Komunalnej w porozumieniu z Ministrami Komunikacji, Spraw Wewnętrznych i Oświaty;
- 3) posiada odpowiedni stan zdrowia, stwierdzony przez właściwy organ służby zdrowia;
- 4) wykaże się posiadaniem kwalifikacji fachowych przed komisją egzaminacyjną, powołaną przez prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa).

3. Pozwolenia wymienione w ust. 1 wydaje organ do spraw gospodarki komunalnej prezydium powiatowej rady narodowej (rady narodowej miasta stanowiącego powiat miejski lub wyłączonego z województwa) właściwej ze względu na siedzibę przedsiębiorstwa komunikacyjnego.

4. Regulamin komisji egzaminacyjnej zostanie ustalony przez Ministra Gospodarki Komunalnej w porozumieniu z Ministrami Komunikacji, Spraw Wewnętrznych i Oświaty.

§ 190. 1. Do kierowania na drogach publicznych rowerami i wózkami inwalidzkimi poruszającymi się po jezdni uprawnione są osoby, które posiadają odpowiednie zaświadczenie, zwane „kartą rowerową”; nie dotyczy to osób posiadających pozwolenie na prowadzenie pojazdów samochodowych (prawo jazdy) lub innych pojazdów.

2. Kartę rowerową wydaje, po sprawdzeniu znajomości przepisów o ruchu drogowym w zakresie niezbędnym do kierowania rowerem, organ określony w § 161; okoliczność wydania karty rowerowej powinna być odnotowana w rejestrze kart rowerowych.

3. Sprawdzenia znajomości przepisów określonych w ust. 2 dokonuje upoważniony przez właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej członek komisji egzaminacyjnej dla kierowców lub inna upoważniona przez ten organ osoba, posiadająca odpowiednie kwalifikacje.

4. W razie stwierdzenia nieznanomości przepisów, określonych w ust. 2, właściwy organ (§ 161) wyznaczy ponowny termin w celu powtórznego sprawdzenia znajomości tych przepisów.

5. W razie zniszczenia lub zagubienia karty rowerowej posiadacz jej powinien zawiadomić o tym pisemnie organ, który wydał kartę; zawiadomienie to stanowi podstawę do wydania wtórnika karty rowerowej.

6. Sposób prowadzenia rejestru kart rowerowych oraz wzór tego rejestru i wzór karty rowerowej ustala Ministerstwo Komunikacji i Spraw Wewnętrznych.

§ 191. Właściwy ze względu na rejestrację pojazdu określonego w § 190 organ prezydium rady narodowej (§ 161) może, w związku z powtarzającymi się przypadkami nieprzestrzegania przepisów o ruchu drogowym, wezwać kierującego pojazdem do poddania się ponownemu sprawdzeniu znajomości tych przepisów.

§ 192. 1. Do kierowania na drogach publicznych pojazdami zaprzęgowymi, przeznaczonymi do transportu zarobkowego, uprawnione są osoby, które posiadają odpowiednie zaświadczenie, zwane „kartą woźnicy”.

2. Kartę woźnicy wydaje, po sprawdzeniu znajomości przepisów o ruchu drogowym w zakresie niezbędnym do kierowania pojazdem zaprzęgowym, organ do spraw komunikacji prezydium powiatowej rady narodowej, właściwy według miejsca zamieszkania ubiegającego się o kartę; okoliczność wydania karty woźnicy powinna być odnotowana w rejestrze kart woźnicy.

3. Sprawdzenia znajomości przepisów określonych w ust. 2 dokonuje upoważniony przez właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej członek komisji egzaminacyjnej dla kierowców lub inna upoważniona przez ten organ osoba, posiadająca odpowiednie kwalifikacje.

4. W razie stwierdzenia nieznanomości przepisów właściwy organ (ust. 2) wyznaczy ponowny termin w celu powtórznego sprawdzenia znajomości przepisów.

5. W razie zniszczenia lub zagubienia karty woźnicy posiadacz jej powinien zawiadomić o tym pisemnie organ, który wydał kartę; zawiadomienie to stanowi podstawę do wydania wtórnika karty woźnicy.

6. Sposób prowadzenia rejestru kart woźnicy oraz wzór tego rejestru i wzór karty woźnicy ustala Ministerstwo Komunikacji i Spraw Wewnętrznych.

7. Prezydium wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonych z województw) mogą wprowadzić obowiązek wykazania się znajomością przepisów o ruchu drogowym w niezbędnym zakresie w stosunku do osób kierujących innymi pojazdami zaprzęgowymi niż określone w ust. 1.

DZIAŁ II

Kierowcy pojazdów samochodowych.

Rozdział 1.

Prawa jazdy.

Rodzaje praw jazdy i warunki podstawowe otrzymywania prawa jazdy.

§ 193. 1. Do kierowania na drogach publicznych pojazdami samochodowymi uprawnione są osoby, które posiadają odpowiednie prawa jazdy.

2. Prawa jazdy dzielą się na kategorie w zależności od kwalifikacji posiadanych przez kierowcę.

3. Ustala się następujące kategorie praw jazdy:

- 1) kategorii I;
- 2) kategorii II;
- 3) kategorii III;
- 4) kategorii IV;
- 5) kategorii Va i Vb;
- 6) kategorii ciągnikowej.

4. Jednocześnie z prawem jazdy wydaje się kierowcy kartę ostrzeżeń A, służącą do udzielania ostrzeżeń kierow-

com nie przestrzegającym przepisów o ruchu pojazdów samochodowych na drogach publicznych. Karty ostrzeżeń nie wydaje się osobom wymienionym w § 210 ust. 4. Karta ostrzeżeń jest niezależna od prawa jazdy i nie stanowi warunku jego ważności.

§ 194. 1. Prawo jazdy kategorii I uprawnia do kierowania wszelkimi pojazdami samochodowymi, z wyjątkiem motocykli.

2. Prawo jazdy kategorii I może otrzymać osoba, która:
- 1) posiada 6 lat praktyki zawodowej, w tym co najmniej 3 lata praktyki jako kierowca posiadający prawo jazdy kategorii II, a jeżeli ukończyła zasadniczą szkołę zawodową kierowców samochodowych, monterów, ślusarzy lub inną o zbliżonej specjalności, równorzędną lub stopnia wyższego, albo posiada świadectwo czeladnicze w którymkolwiek z tych zawodów lub inne uznane za równorzędne z tym świadectwem — 3 lata praktyki zawodowej, w tym co najmniej 1 rok praktyki jako kierowca posiadający prawo jazdy kategorii II;
  - 2) ukończyła kurs dokształcający według programu i na warunkach określonych przez Ministra Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych, Oświaty i Obrony Narodowej;
  - 3) posiada odpowiedni stan zdrowia, stwierdzony przez właściwy organ służby zdrowia, oraz znajomość zasad udzielania pierwszej pomocy w szczególności w przypadku urazu głowy, złamania i zwichnięcia kończyn, krwawienia, krwotoku, ran, omdlenia, oparzenia oraz porażenia prądem elektrycznym;
  - 4) wykaże się przed komisją egzaminacyjną (§ 209) posiadaniem kwalifikacji fachowych w zakresie programu egzaminacyjnego ustalonego przez Ministra Komunikacji.

§ 195. 1. Prawo jazdy kategorii II uprawnia do kierowania:

- 1) samochodami osobowymi;
- 2) samochodami ciężarowymi i pojazdami członowymi o dopuszczalnym ciężarze całkowitym do 14 ton;
- 3) samochodami ciężarowymi z przyczepą o łącznym dopuszczalnym ciężarze całkowitym do 20 ton;
- 4) ciągnikami z przyczepami o dopuszczalnym ciężarze całkowitym pojazdu ciągnącego i przyczep do 20 ton.

2. Prawo jazdy kategorii II może otrzymać osoba, która:

- 1) posiada:
  - a) 1 rok i 6 miesięcy praktyki zawodowej jako kierowca posiadający prawo jazdy kategorii III, a jeżeli ukończyła zasadniczą szkołę zawodową kierowców samochodowych, monterów, ślusarzy lub inną o zbliżonej specjalności równorzędną lub stopnia wyższego albo posiada świadectwo czeladnicze w którymkolwiek z tych zawodów lub inne uznane za równorzędne z tym świadectwem — 1 rok praktyki zawodowej jako kierowca posiadający prawo jazdy kategorii III lub
  - b) 3 lata praktyki zawodowej jako kierowca posiadający prawo jazdy kategorii ciągnikowej;
- 2) odpowiada warunkom przewidzianym w § 194 ust. 2 pkt 2, 3 i 4.

§ 196. 1. Prawo jazdy kategorii III uprawnia do kierowania:

- 1) samochodami osobowymi nie przeznaczonymi do publicznego transportu drogowego;
- 2) samochodami ciężarowymi i pojazdami członowymi o dopuszczalnym ciężarze całkowitym do 3,5 tony;
- 3) pojazdami samochodowymi trójkołowymi o ciężarze własnym powyżej 400 kg

Do pojazdów samochodowych wymienionych w pkt 1 i 2 może być dołączona przyczepa o dopuszczalnym ciężarze całkowitym do 750 kg.

2. Prawo jazdy kategorii III może otrzymać osoba, która:

- 1) odbyła przeszkolenie według programu określonego przez Ministra Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych, Oświaty i Obrony Narodowej bądź

2) posiada:

- a) ukończoną zasadniczą szkołę zawodową kierowców samochodowych albo
- b) ukończony kurs kierowców i praktykę w prowadzeniu i obsłudze pojazdów samochodowych w zakresie i na warunkach określonych przez Ministra Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych, Oświaty i Obrony Narodowej, albo
- c) 2 lata praktyki zawodowej jako kierowca posiadający prawo jazdy kategorii ciągnikowej;

3) odpowiada warunkom przewidzianym w § 194 ust. 2 pkt 3 i 4.

§ 197. 1. Prawo jazdy kategorii IV uprawnia do kierowania motocyklami z bocznym wózkiem lub bez wózka oraz motocyklami o trzech kołach i podobnymi im pojazdami samochodowymi, których ciężar własny nie przekracza 400 kg.

2. Prawo jazdy kategorii IV może otrzymać osoba, która:

- 1) odbyła przeszkolenie według programu określonego przez Ministra Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych, Oświaty i Obrony Narodowej;
- 2) odpowiada warunkom przewidzianym w § 194 ust. 2 pkt 3 i 4.

§ 198. 1. Prawo jazdy kategorii Va uprawnia do kierowania maszynami samobieżnymi oraz pojazdami samochodowymi o cechach konstrukcyjnych ograniczających szybkość do 20 km na godzinę, do których mogą być dołączone wozy mieszkalne, cyrkowe itp. oraz maszyny rolnicze, lesne i budowlane.

2. Prawo jazdy kategorii Vb uprawnia do kierowania inwalidzkimi samochodami osobowymi, motocyklami i pojazdami samochodowymi o trzech kołach, z tym że rodzaj pojazdu, na który prawo jazdy wydano, powinien być w nim dokładnie określony.

3. Prawo jazdy kategorii Va lub Vb może otrzymać osoba, która odpowiada warunkom przewidzianym w § 194 ust. 2 pkt 3 i 4.

§ 199. 1. Prawo jazdy kategorii ciągnikowej uprawnia do kierowania ciągnikami, których cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 30 km na godzinę, łącznie z przyczepami, o dopuszczalnym ciężarze całkowitym pojazdu ciągnącego i przyczep do 10 ton, a przy wywozie drewna z lasów do 14 ton — które używane są w rolnictwie, leśnictwie lub budownictwie poza granicami administracyjnymi miast wyłączonych z województw i miast stanowiących powiaty miejskie.

2. Prawo jazdy kategorii ciągnikowej może otrzymać osoba, która:

- 1) odbyła przeszkolenie według programu i na warunkach określonych przez Ministra Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych, Oświaty i Obrony Narodowej;
- 2) odpowiada warunkom przewidzianym w § 194 ust. 2 pkt 3 i 4.

§ 200. 1. Prawo jazdy kategorii wyższej obejmuje uprawnienia prawa jazdy następujących kategorii niższych:

- prawo jazdy kategorii I — kategorii II, III, Va i ciągnikowej,
- prawo jazdy kategorii II — kategorii III, Va i ciągnikowej,
- prawo jazdy kategorii III — kategorii Va.

2. Prawo jazdy kategorii IV może być połączone z prawem jazdy kategorii I, II, III, Va i ciągnikowej, po wykazaniu przez kierowcę umiejętności kierowania motocyklem.

3. Prawo jazdy kategorii ciągnikowej może być połączone z prawem jazdy kategorii III, po wykazaniu przez kierowcę umiejętności kierowania ciągnikiem.

Warunki dodatkowe otrzymania prawa jazdy, ograniczenia, zwolnienia,

§ 201. 1. Kandydaci do zawodu kierowcy obowiązani są:

- 1) wykazać się posiadaniem świadectwa ukończenia co najmniej 7 klas szkoły podstawowej;
- 2) uzyskać prawo jazdy kategorii III zgodnie z przepisami § 196 ust. 2 pkt 2 i 3;
- 3) zarejestrować się we właściwym do spraw komunikacji organie prezydium powiatowej rady narodowej, który dokona w prawie jazdy kierowcy odpowiedniej adnotacji urzędowej.

2. Od daty rejestracji (ust. 1 pkt 3) biegnie okres praktyki zawodowej przewidzianej w § 194 i w § 195.

3. Do kierowania pojazdami samochodowymi z ładunkiem niebezpiecznym dla otoczenia oraz pojazdami samochodowymi uprzywilejowanymi w ruchu drogowym, z wyjątkiem przypadku określonego w § 204 ust. 3, uprawniają prawa jazdy kategorii I i II.

4. Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej może uzależnić kierowanie pojazdami samochodowymi o specjalnych urządzeniach napędowych od wykazania się przez kierowcę umiejętnością obsługi tych urządzeń; posiadanie tych umiejętności powinno być stwierdzone w prawie jazdy kierowcy.

5. Prezydium wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonych z województw) mogą wprowadzić za zgodą Ministra Komunikacji obowiązek wykazania się posiadaniem świadectwa ukończenia co najmniej 7 klas szkoły podstawowej w stosunku do innych osób ubiegających się o prawo jazdy niż określone w ust. 1.

6. Właściwe do spraw komunikacji organy prezydiów rad narodowych miast wyłączonych z województw i miast stanowiących powiaty miejskie mogą uzależnić wykonywanie zawodu kierowcy dorożki lub taksówki samochodowej od wykazania się przez kierowcę znajomością topografii miasta.

§ 202. Prawo jazdy może zawierać ograniczenia wynikające ze stanu zdrowia kierowcy.

§ 203. Osobie głuchoniemej lub głuchej może być wydane prawo jazdy uprawniające do kierowania samochodem osobowym lub motocyklem na warunkach określonych w załączniku nr 2 do niniejszego rozporządzenia.

§ 204. 1. Prawo jazdy kategorii III lub IV bez odbycia przeszkolenia określonego w § 196 i § 197 mogą otrzymać:

- 1) konstruktorzy, inżynierowie i technicy samochodowi zatrudnieni przy budowie, badaniu i eksploatacji pojazdów samochodowych oraz inspektorzy i kontrolerzy ruchu drogowego, posiadający co najmniej 2-letni staż pracy zawodowej;
- 2) osoby, które udowodnią, że posiadały odpowiednie prawo jazdy wydane w kraju lub za granicą;
- 3) osoby posiadające samochód lub motocykl, jeżeli poziom umysłowy tych osób daje gwarancję, że posiadają one wystarczające kwalifikacje fachowe.

2. Konstruktorzy, inżynierowie i technicy samochodowi zatrudnieni przy budowie, badaniu i eksploatacji pojazdów samochodowych oraz inspektorzy i kontrolerzy ruchu drogowego posiadający co najmniej 2-letni staż pracy zawodowej mogą uzyskać prawo jazdy kategorii II lub I, jeżeli:

- 1) odpowiadają warunkom określonym w § 194 ust. 2 pkt 3 i 4;
- 2) wykażą się:

- a) przy ubieganiu się o prawo jazdy kategorii II — co najmniej 2-letnim okresem kierowania pojazdem samochodowym z prawem jazdy kategorii III albo
- b) przy ubieganiu się o prawo jazdy kategorii I — co najmniej 2-letnim okresem kierowania pojazdem samochodowym z prawem jazdy kategorii II.

3. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium wojewódzkiej rady narodowej może zezwolić na kierowanie samochodami gaśniczymi lub innymi pożarniczymi ochotniczych straży pożarnych na obszarach gromad i miast nie stanowiących powiatów miejskich przez osoby posiadające prawa jazdy kategorii III.

Kierowcy wojskowi.

§ 205. Kierowcy w czynnej służbie wojskowej posiadający prawo jazdy kategorii III uprawnieni są do kierowania powierzonymi im wojskowymi pojazdami samochodowymi bez względu na rodzaj pojazdu i ładunku.

Prawa jazdy w ruchu międzynarodowym.

§ 206. 1. W ruchu międzynarodowym kategorie prawa jazdy wymienione w § 193 ust. 3 pkt 1—5 odpowiadają uprawnieniom prawa jazdy wydanego według wzoru podanego w załączniku 9 do Konwencji o ruchu drogowym podpisanej w Genewie dnia 19 września 1949 r. (Dz. U. z 1959 r. Nr 54, poz. 321), a w szczególności:

- 1) prawo jazdy kategorii I — odpowiada uprawnieniom klasy B, C, D i E;
- 2) prawo jazdy kategorii II — odpowiada uprawnieniom klasy B, C oraz — bez prawa kierowania autobusami — klasy E;
- 3) prawo jazdy kategorii III — odpowiada uprawnieniom klasy B;
- 4) prawo jazdy kategorii IV — odpowiada uprawnieniom klasy A;
- 5) prawo jazdy kategorii Vb — odpowiada uprawnieniom klasy A.

Prawo jazdy kategorii ciągnikowej i prawo jazdy kategorii Va nie uprawniają do kierowania określonymi w nich pojazdami w ruchu międzynarodowym.

2. W ruchu międzynarodowym prawo jazdy kategorii I i II nie uprawnia do kierowania ciągnikami z dwiema przyczepami.

§ 207. 1. Wydane za granicą prawa jazdy według wzoru podanego w załączniku 9 do Konwencji wymienionej w § 206 ust. 1 lub międzynarodowe prawo jazdy wydane według wzoru zamieszczonego w załączniku 10 do tej Konwencji albo międzynarodowe prawo jazdy wydane według wzoru i wskazówek zamieszczonego w załącznikach D i E do Konwencji międzynarodowej dotyczącej ruchu samochodowego, podpisanej w Paryżu dnia 24 kwietnia 1926 r. (Dz. U. z 1936 r. Nr 21, poz. 177), upoważniają cudzoziemca lub obywatela polskiego stale zamieszkałego za granicą do kierowania na drogach publicznych w Polsce pojazdami samochodowymi kategorii określonej w prawie jazdy.

2. Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych może zezwolić, na ustalonych przez siebie warunkach, na czasowe kierowanie na drogach publicznych pojazdami samochodowymi osobom posiadającym prawa jazdy inne niż określone w ust. 1, wydane za granicą, oraz na wydawanie — pod warunkiem wzajemności — polskich praw jazdy odpowiedniej kategorii szefom i cudzoziemskiemu personelowi przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych w Polsce oraz innym osobom korzystającym z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych na mocy ustaw, umów lub powszechnie ustalonych

zwyczajów międzynarodowych — na podstawie ważnych praw jazdy wydanych za granicą lub na podstawie złożonego egzaminu.

§ 208. 1. Obywatel polski po przyjeździe z zagranicy może otrzymać w ciągu 12 miesięcy od dnia powrotu do kraju prawo jazdy odpowiedniej kategorii, jeżeli:

- 1) przedstawi ważne prawo jazdy wydane za granicą;
- 2) odpowiada warunkom przewidzianym w § 194 ust. 2 pkt 3.

2. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej może poddać osoby wymienione w ust. 1 egzaminowi przed komisją egzaminacyjną (§ 209) ze znajomości przepisów ruchu drogowego.

Sprawdzenie kwalifikacji fachowych.

§ 209. 1. Sprawdzenia kwalifikacji fachowych osób ubiegających się o prawo jazdy dokonują na podstawie egzaminu teoretycznego i praktycznego komisje egzaminacyjne, działające przy właściwych do spraw komunikacji organach prezydiów wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonych z województw) lub powiatowych rad narodowych.

2. Komisja egzaminacyjna jest 3-osobowa. W skład komisji wchodzi:

- 1) przedstawiciel właściwego do spraw komunikacji organu prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) lub powiatowej rady narodowej — jako przewodniczący,
- 2) jako członkowie: przedstawiciele organu do spraw wewnętrznych prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) lub powiatowej rady narodowej oraz przedsiębiorstw państwowych transportu drogowego, organizacji spółdzielczych, związków lub społecznych.

3. Zasadnicze szkoły zawodowe kierowców samochodowych, technika samochodowe oraz upoważnione przez właściwe do spraw komunikacji organy prezydiów wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonych z województw) stałe ośrodki szkolenia kierowców pojazdów samochodowych dokonują sprawdzenia kwalifikacji fachowych osób szkolonych przez siebie we własnym zakresie, z tym że w skład komisji egzaminacyjnej powołanej w szkole lub ośrodku wchodzi jako przewodniczący komisji przedstawiciel właściwego do spraw komunikacji organu prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) lub powiatowej rady narodowej.

4. Regulamin komisji egzaminacyjnej (ust. 2) ustali Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej.

Rozdział 2.

Wydawanie praw jazdy.

§ 210. 1. Prawo jazdy wydaje właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej.

2. Jeżeli osoba ubiegająca się o prawo jazdy przebywa poza stałym miejscem zamieszkania i jest zameldowana na pobyt okresowy lub czasowy w miejscu, w którym uczęszcza na kurs kierowców, prawo jazdy może wydać właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej właściwej według miejsca czasowego pobytu, pod warunkiem że o wydaniu prawa jazdy zawiadomi niezwłocznie właściwy do spraw komunikacji organ prezydium rady narodowej określonej w ust. 1 i prześle temu organowi akta ewidencyjne kierowcy.

3. Żołnierzom w czynnej służbie wojskowej wydaje prawo jazdy organ do spraw komunikacji prezydium powiatowej rady narodowej (ust. 1) właściwy według miejsca postoju jednostki wojskowej.

4. Szefom oraz cudzoziemskiemu personelowi przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych w Polsce oraz innym osobom korzystającym z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych na mocy ustaw, umów lub powszechnie ustalonych zwyczajów międzynarodowych wydaje prawo jazdy właściwy do spraw komunikacji organ Prezydium Rady Narodowej w m. st. Warszawie, na wniosek Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

5. Warunki wydawania praw jazdy określa załącznik nr 3 do niniejszego rozporządzenia.

6. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej wyda prawo jazdy odpowiedniej kategorii po stwierdzeniu, że osoba ubiegająca się odpowiada warunkom określonym w §§ 194, 195, 196, 197, 198 lub 199.

7. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej odmówi wydania prawa jazdy, jeżeli osoba ubiegająca się, mimo posiadania warunków wymienionych w §§ 194, 195, 196, 197, 198 lub 199:

- 1) nadużywa alkoholu lub innych podobnie działających środków, co zostało stwierdzone przez badanie lekarskie;
- 2) została pozbawiona prawa kierowania pojazdami samochodowymi, a okres, na który prawo jazdy cofnięto, jeszcze nie upłynął.

8. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej (ust. 1) może odmówić wydania prawa jazdy, jeżeli osoba ubiegająca się o prawo jazdy została ukarana prawomocnym wyrokiem za przestępstwo popełnione przeciwko życiu, zdrowiu, mieniu, bezpieczeństwu publicznemu lub za naruszenie przepisów o zwalczaniu alkoholizmu.

9. Wzory praw jazdy oraz wzory innych druków używanych przy wydawaniu praw jazdy określi Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej.

§ 211. 1. Kierowca obowiązany jest zawiadomić o każdej zmianie miejsca zamieszkania organ do spraw komunikacji prezydium powiatowej rady narodowej właściwej według nowego miejsca zamieszkania w celu uzyskania w prawie jazdy adnotacji o zmianie miejsca zamieszkania. Zawiadomienie powinno być dokonane w ciągu 14 dni od dnia zmiany miejsca zamieszkania.

2. Obowiązek określony w ust. 1 nie dotyczy kierowców w czynnej służbie wojskowej.

3. Kierowcy zwolnieni z czynnej służby wojskowej dopełniają obowiązku określonego w ust. 1 w ciągu 30 dni, licząc od dnia zwolnienia ze służby.

§ 212. 1. W razie zaginięcia prawa jazdy lub karty ostrzeżeń kierowca powinien zwrócić się do właściwego do spraw komunikacji organu prezydium powiatowej rady narodowej o wydanie wtórnika prawa jazdy lub karty ostrzeżeń.

2. Podanie o wydanie wtórnika prawa jazdy lub karty ostrzeżeń powinno zawierać:

- 1) imię, nazwisko i adres kierowcy;
- 2) wskazanie kategorii i numeru prawa jazdy oraz organu, który je wydał, lub rodzaju karty ostrzeżeń;
- 3) oświadczenie, w jakich okolicznościach prawo jazdy lub karta ostrzeżeń zaginęły.

3. Do podania o wydanie wtórnika prawa jazdy należy dołączyć również dwie jednakowe fotografie (bez nakrycia głowy) nie podklejone o wymiarach 4 × 6 cm.

4. Na żądanie organu określonego w ust. 1 kierowca obowiązany jest okazać dowód zameldowania.

5. Kierowcy w czynnej służbie wojskowej składają podanie określone w ust. 2 wraz z załącznikami wymienionymi w ust. 3 w jednostkach wojskowych, które przekazują je

właściwemu do spraw komunikacji organowi prezydium powiatowej rady narodowej.

6. Organ określony w ust. 1 na podstawie akt kierowcy wystawi wtórnik prawa jazdy z odpowiednią kartą ostrzeżeń po stwierdzeniu, że kierowcy nie zostało cofnięte prawo jazdy lub wtórnik karty ostrzeżeń z taką samą literą, jaką posiadała zaginiona karta ostrzeżeń.

7. W razie odnalezienia zaginionego prawa jazdy lub zaginionej karty ostrzeżeń kierowca obowiązany jest zwrócić wtórnik.

Rozdział 3.

Cofanie praw jazdy.

§ 213. 1. Prawo jazdy cofa właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej.

2. Cofnięcie prawa jazdy żołnierzom w czynnej służbie wojskowej następuje na wniosek właściwego organu wojskowego.

3. Osobom określonym w § 210 ust. 4 cofa prawo jazdy właściwy do spraw komunikacji organ Prezydium Rady Narodowej w m. st. Warszawie w porozumieniu z właściwym organem Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

§ 214. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej zatrzyma prawo jazdy do czasu uprawomocnienia się wyroku sądowego w razie skierowania sprawy na drogę karno-sądową za prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości; zatrzymanie prawa jazdy kierowcom w czynnej służbie wojskowej może nastąpić na wniosek właściwego organu wojskowego.

§ 215. 1. W razie stwierdzenia, że kierowca prowadząc pojazd znajduje się w stanie wskazującym na użycie alkoholu lub innego podobnie działającego środka, organ kontroli ruchu drogowego zatrzyma prawo jazdy; zatrzymując prawo jazdy organ kontroli ruchu drogowego wyda kierowcy pokwitowanie ze wskazaniem właściwego do spraw komunikacji organu prezydium rady narodowej, do którego prawo jazdy będzie odesłane.

2. Zatrzymane przez organ kontroli ruchu drogowego prawo jazdy powinno być bezzwłocznie przesłane do właściwego do spraw komunikacji organu prezydium powiatowej rady narodowej wraz z zawiadomieniem stwierdzającym powód zatrzymania.

3. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej po rozpatrzeniu powodów zatrzymania prawa jazdy obowiązany jest wydać w terminie 14 dni od dnia otrzymania prawa jazdy decyzję o cofnięciu prawa jazdy albo — jeżeli sprawa jest rozpatrywana przez sąd (§ 214) — postanowienie o zatrzymaniu prawa jazdy.

4. W przypadkach uzasadniających udzielenie kierowcy ostrzeżenia, udziela go właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej (§ 210 ust. 1) na wniosek kolegium karno-administracyjnego, orzekającego w sprawie naruszenia przez kierowcę przepisów o ruchu drogowym; udzielenie ostrzeżenia następuje przez wymianę karty ostrzeżeń A na kartę B, a karty ostrzeżeń B na kartę C. Kierowcom w czynnej służbie wojskowej ostrzeżenia udziela się na wniosek właściwego organu wojskowego.

5. Ministrowie Komunikacji i Spraw Wewnętrznych ustalą w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej przypadki uzasadniające udzielanie ostrzeżeń, tryb postępowania z kartami ostrzeżeń oraz z zatrzymywanymi prawami jazdy.

§ 216. 1. W razie cofnięcia prawa jazdy na okres krótszy niż rok, zwrot prawa jazdy następuje po upływie czasu, na który prawo jazdy cofnięto.

2. W razie cofnięcia prawa jazdy na okres dłuższy niż rok, zwrot prawa jazdy następuje po upływie czasu, na który prawo jazdy cofnięto, i po stwierdzeniu, że kierowca po-

siada odpowiedni stan zdrowia i wystarczające kwalifikacje fachowe (§ 194 ust. 2 pkt 3 i 4).

3. Kierowca, któremu zwraca się prawo jazdy kategorii I cofnięte na okres dłuższy niż rok, może kierować autobusami nie wcześniej niż po upływie dwóch lat od dnia zwrotu prawa jazdy; odpowiednie zastrzeżenie powinno być zamieszczone w prawie jazdy kierowcy.

§ 217. 1. Kierowcy posiadającemu kartę ostrzeżeń B właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej wyda kartę A po upływie 6 miesięcy nienagannego zachowania się, a kierowcy posiadającemu kartę ostrzeżeń C — po upływie 12 miesięcy nienagannego zachowania się.

2. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej zwracając prawo jazdy wyda kierowcy kartę ostrzeżeń A.

§ 218. 1. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej może w razie wątpliwości, czy kierowca posiada odpowiedni stan zdrowia i wystarczające kwalifikacje fachowe, wezwać kierowcę do poddania się w określonym terminie zbadaniu stanu zdrowia lub kwalifikacji fachowych. Niestawienie się w wyznaczonym terminie bez uzasadnionej przyczyny powoduje zatrzymanie prawa jazdy do czasu zgłoszenia się kierowcy do zbadania.

2. W stosunku do kierowców w czynnej służbie wojskowej uprawnienia wymienione w ust. 1 przysługują właściwym organom wojskowym, a w stosunku do kierowców pełniących służbę w Milicji Obywatelskiej — właściwym organom Milicji Obywatelskiej w porozumieniu z właściwym do spraw komunikacji organem prezydium powiatowej rady narodowej.

Rozdział 4.

Badanie lekarskie kandydatów na kierowców i kierowców.

§ 219. 1. Badanie lekarskie kandydatów na kierowców i kierowców pojazdów samochodowych obejmuje ogólne badanie stanu zdrowia uzupełnione badaniem okulistycznym. Badanie to może być uzupełnione innymi badaniami specjalistycznymi oraz psychologicznymi.

2. Celem badania lekarskiego jest ocena sprawności fizycznej i umysłowej kandydata na kierowcę lub kierowcy, w szczególności ustalenie:

- 1) czy kandydat na kierowcę lub kierowca jest zdolny fizycznie i umysłowo do kierowania pojazdem samochodowym przez długie okresy;
- 2) czy kandydat na kierowcę lub kierowca posiada dostateczną zdolność widzenia i słyszenia;
- 3) czy istnieje ryzyko utraty przez kandydata na kierowcę lub kierowcę świadomości podczas jazdy;
- 4) czy kandydat na kierowcę lub kierowca wykazuje skłonność do znacznego męczenia się pod koniec dnia pracy.

§ 220. 1. Badaniu lekarskiemu podlegają:

- 1) kandydaci na kierowców przed rozpoczęciem szkolenia;
- 2) kierowcy:
  - a) co do których istnieje obawa, że nie posiadają odpowiedniego stanu zdrowia,
  - b) bezpośrednio po wypadku, w razie uczestniczenia w wypadku z zabitymi lub ciężko rannymi,
  - c) ubiegający się o prawo jazdy wyższej kategorii,
  - d) którym zwraca się prawo jazdy cofnięte na okres dłuższy niż rok.

2. Osoby wykonujące zawód kierowcy, oprócz badań określonych w ust. 1, podlegają badaniu okresowemu, które przeprowadza się:

- 1) kierowców autobusów — raz na rok;
- 2) kierowców innych pojazdów samochodowych:
  - a) w wieku do 50 roku życia — raz na 5 lat,

- b) w wieku od 50 do 60 lat — raz na 3 lata,
c) w wieku powyżej 60 lat — raz na rok.

§ 221. 1. Badania lekarskie kandydatów na kierowców i kierowców pojazdów samochodowych przeprowadzają zakłady społeczne służby zdrowia, wyznaczone przez właściwy do spraw zdrowia organ prezydium powiatowej rady narodowej (miejskiej rady narodowej miasta stanowiącego powiat, dzielnicowej rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) właściwej ze względu na miejsce zamieszkania kandydata na kierowcę lub kierowcy.

2. Badania lekarskie kandydatów na kierowców i kierowców w czynnej służbie wojskowej oraz kandydatów na kierowców i kierowców pełniących służbę w Milicji Obywatelskiej przeprowadzają i świadectwa lekarskie wystawiają lekarze służby zdrowia właściwych dla nich resortów, a kandydatów na kierowców i kierowców zatrudnionych w kolejowych zakładach pracy — zakłady kolejowej służby zdrowia.

§ 222. Sposób kierowania kandydatów na kierowców i kierowców na badania lekarskie oraz wydawania świadectw lekarskich i wzory druków stosowanych w związku z badaniami lekarskimi ustali Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych, Obrony Narodowej oraz Zdrowia i Opieki Społecznej.

DZIAŁ III

Szkolenie kierowców pojazdów samochodowych.

Rozdział 1.

Przepisy ogólne.

§ 223. 1. Szkolenie kierowców pojazdów samochodowych może się odbywać tylko:

- 1) w zasadniczych szkołach zawodowych kierowców samochodowych;
- 2) w ośrodkach szkolenia kierowców — w formie kursów stałych;
- 3) poza ośrodkami — w formie kursów jednorazowych.

2. Przepisy działu niniejszego nie dotyczą szkolenia:

- 1) określonego w ust. 1 pkt 1;
- 2) kierowców pojazdów samochodowych jednostek podległych Ministrowi Obrony Narodowej i Ministrowi Spraw Wewnętrznych, z tym że programy szkolenia tych kierowców powinny być opracowane na podstawie programów nauczania ustalonych przez Ministra Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych, Oświaty i Obrony Narodowej;
- 3) osób określonych w § 210 ust. 4.

§ 224. Szkolenie kierowców pojazdów samochodowych może być prowadzone tylko według programów nauczania ustalonych przez Ministra Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Oświaty, Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej.

§ 225. Nadzór nad szkoleniem określonym w § 223 ust. 1 pkt 2 i 3 sprawują właściwe do spraw komunikacji organy prezydiów wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonych z województw); zwierzchni nadzór nad tym szkoleniem sprawuje Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Oświaty.

§ 226. 1. W drodze wyjątku od przepisu § 223 ust. 1 może być udzielone zainteresowanej osobie na określonych warunkach (§ 50) przez właściwy według miejsca zamieszka-

nia tej osoby organ do spraw komunikacji prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) zezwolenie na nauczanie na drogach publicznych kierowania pojazdem samochodowym małżonka i dzieci, ubiegających się o prawo jazdy kategorii III, IV i Vb.

2. Zezwolenie (ust. 1) może być udzielone osobie, która posiada prawo jazdy co najmniej tej kategorii, o której uzyskanie ubiega się uczący się kierowania pojazdem samochodowym.

§ 227. 1. Osoby nauczające kierowania pojazdami samochodowymi odpowiedzialne są za spowodowanie w czasie nauki pod ich nadzorem przez uczących się kierowania pojazdami wypadku oraz naruszenia przepisów o ruchu drogowym; odpowiedzialność ta rozciąga się także na czas trwania jazdy egzaminacyjnej.

2. Osoby nauczające kierowania pojazdami samochodowymi obowiązane są posiadać przy sobie w czasie nauczania legitymację uprawniającą do nauczania, wystawioną przez właściwy do spraw komunikacji organ prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) bądź zezwolenie określone w § 226 ust. 1 oraz — jeżeli nauczają na pojeździe nie stanowiącym ich własności — pisemne upoważnienie do nauczania wydane przez właściciela pojazdu lub osobę go reprezentującą.

3. Osoby nauczające kierowania pojazdami samochodowymi obowiązane są okazywać legitymację i zezwolenia na każde żądanie organów kontroli ruchu drogowego.

4. W razie zaprzestania z jakichkolwiek powodów nauczania kierowania pojazdami samochodowymi posiadacz legitymacji określonej w ust. 2 obowiązany jest zwrócić ją właściwemu do spraw komunikacji organowi prezydium rady narodowej, który legitymację wystawił.

Rozdział 2.

Zezwolenia na szkolenie kierowców pojazdów samochodowych.

§ 228. Zezwolenia na utworzenie i prowadzenie ośrodka szkolenia kierowców albo jednorazowego kursu szkolenia lub doszkolenia kierowców pojazdów samochodowych udzielają właściwe do spraw komunikacji organy prezydiów wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonych z województw).

§ 229. 1. Zezwolenie wymienione w § 228 może być udzielone:

- 1) instytucjom i przedsiębiorstwom państwowym;
- 2) organizacjom wojskowym, naukowym i społecznym oraz stowarzyszeniom, w których statutach przewidziana jest działalność w zakresie szkolenia kierowców lub przysposobienia do celów obrony Państwa;
- 3) spółdzielniom;
- 4) osobom fizycznym.

2. Warunkiem otrzymania zezwolenia wymienionego w § 228 jest zapewnienie do celów szkolenia wykwalifikowanego personelu nauczającego, odpowiednich pomieszczeń, pojazdów i pomocy naukowych.

3. Pomoce naukowe i pojazdy samochodowe powinny odpowiadać aktualnemu poziomowi techniki i zapewniać możliwość realizacji w pełni celów nauczania. Pojazdy samochodowe powinny być ponadto technicznie tak przystosowane, aby zapewniały bezpieczne nauczanie kierowania tymi pojazdami, w szczególności dzwignia hamulcowa po-

winna być jednakowo dostępna dla uczącego się i instruktora.

§ 230. 1. Wniosek o zezwolenie na utworzenie i prowadzenie ośrodka szkolenia kierowców powinien zawierać uzasadnienie potrzeby utworzenia ośrodka, nazwiska i imiona kandydatów na kierownika, wykładowców i instruktorów oraz numery i daty ich zezwoleń na nauczanie.

2. Do wniosku określonego w ust. 1 należy dołączyć:

- 1) plan sytuacyjny i plan wewnętrzny budynków;
- 2) wykaz posiadanego sprzętu i pomocy naukowych;
- 3) roczny plan i harmonogram pracy ośrodka;
- 4) plan finansowy.

3. Ośrodek może prowadzić kursy poza stałą siedzibą. W tych przypadkach należy podać do wiadomości właściwemu do spraw komunikacji organowi prezydium rady narodowej (§ 228) dokładny adres lokalu, w którym kurs ma być przeprowadzony.

§ 231. 1. Wniosek o zezwolenie na zorganizowanie i prowadzenie jednorazowego kursu szkolenia lub doszkolenia kierowców pojazdów samochodowych powinien zawierać uzasadnienie potrzeby zorganizowania kursu, określenie zakresu nauczania, nazwiska i imiona kandydatów na kierownika, wykładowców, instruktorów oraz numery i daty ich zezwoleń na nauczanie, dokładny adres oraz czas rozpoczęcia i zakończenia kursu i ilość godzin wykładów.

2. Do wniosku określonego w ust. 1 należy dołączyć:

- 1) wykaz sprzętu i pomocy naukowych;
- 2) plan finansowy.

§ 232. Każda zmiana danych określonych w zezwoleniu wymienionym w § 228 wymaga uprzedniej zgody właściwego do spraw komunikacji organu prezydium rady narodowej, który zezwolenie wydał.

§ 233. Zezwolenia na utworzenie i prowadzenie ośrodka szkolenia kierowców udziela się na okres 2 lat, z tym że ważność zezwolenia przedłuża się automatycznie na dalsze 2 lata, jeżeli w terminie trzymiesięcznym przed upływem ważności zezwolenie nie zostało odwołane.

§ 234. 1. Zezwolenie określone w § 228 może być cofnięte w każdym czasie w razie:

- 1) niepodjęcia działalności ośrodka szkolenia kierowców bądź nierozpoczęcia zajęć na kursie szkolenia lub doszkolenia kierowców pojazdów samochodowych w ciągu 6 miesięcy od dnia wydania zezwolenia;
- 2) przerwy w szkoleniu bez uzasadnionej przyczyny przez okres 6 miesięcy;
- 3) stwierdzenia, że szkolenie nie jest prowadzone według obowiązujących programów nauczania;
- 4) nieprzestrzegania warunków, na jakich zezwolenie zostało udzielone.

2. Cofnięcie zezwolenia w przypadkach określonych w ust. 1 powinno być poprzedzone co najmniej jednym pisemnym ostrzeżeniem.

Rozdział 3.

Egzaminatorzy kandydatów na kierowców i kierowców pojazdów samochodowych.

§ 235. 1. Egzaminatorów-członków komisji egzaminacyjnych (§ 209), zwanych w dalszym ciągu „egzaminatorami”, powołują prezydium wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonych z województw).

2. Na egzaminatora może być powołana osoba, której poziom umysłowy i moralny zapewnia należyte wypełnianie obowiązków, która odpowiada warunkom określonym w

§ 236 i złoży z wynikiem pomyślnym egzamin sprawdzający przed komisją kwalifikacyjną powołaną przez Ministra Komunikacji.

3. Przepisy dotyczące egzaminatorów odnoszą się również do przewodniczącego komisji egzaminacyjnej.

§ 236. 1. Egzaminatorem może być osoba, która odpowiada następującym warunkom:

- 1) jest obywatelem polskim;
- 2) posiada wykształcenie:

- a) przy przeprowadzaniu egzaminu ze znajomości przepisów o ruchu na drogach publicznych — wyższe i co najmniej 3-letni staż pracy zawodowej z dziedziny samochodowej lub ruchu drogowego albo średnie i co najmniej 5-letni staż pracy zawodowej z dziedziny samochodowej lub ruchu drogowego,
- b) przy przeprowadzaniu egzaminu z wiadomości o budowie, obsłudze i eksploatacji pojazdów samochodowych — techniczne wyższe ze specjalnością w zakresie budowy, naprawy lub obsługi pojazdów samochodowych albo ekonomiki transportu samochodowego i co najmniej 3-letni staż pracy zawodowej lub średnie w zakresie tych specjalności i co najmniej 5-letni staż pracy zawodowej,
- c) przy przeprowadzaniu egzaminu z praktycznej umiejętności kierowania pojazdami samochodowymi — co najmniej średnie;

3) posiada prawo jazdy:

- a) co najmniej III kategorii przy przeprowadzaniu egzaminu z wiadomości o budowie, obsłudze i eksploatacji pojazdów samochodowych i znajomości przepisów o ruchu na drogach publicznych,
- b) kategorii I przy przeprowadzaniu egzaminu z praktycznej umiejętności kierowania pojazdami samochodowymi, a w razie sprawdzania umiejętności kierowania motocyklem — prawo jazdy kategorii IV.

2. Do przeprowadzania egzaminu z wiadomości o budowie, obsłudze i eksploatacji pojazdów samochodowych oraz znajomości przepisów o ruchu drogowym może być upoważniona również osoba, która posiadała prawo jazdy i utraciła je na skutek utraty kwalifikacji zdrowotnych, jeżeli spełnia wszystkie inne warunki, jakim powinni odpowiadać egzaminatorzy.

§ 237. Prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) odwołuje egzaminatora, jeżeli egzaminator został ukarany prawomocnym wyrokiem sądowym za przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu lub mieniu bądź bez uzasadnionej przyczyny nie wypełnia swoich obowiązków lub wypełnia je nienależycie albo przez okres dłuższy niż rok nie może z jakichkolwiek powodów wypełniać obowiązków bądź wykorzystuje swoje stanowisko w celu osiągnięcia korzyści materialnej lub osobistej dla siebie albo innej osoby.

CZĘŚĆ VI

Przepisy przejściowe i końcowe.

§ 238. 1. Znaki i sygnały na drogach, nie przewidziane w niniejszym rozporządzeniu, a dotychczas stosowane, powinny być wymienione lub usunięte w terminie do dnia 31 grudnia 1965 r.

2. Przed upływem terminu określonego w ust. 1 dotychczasowe znaki i sygnały na drogach obowiązują na równi z określonymi w niniejszym rozporządzeniu.

3. Szczegółowa instrukcja w sprawie konstrukcji, wymiarów, sposobu ustawiania znaków i sygnałów na drogach i innych urządzeń ostrzegawczo-zabezpieczających, jak bariery, pacholki, poręcze, oraz wyglądu tablic przystankowych itp. zostanie wydana przez Ministrów Komunikacji, Gospodarki Komunalnej i Spraw Wewnętrznych.

§ 239. 1. W okresie do dnia 31 grudnia 1963 r. zachowują moc dotychczasowe przepisy ustalające warunki wydawania pozwoleń na prowadzenie pojazdów mechanicznych, podział pozwoleń na kategorie oraz — z zastrzeżeniem przepisu ust. 3 — uprawnienia wypływające z pozwoleń poszczególnych kategorii.

2. Pozwolenia wydane przed upływem terminu przewidzianego w ust. 1 zachowują ważność do czasu wymiany, której termin i warunki określi Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej oraz Przewodniczącym Komitetu Pracy i Piac.

3. Pozwolenia na prowadzenie pojazdów mechanicznych kategorii amatorskiej uprawniają z dniem ogłoszenia niniejszego rozporządzenia do kierowania pojazdami określonymi w § 196 ust. 1.

4. Ministrowie Komunikacji i Spraw Wewnętrznych mogą skrócić do jednego roku w okresie do dnia 31 grudnia 1965 r. czas praktyki zawodowej w stosunku do wszystkich kierowców posiadających prawo jazdy kategorii III, a ubiegających się o prawo jazdy kategorii II.

§ 240. 1. W okresie do dnia 31 grudnia 1963 r. w stosunku do rowerów zachowują moc dotychczasowe przepisy o dopuszczaniu do ruchu i o warunkach, jakim powinny odpowiadać osoby kierujące tymi pojazdami.

2. W okresie przewidzianym w ust. 1 w stosunku do rowerów jednośladowych i wielośladowych wyposażonych w silnik spalinowy o pojemności skokowej nie przekraczającej 50 cm³ oraz wózków inwalidzkich, wyposażonych w taki silnik, które zostały zaliczone do kategorii pojazdów samochodowych (§ 1 pkt 3), zachowują moc dotychczasowe przepisy o dopuszczaniu do ruchu i o warunkach, jakim powinny odpowiadać osoby kierujące tymi pojazdami.

§ 241. Przepis § 181 ust. 4 pkt 1 stosuje się również do przyczep o dopuszczalnym ciężarze całkowitym nie przekraczającym 5 t, zarejestrowanych przed dniem 1 stycznia 1965 r.

§ 242. 1. Tracą moc:

- 1) §§ 13—37 rozporządzenia Ministra Robót Publicznych i Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 26 czerwca 1924 r. regulującego używanie i ochronę dróg (Dz. U. z 1924 r. Nr 61, poz. 611 z późniejszymi zmianami);
- 2) rozporządzenie Ministra Robót Publicznych i Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 12 maja 1930 r. o wymianianiu i wyprzedzaniu na drogach publicznych (Dz. U. Nr 43, poz. 373);
- 3) rozporządzenie Ministrów: Komunikacji, Spraw Wewnętrznych i Spraw Wojskowych z dnia 27 października 1937 r. o ruchu pojazdów mechanicznych na drogach publicznych (Dz. U. Nr 85, poz. 616 z późniejszymi zmianami);
- 4) rozporządzenie Ministrów: Komunikacji, Administracji Publicznej i Ziem Odzyskanych z dnia 24 maja 1947 r. o wyglądzie zewnętrznym pojazdów mechanicznych (Dz. U. z 1947 r. Nr 45, poz. 233 i z 1948 r. Nr 13, poz. 103);
- 5) rozporządzenie Ministra Transportu Drogowego i Lotniczego z dnia 15 grudnia 1953 r. w sprawie ruchu rowerów na drogach publicznych (Dz. U. z 1954 r. Nr 3, poz. 7);
- 6) rozporządzenie Ministrów Komunikacji i Spraw Wewnętrznych z dnia 10 lipca 1959 r. w sprawie znaków

i sygnałów drogowych (Dz. U. Nr 43, poz. 271 i Nr 50, poz. 309).

2. Do czasu wydania przepisów przewidzianych w niniejszym rozporządzeniu pozostają w mocy dotychczasowe przepisy.

§ 243. 1. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 kwietnia 1963 r., z tym że:

- 1) przepisy § 37 ust. 1 dotyczące niebieskich świateł samochodów straży pożarnej obowiązują od dnia 1 stycznia 1964 r., jednak przed upływem tego terminu zamiast tych świateł mogą być używane światła czerwone;
- 2) przepisy § 39 ust. 2 dotyczące świateł umieszczanych z prawej strony pojazdów zaprzęgowych i przednich świateł odblaskowych tych pojazdów oraz światła tylnego roweru jednośladowego obowiązują od dnia 1 stycznia 1965 r.;
- 3) przepisy § 172 ust. 2 i 3 obowiązują tylko w stosunku do pojazdów rejestrowanych po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1965 r., z wyjątkiem autobusów, taksówek i dorożek samochodowych, do których wymienione przepisy stosuje się od dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia;
- 4) przepisów § 173 ust. 11 pkt 3 nie stosuje się do pojazdów zarejestrowanych przed dniem wejścia w życie niniejszego rozporządzenia, jeżeli konstrukcja tych pojazdów nie przewidywała działania hamulców na koła wszystkich osi pojazdu;
- 5) przepisy § 173 ust. 11 pkt 4 i 7 obowiązują tylko w stosunku do pojazdów rejestrowanych po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1966 r.;
- 6) przepis § 174 ust. 1 pkt 4 obowiązuje w stosunku do:
  - a) przyczep rejestrowanych po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1964 r.,
  - b) przyczep rejestrowanych przed dniem 1 stycznia 1964 r. — od dnia 1 stycznia 1965 r.,
 a przepis § 174 ust. 1 pkt 5 obowiązuje w stosunku do motocykli od dnia 1 stycznia 1965 r.;
- 7) przepisy § 174 ust. 4 pkt 1 obowiązują w stosunku do tylnych świateł pozycyjnych i świateł „stop” pojazdów rejestrowanych po dniu 1 stycznia 1964 r., jednak jazdy zarejestrowane przed dniem 1 stycznia 1964 r. powinny być wyposażone przynajmniej w jedno tylne światło pozycyjne po lewej stronie i jedno światło „stop”, przy czym światła te powinny odpowiadać przepisom § 174 ust. 4 pkt 3, ust. 7 i 14;
- 8) przepis § 174 ust. 11 pkt 1 obowiązuje od dnia 1 stycznia 1965 r.;
- 9) przepisy § 174 ust. 13 obowiązują tylko w stosunku do pojazdów rejestrowanych po dniu 1 stycznia 1964 r.;
- 10) przepisy § 177 ust. 1 pkt 1 i 5 obowiązują od dnia 1 stycznia 1965 r.;
- 11) przepisy § 181 ust. 3 obowiązują tylko w stosunku do pojazdów rejestrowanych po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1965 r.;
- 12) przepis § 181 ust. 4 pkt 3 lit. a) stosuje się do dnia 1 stycznia 1965 r. również do przyczep o ładowności do 1 t.;
- 13) przepisy § 181 ust. 6 obowiązują od dnia 1 stycznia 1965 r.;
- 14) przepisy § 182 ust. 2 obowiązują od dnia 1 stycznia 1964 r.

2. Pojazdy, do których na podstawie ust. 1 nie jest wymagane stosowanie wymienionych w tym ustępie przepisów niniejszego rozporządzenia, mogą jednak odpowiadać tym przepisom.

Minister Komunikacji: J. Popielas

Minister Spraw Wewnętrznych: W. Wicha

Załączniki do rozporządzenia Ministerstwa Komunikacji i Spraw Wewnętrznych z dnia 1 października 1962 r. (poz. 295)

Załącznik nr 1.

SPIS ZNAKÓW DROGOWYCH

I. Znaki ostrzegawcze.

- rys. I — 1 znak „poprzeczny ściek lub garb”,
 rys. I — 2 znak „niebezpieczny zakręt w prawo”,
 rys. I — 3 znak „niebezpieczny zakręt w lewo”,
 rys. I — 4 znak „dwa niebezpieczne zakręty (pierwszy w prawo)”,
 rys. I — 5 znak „dwa niebezpieczne zakręty (pierwszy w lewo)”,
 rys. I — 6 znak „skrzyżowanie dróg”,
 rys. I — 7 znak „przejazd kolejowy z zapórami”,
 rys. I — 8 znak „przejazd kolejowy bez zapor”,
 rys. I — 9 znak „kżyż św. Andrzeja” przed przejazdami kolejowymi jednotorowymi,
 rys. I — 9a znak „krzyż św. Andrzeja” przed przejazdami kolejowymi wielotorowymi,
 rys. I — 10 słupek wskaźnikowy przed przejazdem kolejowym ustawiany pod tarczą znaku,
 rys. I — 10a słupek wskaźnikowy przed przejazdem kolejowym ustawiany na 2/3 odległości od przejazdu,
 rys. I — 10b słupek wskaźnikowy przed przejazdem kolejowym ustawiany na 1/3 odległości od przejazdu,
 rys. I — 11 znak „niebezpieczny zjazd”,
 rys. I — 12 znak „zwężenie jezdni”,
 rys. I — 13 znak „ruchomy most”,
 rys. I — 14 znak „roboty na drodze”,
 rys. I — 15 znak „śliska jezdnia”,
 rys. I — 16 znak „przejście przez jezdnię”,
 rys. I — 17 znak „dzieci”,
 rys. I — 18 i 18a znak „uwaga na zwierzęta”,
 rys. I — 19 znak „skrzyżowanie z drogą nie posiadającą pierwszeństwa przejazdu”,
 rys. I — 20 znak „ruch dwukierunkowy na jezdni o ruchu jednokierunkowym”,
 rys. I — 21 znak „tramwaj”,
 rys. I — 22 znak „nisko przelatujące samoloty”,
 rys. I — 23 znak „tune niebezpieczeństwo”,
 rys. I — 24 znak „uwaga na drogę z pierwszeństwem przejazdu”.

II. Znaki wyrażające zarządzenia bezwzględne.

A. Znaki zakazu

- rys. II A — 1 znak „zakaz ruchu wszelkich pojazdów”,
 rys. II A — 2 znak „zakaz wjazdu wszelkich pojazdów”,
 rys. II A — 3 znak „zakaz skrętu w lewo”,
 rys. II A — 3a znak „zakaz skrętu w prawo”,
 rys. II A — 4 znak „zakaz wyprzedzania”,
 rys. II A — 4a znak „koniec zakazu wyprzedzania”,
 rys. II A — 5 znak „zakaz wyprzedzania przez samochody ciężarowe”,
 rys. II A — 5a znak „koniec zakazu wyprzedzania przez samochody ciężarowe”,
 rys. II A — 6 znak „zakaz wjazdu wszelkich pojazdów samochodowych z wyjątkiem motocykli bez bocznych wózków”,
 rys. II A — 7 znak „zakaz wjazdu motocykli bez bocznych wózków”,
 rys. II A — 8 znak „zakaz wjazdu wszelkich pojazdów samochodowych”,
 rys. II A — 9 znak „zakaz wjazdu samochodów ciężarowych o ciężarze całkowitym ponad ... ton”,
 rys. II A — 10 znak „zakaz wjazdu ciągników rolniczych”,
 rys. II A — 11 znak „zakaz wjazdu samochodów ciężarowych z przyczepami”,

- rys. II A — 12 znak „zakaz wjazdu pojazdów zaprzęgowych”,
 rys. II A — 13 znak „zakaz wjazdu rowerów”,
 rys. II A — 14 znak „zakaz wjazdu pojazdów o szerokości ponad ... metrów”,
 rys. II A — 15 znak „zakaz wjazdu pojazdów o całkowitej wysokości ponad ... metrów”,
 rys. II A — 16 znak „zakaz wjazdu pojazdów o ciężarze całkowitym ponad ... ton”,
 rys. II A — 17 znak „zakaz wjazdu pojazdów o nacisku osi większym niż ... ton”,
 rys. II A — 18 znak „ograniczenie szybkości”,
 rys. II A — 18a znak „koniec ograniczenia szybkości”,
 rys. II A — 19 znak „zatrzymanie się przed skrzyżowaniem (stop)”,
 rys. II A — 20 znak „Stój! Urząd Celný”,
 rys. II A — 21 znak „ograniczenie zatrzymania lub postoju”,
 rys. II A — 21a znak „zakaz zatrzymywania się”,
 rys. II A — 22 znak „pierwszeństwo ruchu dla pojazdów nadjeżdżających z przeciwnika”,
 rys. II A — 23 znak „zakaz używania sygnałów dźwiękowych”,
 rys. II A — 23a znak „koniec zakazu używania sygnałów dźwiękowych”.

B. Znaki nakazu

- rys. II B — 1 i 1a znak „obowiązujący kierunek jazdy — w prawo”,
 rys. II B — 2 i 2a znak „obowiązujący kierunek jazdy — w lewo”,
 rys. II B — 3 znak „obowiązujący kierunek jazdy — w prawo lub lewo”,
 rys. II B — 4 znak „obowiązujący kierunek jazdy — prosto” (wjazd na drogę — jezdnię jednokierunkową),
 rys. II B — 5 znak „obowiązujący kierunek jazdy — początek odcinka jezdni jednokierunkowej lub kierunek objeżdżania wyspki”,
 rys. II B — 6 znak „ruch okrężny”,
 rys. II B — 7 znak „droga tylko dla rowerów”.

III. Znaki zawierające informacje.

A. Znaki informacyjne

- rys. III A — 1 znak „postój”,
 rys. III A — 2 znak „szpital”,
 rys. III A — 3 znak „punkt opatrunkowy”,
 rys. III A — 4 znak „stacja obsługi”,
 rys. III A — 5 znak „telefon”,
 rys. III A — 6 znak „stacja benzynowa (paliwowa)”,
 rys. III A — 7 znak „obozowisko (camping)”,
 rys. III A — 8 znak „droga bez przejazdu („stepta)”,
 rys. III A — 9 znak „pierwszeństwo ruchu na zwężonym odcinku drogi”,
 rys. III A — 10 znak „koniec ruchu dwukierunkowego na jezdni o ruchu jednokierunkowym”,
 rys. III A — 11 znak „droga z pierwszeństwem przejazdu”,
 rys. III A — 12 znak „koniec pierwszeństwa przejazdu”.

B. Tablice przed drogowskazami, drogowskazy i tablice kierunkowe

- rys. III B — 1 tablica przed drogowskazem,
 rys. III B — 2 drogowskaz,
 rys. III B — 3 tablica kierunkowa.

C. Tablice miejscowości oraz tablice i znaki szlaków drogowych

- rys. III C — 1 tablica miejscowości,
 rys. III C — 2 tablica szlaków drogowych,
 rys. III C — 3 znak szlaku drogowego,
 rys. III C — 4 znak z numerem drogi międzynarodowej.

Załącznik nr 2.

WARUNKI WYDAWANIA PRAW JAZDY GŁUCHONIEMYM I GŁUCHYM

1. Prawo jazdy na prowadzenie samochodów osobowych i motocykli może otrzymać głuchoniemy lub głuchy, który jest zrzeszony w Polskim Związku Głuchych.

2. Do podania o wydanie prawa jazdy głuchoniemy lub głuchy powinien dołączyć:

- 1) dwie jednakowe fotografie (bez nakrycia głowy) nie podklejone o wymiarach 4 × 6 cm;
- 2) dowód odbycia z wynikiem pomyślnym odpowiedniego

przeszkolenia (§ 196 i § 197 rozporządzenia), jeżeli nie może uzyskać prawa jazdy bez odbycia tego przeszkolenia;

- 3) świadectwo lekarskie stwierdzające, że stan jego zdrowia kwalifikuje go mimo upośledzenia słuchu do prowadzenia samochodu osobowego lub motocykla;
- 4) zaświadczenie Polskiego Związku Głuchych stwierdzające, że głuchoniemy lub głuchy ubiegający się o prawo jazdy:

- a) zrzeszony jest w Polskim Związku Głuchych,
 b) został zakwalifikowany przez Polski Związek Głuchych do ubiegania się o prawo jazdy na kierowanie samochodem osobowym lub motocyklem.
3. Przy sprawdzaniu kwalifikacji fachowych głuchoniemego lub głuchego ubiegającego się o prawo jazdy na kierowanie samochodem osobowym lub motocyklem w komisji egzaminacyjnej bierze udział jako tłumacz przedstawiciel Polskiego Związku Głuchych.
4. Samochody osobowe oraz motocykle, którymi kierują głuchoniemi lub głusi, powinny być dodatkowo zaopatrzone w lusterka umieszczone w taki sposób, ażeby prowadzący samochód lub motocykl mógł widzieć drogę poza sobą, a mianowicie:
- 1) samochód osobowy powinien być zaopatrzony niezależnie od lusterka umieszczonego wewnątrz samochodu w dodatkowe lusterko umieszczone na zewnętrznej stronie samochodu;
  - 2) motocykl powinien być zaopatrzony w lusterko umiesz-

czony na kierownicy z lewej strony w sposób umożliwiający obserwację drogi za pojazdem.

5. Samochód osobowy i motocykl, którym kieruje głuchoniemy lub głuchy, powinien być zaopatrzony niezależnie od tablic rejestracyjnych lub tablic ze znakami próbnymi w znak rozpoznawczy — tarczę w kształcie półkola koloru żółtego o promieniu 55 mm; znak rozpoznawczy powinien być umieszczony z tyłu pojazdu nad tylną tablicą rejestracyjną oraz złączony z górną krawędzią tej tablicy w taki sposób, aby nie wpłynął na czytelność znaku rejestracyjnego.

6. W prawie jazdy wydanym głuchoniememu lub głuchemu należy umieścić odcisk pieczęci z napisem „Głuchoniemy” lub „Głuchy” oraz zamieścić adnotację: „uprawniony do kierowania samochodem osobowym odpowiednio oznaczonym” lub „uprawniony do kierowania samochodem osobowym i motocyklem odpowiednio oznaczonym” albo „uprawniony do kierowania motocyklem odpowiednio oznaczonym”.

Załącznik nr 3.

WARUNKI WYDAWANIA PRAW JAZDY

1. W celu otrzymania prawa jazdy ubiegający się o nie powinien wnieść do właściwego do spraw komunikacji organu prezydium powiatowej rady narodowej podanie na druku według ustalonego wzoru i okazać dowód osobisty; żołnierze w czynnej służbie wojskowej załączają do podania odpowiednie zaświadczenie jednostki wojskowej.

2. Ubiegający się o prawo jazdy powinien dołączyć do podania:

- 1) dwie jednakowe fotografie (bez nakrycia głowy) nie podklejone o wymiarach 4 × 6 cm;
- 2) zaświadczenie zakładu leczniczego stwierdzające, że ubiegający się o prawo jazdy posiada odpowiedni stan zdrowia oraz znajomość zasad udzielania pierwszej pomocy ofiarom wypadków;
- 3) wyrażoną na piśmie zgodę rodziców lub opiekunów na ubieganie się o prawo jazdy — jeżeli ubiegający się jest niepełnoletni.

3. Niezależnie od załączników wymienionych w ust. 2 ubiegający się o prawo jazdy powinien do podania dołączyć:

- 1) w razie ubiegania się o prawo jazdy kategorii I:
  - a) dowód ukończenia z wynikiem pomyślnym kursu do kształcącego,
  - b) dowód odbycia wymaganej praktyki zawodowej;
- 2) w razie ubiegania się o prawo jazdy kategorii II:
  - a) załączniki wymienione w pkt 1 albo
  - b) dowód odbycia 3-letniej praktyki zawodowej jako kierowca z prawem jazdy kategorii ciągnikowej;
- 3) w razie ubiegania się o prawo jazdy kategorii III:
  - a) dowód ukończenia zasadniczej szkoły zawodowej kierowców samochodowych lub
  - b) dowód ukończenia kursu kierowców i odbycia praktyki w prowadzeniu i obsłudze pojazdów samochodowych albo
  - c) dowód odbycia 2-letniej praktyki zawodowej jako kierowca z prawem jazdy kategorii ciągnikowej bądź
  - d) dowód odbycia odpowiedniego przeszkolenia;
- 4) w razie ubiegania się o prawo jazdy kategorii IV oraz kategorii ciągnikowej — dowód odbycia odpowiedniego przeszkolenia;
- 5) w razie ubiegania się o prawo jazdy kategorii Vb — zaświadczenie zakładu leczniczego stwierdzające, że ubiegający się o prawo jazdy może prowadzić odpowiedni pojazd specjalnie przystosowany do możliwości prowadzenia go przez ubiegającego się.

4. Osoby ubiegające się o prawo jazdy kategorii III i IV bez odbycia przeszkolenia oraz kierowcy niezawodowo kierujący pojazdami samochodowymi, którzy ubiegają się o prawo jazdy kategorii II lub I, oprócz załączników wymienionych w ust. 2 dołączają do podania załączniki stwierdzające, że osoby te odpowiadają warunkom wymienionym w § 204 ust. 1 lub 2 rozporządzenia.

5. Obywatel polski ubiegający się o prawo jazdy po przyjeździe z zagranicy na podstawie prawa jazdy wydanego za granicą dołącza do podania — oprócz załączników wymienionych w ust. 2 — prawo jazdy wydane za granicą.

6. Żołnierze w czynnej służbie wojskowej ubiegający się o prawo jazdy składają wypełnione druki podają wraz z załącznikami w jednostce wojskowej, która przekazuje je właściwej komisji egzaminacyjnej; organ do spraw komunikacji prezydium powiatowej rady narodowej właściwej ze względu na miejsce postoju jednostki wojskowej po otrzymaniu z komisji egzaminacyjnej podań (akt ewidencyjnych) kandydatów na kierowców wojskowych łącznie z protokołem przeprowadzonego egzaminu kandydatów wystawi prawa jazdy, akta ewidencyjne tych kierowców zaś po potwierdzeniu przez nich na podaniach odbioru praw jazdy zatrzyma u siebie.

7. Po stwierdzeniu, że ubiegający się o prawo jazdy odpowiada warunkom dopuszczenia go do egzaminu, a nie zachodzą przeszkody wymienione w § 210 ust. 7 i 8 rozporządzenia, właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej wezwie ubiegającego się do przedłożenia dowodu uiszczenia opłaty egzaminacyjnej oraz wyznaczy termin i miejsce egzaminu.

8. Na podstawie dodatniej oceny przez komisję egzaminacyjną kwalifikacji fachowych ubiegających się o prawo jazdy właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej wyda prawo jazdy odpowiedniej kategorii.

9. Jeżeli ubiegający się o prawo jazdy posiadał dotychczas prawo jazdy innej kategorii, właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej wydając nowe prawo jazdy wycofa jednocześnie prawo jazdy wydane poprzednio.

10. W razie stwierdzenia, że ubiegający się o prawo jazdy nie dopełnił warunków wymienionych w ust. 7, właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej wyda decyzję odmawiającą dopuszczenia go do egzaminu lub odmówi wydania prawa jazdy.

WZORY ZNAKÓW DROGOWYCH

I. Znaki ostrzegawcze

rys. 1 — 1

rys. 1 — 2

rys. 1 — 3

rys. 1 — 4

rys. 1 — 5

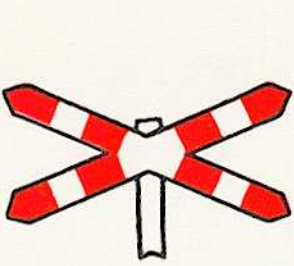
rys. 1 — 6

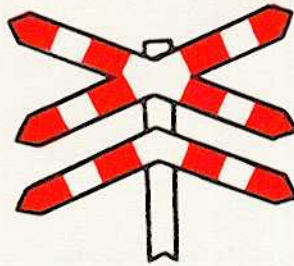
rys. 1 — 7

rys. 1 — 8

rys. 1 — 9

rys. 1 — 9a

rys. 1 — 10

rys. 1 — 10a

rys. 1 — 10b

rys. 1 — 11

rys. 1 — 12

rys. 1 — 13

rys. 1 — 14

rys. 1 – 15

rys. 1 – 16

rys. 1 – 17

rys. 1 – 18

rys. 1 – 18a

rys. 1 – 19

rys. 1 – 20

rys. 1 – 21

rys. 1 – 22

rys. 1 – 23

rys. 1 – 24

II. Znaki wyrażające zarządzenia bezwzględne

A. Znaki zakazu

rys. II A – 1

rys. II A – 2

rys. II A – 3

rys. II A – 3a

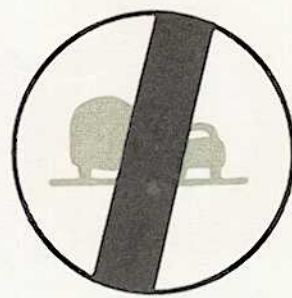
rys. II A — 4

rys. II A — 4a

rys. II A — 5

rys. II A — 5a

rys. II A — 6

rys. II A — 7

rys. II A — 8

rys. II A — 9

rys. II A — 10

rys. II A — 11

rys. II A — 12

rys. II A — 13

rys. II A — 14

rys. II A — 15

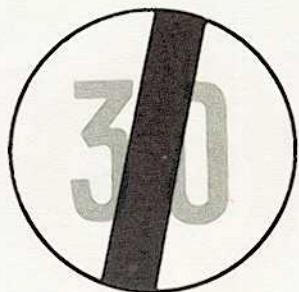
rys. II A — 16

rys. II A — 17

rys. II A — 18

rys. II A — 18 a

rys. II A — 19

rys. II A — 20

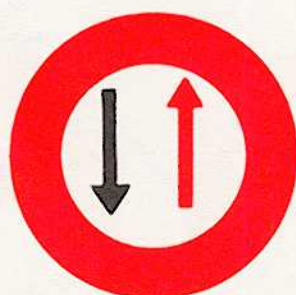

rys. II A — 21

ZAKAZ
ZATRZYMYWANIA SIĘ

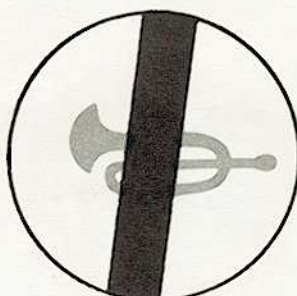
rys. II A — 21 a

rys. II A — 22

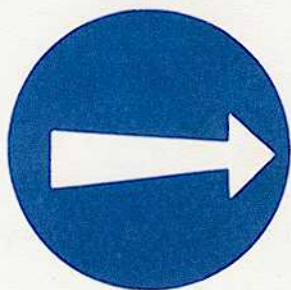

rys. II A — 23

rys. II A — 23 a

B. Znaki nakazu

rys. II B — 1

rys. II B — 1 a

rys. II B — 2

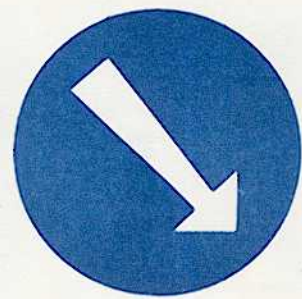
rys. II B — 2 a

rys. II B — 3

rys. II B — 4

rys. II B — 5

rys. II B — 6

rys. II B — 7

III. Znaki zawierające informacje

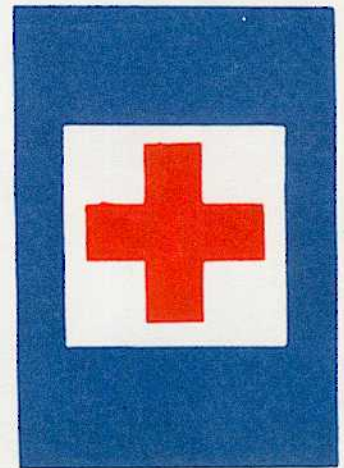
A. Znaki informacyjne

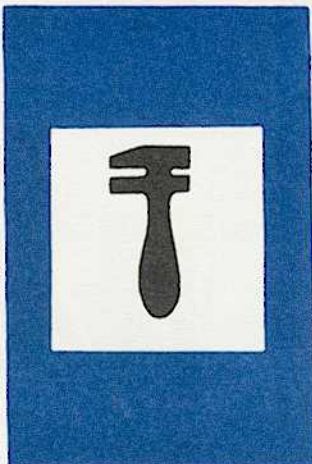
rys. III A — 1

rys. III A — 2

rys. III A — 3

rys. III A — 4

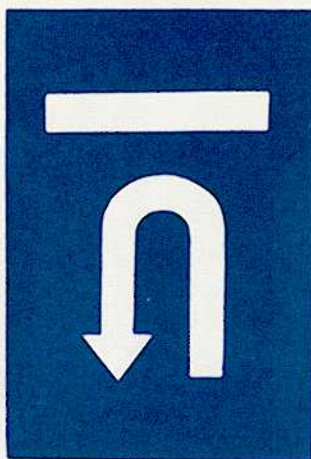
rys. III A — 5

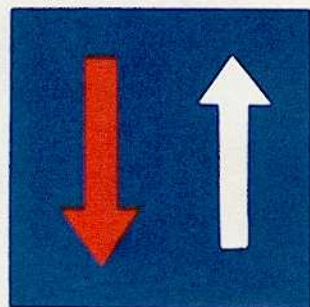
rys. III A — 6

rys. III A — 7

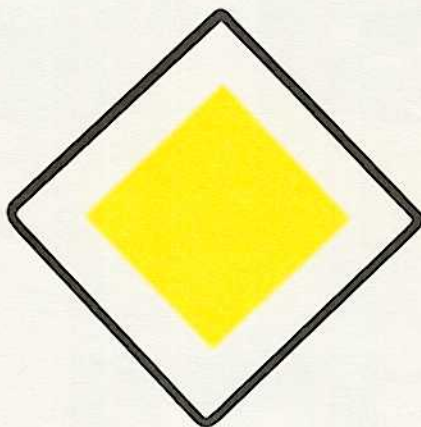
rys. III A — 8

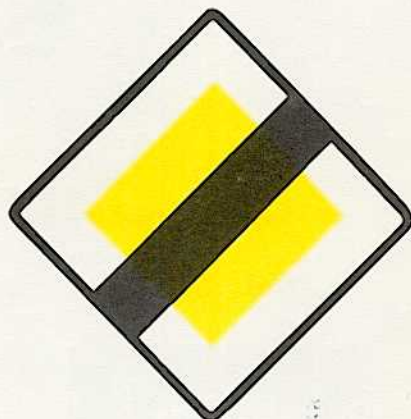
rys. III A — 9

rys. III A — 10

rys. III A — 11

rys. III A — 12

B. Tablice przed drogowskazami, drogowskazy i tablice kierunkowe

rys. III B — 1

rys. III B — 2

rys. III B — 3

C. Tablice miejscowości oraz tablice i znaki szlaków drogowych

rys. III C — 1

rys. III C — 2

rys. III C — 3

rys. III C — 4